

Regeringens proposition

1978/79:130

om vissa åtgärder på växtförädlingsområdet m. m.:

beslutad den 22 februari 1979.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

ERIC ENLUND

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ökade insatser på växtförädlingsområdet. Regeringen föreslås få bemyndigande att godkänna avtal mellan staten och Svenska lantmännens riksförbund som innebär att verksamheten vid Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget förs samman till ett nytt företag, Svalöf AB. Det nya företaget skall ägas till hälften var av staten och Svenska lantmännens riksförbund. Vidare föreslås att regeringen bemyndigas godkänna ett avtal mellan staten, Lantbrukarnas riksförbund och Svenska lantmännens riksförbund. Enligt detta avtal skall staten och jordbrukets föreningsrörelse gemensamt bidra till finansieringen av viss växtförädling.

Till lantbruksstyrelsen knyts en växtförädlingsnämnd med uppgift att pröva ansökningar om medel till växtförädlingsprojekt som är angelägna från allmän synpunkt. Sammanlagt kommer nämnden att disponera ca 14 milj. kr. för det första halvåret 1980. För ökad forskningsverksamhet föreslås Sveriges lantbruksuniversitet tillföras bl. a. en professur för kulturväxternas genetik och förädling. Sammanlagt innebär avtalet om gemensam finansiering av visst växtförädlingsarbete och förslagen om ökad forskning att de årliga bidragen till växtförädling ökar med 5,7 milj. kr.

Inom växtförädlingsavgiftssystemet införs den ordningen, att medel ur växtförädlingsfonden i princip utbetalas till sortinnehavare endast under den tid som motsvarar skyddstiden inom växtförädlarrätten. I övrigt föreslås att i lagen om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift införs bestämmelser om kvalitetsdeklaration av sådant utsäde, som inte skall statsplomberas, och att i samband därmed 1928 års lag angående handel med utsädesvaror (frölagen) upphävs.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 298) om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift

Härigenom föreskrivs att rubriken till lagen (1976: 298) om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift samt 1–3 och 8 §§ lagen skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Lag om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift

Utsädeslag

1 §

I denna lag förstås med

I denna lag förstås med

1. *utsäde*, dels frö som är avsett till utsäde med undantag av skogsfrö och frö av växter som odlas endast till prydnad, dels utsäde av potatis (utsädespotatis),

1. *utsäde*, dels frö som är avsett till utsäde med undantag av skogsfrö, dels utsäde av potatis (utsädespotatis),

2. *statsplombering av utsäde*, förvaltningsuppgift som innebär kvalitetskontroll av utsäde, plombering av förpackning med utsäde och utfärdande av bevis därom.

2. *statsplombering av utsäde*, förvaltningsuppgift som innebär kvalitetskontroll av utsäde, plombering av förpackning med utsäde och utfärdande av bevis därom.

2 §

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att utsäde av visst slag får överlämnas till annan eller föras ut ur landet endast om statsplombering av utsädet har skett.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att utsäde av visst slag får överlämnas till annan eller föras ut ur landet endast om statsplombering av utsädet har skett.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka villkor som skall gälla för statsplombering.

3 §

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka villkor som skall gälla för statsplombering.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att utsäde av visst slag som inte skall statsplomberas får överlämnas till annan endast om utsädet är försett med eller åtföljs av uppgifter som behövs för att bedöma dess kvalitet (kvalitetsdeklaration).

För tillsyn av att föreskrifterna

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

om kvalitetsdeklaration följs äger myndighet som regeringen bestämmer tillträde till lokal eller annat utrymme och får där ta prov. Myndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Det åligger polismyndighet att lämna det biträde som behövs för tillsynen.

8 §

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrift som har meddelats med stöd av 2 § dömes till böter, om ej gärningen är belagd med straff i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrift som har meddelats med stöd av 2 § första stycket eller 3 § första stycket dömes till böter, om ej gärningen är belagd med straff i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Vara som varit föremål för brott mot föreskrift, meddelad med stöd av 3 § första stycket, skall förklaras förverkad, om det ej är uppenbart obilligt. Detsamma gäller utbyte av sådant brott. I stället för varan kan dess värde förklaras förverkat.

Har någon gjort sig skyldig till brott enligt första stycket, skall han förpliktas erlagga växtförädlingsavgift som har undandragits genom brottet.

Har någon gjort sig skyldig till brott enligt första stycket, skall han förpliktas erlagga växtförädlingsavgift som har undandragits genom brottet och ersätta tillsynsmyndighetens kostnader för undersökning av taget prov.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980.

2 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1928:289) angående handel med utsädesvaror

Härigenom föreskrivs att lagen (1928:289) angående handel med utsädesvaror skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1980.

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-02-22

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande, och statsråden Sven Romanus, Mundebo, Wikström, Friggebo, Wirtén, Huss, Rodhe, Wahlberg, Hansson, Enlund, Lindahl, Winther, De Geer, Blix, Cars, Gabriel Romanus, Tham, Bondestam

Föredragande: statsrådet Enlund

Proposition om vissa åtgärder på växtförädlingsområdet m. m.

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande den 9 oktober 1975 tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet en särskild sakkunnig¹ med uppdrag att utreda vissa frågor rörande växtförädlingen i Sverige. Den sakkunnige antog namnet 1975 års växtförädlingsutredning (Jo 1975: 06).

1975 års växtförädlingsutredning avlämnade i februari 1978 betänkandet (SOU 1978: 23) Växtförädling. Utredningens sammanfattning av betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*. Beträffande nuvarande förhållanden m. m. samt utredningens närmare överväganden hänvisas till betänkandet.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av styrelsen för internationell utveckling (SIDA), socialstyrelsen, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk, statens jordbruksnämnd, statens naturvårdsverk, Lunds universitet, statens naturvetenskapliga forskningsråd, statens centrala frökontrollanstalt (fr. o. m. den 1 juli 1978 statens utsädeskontroll), statens växtsortnämnd, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Sveriges utsädesförening (SUF), statens råd för skogs- och jordbruksforskning, länsstyrelserna i Malmöhus, Skaraborgs, Östergötlands och Västerbottens län, forskningsrådsnämnden, beredningen för u-landsforskning (SAREC), utredningen om skyddslagstiftning rörande forskning om hybrid-DNA, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorgani-

¹ Professorn Åke Gustafsson.

sationen SACO/SR, gemensamt av Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svenska lantmännens riksförbund (SLR) och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, Kooperativa förbundet (KF), AB Cardo, Hushållningssällskapens förbund, Sveriges industriförbund, Sveriges Fröengrossistförening, W. Weibull AB samt Trädgårdsnäringens riksförbund (TRF).

Socialstyrelsen har bifogat yttrande från länsläkarorganisationen i Kalmar län, UHÄ hänvisar till bilagda yttranden från universiteten i Lund, Uppsala, Göteborg och Umeå, länsstyrelsen i Malmöhus län har bifogat yttranden från kommunstyrelserna i Landskrona och Svalövs kommuner, länsstyrelsen i Skaraborgs län har med instämmande bifogat yttrande från lantbruksnämnden, länsstyrelsen i Östergötlands län har bifogat yttranden från hushållningssällskap och lantbruksnämnd, länsstyrelsen i Västerbottens län har bifogat yttranden från Norrlands lantbruksförsöksanstalt och LRF:s länsavdelning samt har SACO/SR utan eget ställningstagande bifogat yttranden från Agrifack och lokala Agrifackklubben vid W. Weibull AB.

Härutöver har yttranden inkommit från Föreningen för Växtförädling av Frukt och Bär, lantarbetareförbundets fackklubb vid Sveriges utsädesförening med instämmande från Svenska lantarbetareförbundet, E. Åkerberg och I. Granhall, Krokoms kommun, Nedre Norrlands Producentförening och Lantbrukarnas länsförbund i Jämtland, 1977 års Hemslöjdsutredning, professorerna N. O. Bosemark, K. Fredga, Å. Gustafsson, A. Levan, A. Lima-de-Faria, A. Lundqvist och A. Müntzing samt Svalövs kommun. En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Med stöd av regeringens bemyndigande den 8 juni 1978 tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet i enlighet med 1975 års växtförädlingsutrednings förslag en särskild kommitte¹ för förhandling om den framtida växtförädlingen. Kommittén antog namnet Svalövsgruppen.

Gruppen har i februari 1979 avlämnat en promemoria (Ds Jo 1979:2) Samarbete mellan staten och jordbrukets föreningsrörelse på växtförädlingsområdet. Promemorian bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Lantbruksstyrelsen, statens centrala frökontrollanstalt och statens växtsortnämnd har i oktober 1977 kommit in med förslag till ändrad utsädeslagstiftning. En sammanfattning av förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av RRV, näringsfrihetsombudsmannen (NO), konsumentverket, Sveriges lantbruksuniversitet, LRF, KF, Sveriges grossistförbund, Trädgårdsnäringens riksförbund, Sveriges fröengrossistförening, TCO, SACO/SR och Sveriges fröhandla-

¹ Generaldirektören Ingvar Widén, ordförande, samt departementsråden Stellan Kronvall och Karl-Erik Strand.

reförening. Allmänna svenska utsädesaktiebolaget och W. Weibull AB har hänvisat till det yttrande som har avgetts av Sveriges fröhandlareförening.

En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5*.

I prop. 1978/79:100 (bil. 13 s. 104 och 105) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1979/80 beräkna ett förslagsanslag av 13 831 000 kr. och till Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling för budgetåret 1979/80 beräkna ett anslag av 460 000 kr. Jag anholder att nu få ta upp dessa frågor.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Allmänna utgångspunkter

Växtförädling innebär en förbättring och anpassning av kulturväxter till odlingsbetingelserna. Den är en viktig förutsättning för en rationell livsmedelsproduktion bl. a. därigenom att den kan göra växtproduktionen säkrare. Växtförädlingen ger också goda möjligheter att anpassa vegetabilierna till vad som är önskvärt från närings- och folkhälsosynpunkt. Naturligt förekommande giftiga substanser i olika växtslag kan ofta elimineras genom växtförädling. Lyckas man få fram t. ex. resistens mot sjukdomar kan användning av bekämpningsmedel minskas. Växtförädling kan därigenom ge väsentliga fördelar från miljösynpunkt. I vissa fall har en anpassning av odlingsmaterialet genom växtförädling varit nödvändig för fortsatt odling i Sverige. Detta gäller t. ex. sockerbetor och oljeväxter. Särskilda insatser på växtförädlingens område har även stor betydelse från regionalpolitisk synpunkt.

Växtförädlingsutredningen har understrukt växtförädlingens betydelse för bl. a. jordbrukets och trädgårdsnärings utveckling. För Sveriges vidkommande är enligt utredningens mening växtförädling också en av de verksamheter som är nödvändiga för att det skall vara möjligt att bedriva en aktiv jordbruks- och trädgårdsnäringspolitik i syfte att åstadkomma en effektiv och miljövänlig produktion med hänsyn tagen till regionala intressen. Växtförädlingens betydelse har även understrukits av remissinstanserna.

Utöver vad jag tidigare anfört om växtförädlingens betydelse vill jag instämma i uppfattningen att växtförädling är en nödvändig förutsättning för en framgångsrik jordbruks- och trädgårdsnäring. Växtförädling spelar därtill en viktig roll genom sin anpassning av nya sorter till odlingsteknik, gödslingsintensitet, maskinell skörd m. m. Härigenom ökar värdet av många andra jordbruksvetenskapliga insatser. För en framgångsrik praktisk växtförädling krävs även en betydande grundforskning och en lång-

siktig målforskning där flera ämnesområden vävs samman. Praktik och teori måste nära samverka med varandra.

Alltsedan den mera vetenskapligt baserade växtförädlingen startade på allvar i Sverige i slutet av förra århundradet har den befunnit sig på en internationellt sett hög nivå. De förslag som jag avser att lägga fram syftar till att bibehålla denna tradition. Förslagen skall också ses som ett uttryck för uppfattningen att staten har ett betydande gemensamt ansvar med jordbruksnäringen och livsmedelsindustrin för utvecklingen inom svensk växtförädling.

2.2 Organisation av växtförädlingen

Sveriges utsädesförening bedriver växtförädling inom jordbruks- och trädgårdsområdet. Föreningen erhåller statligt bidrag till sin verksamhet. Utsädesföreningens sorter försäljs genom dess handelspartner Allmänna svenska utsädesaktiebolaget som ägs av Svenska lantmännens riksförbund, SLR.

Den historiska översikt som växtförädlingsutredningen gjort visar på de problem som är förknippade med att bedriva praktisk växtförädling inom en organisation och att marknadsföra och försälja produkterna inom en annan. Också en analys av utsädesföreningens resp. utsädesbolagets verksamhet i dag visar på svårigheter, vilka direkt kan härledas till uppdelningen på två organisationer.

Utredningen har mot bakgrund bl. a. av en bedömning av utvecklingen på växtförädlingens område ansett det nödvändigt att den praktiska växtförädlingen och marknadsföringen närmas till varandra. En integration av växtförädling och marknadsföring skulle leda till såväl en bättre samverkan mellan de båda funktionerna som en effektivare verksamhet. Med tanke på statens betydande stöd till utsädesföreningen och på engagemanget från jordbrukets föreningsrörelse i såväl utsädesbolaget som försäljningsorganisationen för växtförädlingsprodukter, hävdar växtförädlingsutredningen att ett fortsatt ansvarstagande från dessa båda parter sida är naturligt. Växtförädlingsutredningen föreslår därför att utsädesföreningen och utsädesbolaget förs samman till ett företag, Svalöf AB. Vikten av att det nya företagets verksamhet i första hand grundas på ett långsiktigt ansvar gentemot det svenska jordbruket framhålls som motiv för en samverkan mellan samhället och lantbrukarnas egen organisation. Det av utredningen föreslagna samgåendet mellan utsädesföreningen och utsädesbolaget stöds i stort av remissinstanserna.

Utredningen lämnar inte något detaljerat förslag beträffande ägarförhållandena inom det nya företaget. Olika möjligheter måste därför undersökas, vad gäller förutsättningarna att bredda ägaransvaret liksom formerna för det statliga ansvarstagandet.

I juni 1978 tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet där-

för en särskild kommitté, Svalövsgruppen, med uppgift att för statens räkning förhandla och – under förbehåll av regeringens godkännande – träffa avtal rörande växtförädlingens framtida organisation och därmed sammanhängande frågor.

Arbetet inom Svalövsgruppen, liksom de förhandlingar som förts med jordbrukets förhandlingsgrupp, har bekräftat det av växtförädlingsutredningen redovisade behovet av att genom ökad samverkan mellan stat och näring förstärka svensk växtförädling. Svalövsgruppen konstaterar i sin promemoria att de förda förhandlingarna lett fram till ett sådant resultat att en samverkan kan uppnås. Denna samverkan bör enligt gruppen kunna öka förutsättningarna för ett fortsatt framgångsrikt svenskt förädlingsarbete, till nytta för såväl berörda näringar som samhället i övrigt.

Svalövsgruppen har för statens räkning träffat avtal med SLR om att bilda ett nytt växtförädlingsföretag, Svalöf AB. Avtalet har biträttas av Allmänna svenska utsädesaktiebolaget och Sveriges utsädesförening i de delar som dessa har berörts. Avtalet, som är träffat under förbehåll av godkännande av regeringen och av föreningsstämma i Sveriges utsädesförening, innebär att utsädesföreningen och utsädesbolaget fr. o. m. den 1 januari 1980 förs samman till ett företag, Svalöf AB.

Mot bakgrund av värderingen av föreningen och utsädesbolaget och efter förhandlingar har parterna vid överläggningar kommit överens om att staten utöver utsädesföreningens tillgångar skall tillskjuta 2 milj. kr. i samband med att företaget bildas. Beloppet skall tillföras SLR. I utbyte erhåller staten 8 000 aktier i utsädesbolaget.

Sveriges utsädesförening är för sin verksamhet beroende av statsanslag. Om staten ingår avtal med SLR om att i framtiden driva verksamheten i Svalöv i bolagsform med staten och SLR som ägare, förutsätter Svalövsgruppen att utsädesföreningen överlåter samtliga de tillgångar och skulder som omfattas av föreningens rörelse till staten mot att staten åtar sig att fortsättningsvis svara för den verksamhet som föreningen bedriver. Styrelsen för föreningen har för sin del fattat beslut om sådan överlåtelse. Slutligt beslut härom kan fattas vid föreningsstämma med utsädesföreningen. Beslutet torde inte innebära att Sveriges utsädesförening upplöses. Såsom Svalövsgruppen framhåller bör utsädesföreningen även efter överlåtelsen ha vissa uppgifter, bl. a. att förvalta ett antal stipendiefonder och att bedriva publiceringsverksamhet. Även i övrigt kan föreningen enligt Svalövsgruppens mening fungera som en ideellt arbetande organisation inom växtförädlingsområdet.

Sammanförandet av utsädesföreningen och utsädesbolaget skall enligt avtalet ske så att SLR genomför en till staten riktad nyemission om 104 000 aktier i utsädesbolaget. Som apportegendom överlämnar därvid staten de tillgångar och skulder som utsädesföreningen tidigare överlätit. Härigenom och genom den föreslagna överlåtelsen av aktier till staten kommer staten och SLR att vardera äga 50 % av utsädesbolaget. Dessa transaktio-

ner förutsättes bli genomförda per den 1 januari 1980. Företagets namn skall därefter vara Svalöf AB.

Svalövsgruppen och jordbrukets förhandlingsgrupp har varit ense om att företaget skall bedriva växtförädling på företagsekonomiska grunder. Detta fordrar ett betydande utvecklingsarbete av långsiktig natur inom företaget. Svalöf AB skall därutöver mot särskild ersättning kunna bedriva växtförädling som inte är direkt företagsekonomiskt lönsam, men som är angelägen för jordbruket och trädgårdsnäringen eller av andra skäl är angelägen för samhället. Det överskott som eventuellt uppkommer i verksamheten skall i första hand användas för att konsolidera företaget.

Företagets styrelse skall enligt avtalet bestå av åtta ledamöter jämte två företrädare för de anställda. Bland de fyra ledamöter som utses av staten väljs styrelsens ordförande. Styrelsens vice ordförande skall väljas bland de fyra ledamöter som utses av SLR. Staten har i styrelsen tillförsäkrats ett avgörande inflytande i frågor som är särskilt viktiga för staten och företaget.

Det förutsätts vidare att en interimistisk styrelse för Svalöf AB snarast tillsätts i form av en organisationskommitté för att vidta nödvändiga förberedelser.

Svalövsgruppen har i sitt arbete också undersökt möjligheterna att bredda ägaransvaret i Svalöf AB. Av olika skäl har detta inte bedömts vara genomförbart f. n. Gruppen vill emellertid inte utesluta att det i framtiden kan uppstå situationer, i vilka ett ytterligare vidgat samarbete på växtförädlingsområdet ter sig naturligt. Det bör enligt gruppens mening ankomma på ledningen för Svalöf AB och på ägarna att bevaka denna fråga.

För egen del vill jag anföra följande. Det avtal som träffats är värdefullt ur flera aspekter. För det första säkras härigenom ett fortsatt växtförädlingsarbete i Svalöv. För det andra innebär det att staten och jordbrukets föreningsrörelse nu tar ett gemensamt ansvar för en viktig del av utvecklingsarbetet på jordbruks- och trädgårdsområdet.

Jag finner därför att Svalövsgruppens förslag att bilda ett nytt företag, Svalöf AB, bör genomföras. Jag ser detta som ett första betydelsefullt steg mot ett utvidgat samarbete på växtförädlingens område både inom landet och med övriga Norden. Stora fördelar bör kunna vinnas av ett utökat samarbete mellan de svenska växtförädlingsföretagen. Jag vill framhålla betydelsen av att ledningen för Svalöf AB främjar ett sådant samarbete. I fråga om verksamhetens inriktning och omfattning ankommer det på ledningen för bolaget att bestämma denna. Jag förutsätter därvid att verksamheten bedrivs så att behovet av sorter för olika delar av landet, bl. a. Norrland, kan tillgodoses. Likaså bör i verksamheten eftersträvas den höga vetenskapliga nivå som genom åren givit Sveriges utsädesförening en framträdande position både i Sverige och internationellt. Grunden för en framgångsrik förädlingsverksamhet i Svalöf AB bör således vara ett långsiktigt utvecklingsarbete inom företaget.

Det har framkommit att förutsättningarna för den värdering av utsädesbolaget och utsädesföreningen som har legat till grund för Svalövsgruppens förhandlingar har förändrats vad avser det danska företaget J. E. Ohlsens Enke A/S, numera helägt av utsädesbolaget. Svalövsgruppen har därför med mitt samtycke tagit upp nya överläggningar med representanter för jordbrukets föreningsrörelse. Svalövsgruppen har därvid för statens räkning träffat en överenskommelse med SLR. Överenskommelsen innebär att statens risktagande vid bildandet av Svalöf AB inte påverkas genom utvecklingen i det danska företaget jämfört med vad som förutsattes i det träffade avtalet. Enligt min mening utgör överenskommelsen ett nödvändigt förtydligande av detta avtal.

Jag förordar således att regeringen erhåller riksdagens bemyndigande att godkänna avtalet. Vidare bör regeringen härvid erhålla riksdagens bemyndigande att vidta de åtgärder som krävs för att bilda bolaget, dvs. överta tillgångar och skulder i Sveriges utsädesförening och som apportegendom överlämna dessa till Allmänna svenska utsädesaktiebolaget mot erhållande av aktier i bolaget.

Sveriges utsädesförening har för budgetåret 1979/80 begärt ett anslag om 14 806 000 kr. För Sveriges utsädesförenings verksamhet under första hälften av budgetåret 1979/80 bör anvisas 7 750 000 kr.

F. n. utser regeringen vissa ledamöter i styrelsen för utsädesföreningen samt utfärdar föreskrifter för verksamheten. Behov av dessa bestämmelser föreligger inte efter den 1 januari 1980.

2.3 Stöd till växtförädling

Växtförädlingsutredningen har föreslagit att en särskild växtförädlingsnämnd inrättas för att stödja forsknings- och utvecklingsarbete på växtförädlingsområdet. Detta borde ske genom en bred samverkan mellan staten, näringen och berörda företag. För att ge nämnden möjlighet att kontinuerligt lämna bidrag till sådan verksamhet förutsattes att medel årligen tillfördes nämnden från staten och jordbruksnäringen.

Denna grundläggande tanke i utredningens förslag har vunnit gehör i remissbehandlingen. Vissa remissinstanser har emellertid haft invändningar beträffande delar av utredningens organisatoriska förslag. Sålunda har t. ex. flera remissinstanser menat att ansvaret för grundläggande forskning av långsiktig karaktär bör ligga på statens råd för skogs- och jordbruksforskning.

Svalövsgruppen har för statens räkning även träffat avtal med LRF och SLR om gemensam finansiering av visst växtförädlingsarbete. Avtalet är träffat under förbehåll av regeringens godkännande. Enligt avtalet skall staten inrätta en särskild växtförädlingsnämnd, sammansatt av representanter för främst jordbrukets föreningsrörelse, konsumenterna och staten. Staten och jordbrukets föreningsrörelse åtar sig att under åren 1980–1989

anslå medel för att en för jordbrukets och trädgårdsnäringsens utveckling eller av andra samhälleliga skäl angelägen växtförädlingsverksamhet skall kunna bedrivas.

Enligt Svalövsgruppens förslag skall nämnden pröva ansökningar från svenska växtförädlingsorgan om bidrag till målinriktade växtförädlingsprojekt. Avsikten är därvid att bidrag skall kunna utgå till angelägna projekt som inte kan förväntas komma till stånd utan bidrag, t. ex. förädling av sorter som är särskilt anpassade till jordbruket i Norrland. Nämnden förutsätts fortlöpande följa utvecklingen inom växtförädlingsområdet. Nämnden förutsätts också få en särskild vetenskaplig grupp till sin hjälp. Svalövsgruppen föreslår slutligen att nämnden knyts administrativt till lantbruksstyrelsen för att därigenom markera att en praktiskt förankrad, målriktad verksamhet eftersträvas.

Enligt det avtal som träffats mellan staten samt LRF och SLR förbinder sig staten och jordbrukets föreningsrörelse att under den första femårsperioden till nämnden årligen anslå medel motsvarande resp. parts nuvarande bidrag till växtförädling samt därutöver ytterligare 1,5 milj. kr. vardera. Vid framtida förhandlingar om ökning av resurserna för växtförädling bör det enligt Svalövsgruppen vara en strävan att följa de allmänna riktlinjer för statligt stöd till kollektiv forskning som redovisats bl. a. i prop. 1968: 68 och i prop. 1971:1 (bil. 15 s. 89). Det är enligt Svalövsgruppen naturligt att den nu inledda samfinansieringen av angelägen växtförädlingsverksamhet bör fortsätta också efter det att det nu aktuella avtalet löper ut.

För åren 1980 och 1981 skall enligt avtalet nämnden till Svalöf AB lämna projektbidrag som tillsammans motsvarar summan av statens och föreningsrörelsens nuvarande bidrag till föreningen. Under de tre därpå följande åren minskar den garanterade bidragsnivån till företaget för att år 1984 uppgå till ett belopp motsvarande hela det nuvarande bidraget från föreningsrörelsen och 75 % av bidraget från staten. Vid bidragsfördelningen därutöver skall särskild hänsyn tas till den organisation som byggts upp inom Svalöf AB.

För egen del vill jag anföra följande. Jag förordar att det avtal om gemensam finansiering av visst växtförädlingsarbete som träffats godkänns av regeringen. Jag vill i likhet med växtförädlingsutredningen och Svalövsgruppen framhålla den stora betydelse som bidragsgivningen från växtförädlingsnämnden bör få då det gäller att stödja angelägna växtförädlingsprojekt som är av den karaktären att de kräver särskilda insatser för att komma till stånd. Jag vill också särskilt betona att vid bidragsgivningen hänsyn bör tas till växtförädlingens långsiktiga karaktär och till behovet av forskningsprojekt som är nödvändiga för att vidareutveckla den praktiska växtförädlingen. Avtalet innehåller särskilda regler om nämndens bidrag till Svalöf AB, vilket garanterar företaget en viss bidragsnivå. Jag finner detta lämpligt, bl. a. mot bakgrund av det personalansvar som ligger på företaget.

En särskild växtförädlingsnämnd bör således inrättas den 1 juli 1979. Nämnden bör administrativt knytas till lantbruksstyrelsen. Det ankommer på regeringen att utfärda instruktion för nämnden. För nämndens bidragsgivning bör ett särskilt anslag anvisas. Kostnaderna för nämndens administration bör bestridas av de medel som nämnden disponerar.

Det är naturligt att merparten av de medel som ställs till nämndens förhållande kommer att anslås till svenska växtförädlingsföretag. Även andra organ bör kunna få anslag i de fall då detta bäst gagnar de mål som nämnden har att arbeta för. Likaså bör nämnden eftersträva en ökad nordisk samverkan där ekonomiska eller andra fördelar kan uppnås.

Under anslaget Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling har W. Weibull AB med Weibullsholms växtförädlingsanstalt anhållit om ett med 300 000 kr. förhöjt statsbidrag av 700 000 kr. Algot Holmberg och Söner AB har anhållit om ett med 180 000 kr. förhöjt statsbidrag av 240 000 kr. för den fortsatta förädlingen av sojabönan. Mot bakgrund av vad jag tidigare har anfört bör för första hälften av budgetåret 1979/80 utgå oförändrat anslag, dvs. 230 000 kr. För tiden därefter får såsom framgår av vad jag har anfört i det föregående de båda företagen ansöka hos växtförädlingsnämnden om projektbidrag. Jag vill erinra om att nämnden för år 1980 kommer att disponera 3 milj. kr., som står öppet för ansökan från samtliga växtförädlingsföretag. Detta belopp ökar successivt i takt med att garantin gentemot Svalöf AB minskar.

2.4 Ökade insatser för kulturväxternas genetik och förädling

Växtförädlingsutredningen framhåller att en fast grund för växtförädlings fortsatta utveckling utgör den ökade kunskapen om kulturväxternas genetiska struktur, deras kromosomer och gener, från ett primitivt vild- eller odlingsstadium till nutidens drastiskt ändrade gen- och kromosomuppsättning. I många hänseenden tenderar växtförädlingen till att bli en sorts ingenjörsteknik.

Utredningen slår fast betydelsen av den grundforskning i kulturväxternas genetik som bedrivs vid växtförädlingsföretagen och universitetsinstitutionerna, samtidigt som man konstaterar att denna forskningsverksamhet ändå inte är tillfyllest. Behovet av en förstärkt långsiktig, målinriktad forskning stryks under. Ett ökat forsknings- och utvecklingsarbete erfordras inom kulturväxternas genetik och cytogenetik, fysiologi, biokemi och statistik. Resistensförädling och resistensgenetik bör ges hög prioritet.

Växtförädlingsutredningen framhåller att det givetvis inte är tänkbart att en intensifierad svensk grundforskning skall kunna ta upp alla av utredningen angivna problem till behandling. Framstegen i den forskning som bedrivs internationellt måste tas tillvara. Utredningen föreslår att en utökad svensk växtförädling bedrivs i samarbete med växtförädling i andra länder, framför allt de nordiska.

Ingen av de nuvarande professurerna i genetik garanterar en kontinuerlig forskningsverksamhet med inriktning på våra kulturväxters genetik och förädling. Därför föreslår utredningen att en särskild professur och institution i kulturväxternas genetik och förädling inrättas vid Sveriges lantbruksuniversitet. Organisatoriskt bör denna föras till universitetets alnarpdel och lokaliseras till Alnarp eller Svalöv. Vid institutionen bör dessutom inrättas vissa ytterligare tjänster. Institutionens arbetsområde bör omfatta grundläggande forskning och utvecklingsarbete inom kulturväxternas genetik och förädling. Verksamheten bör vara allmängiltig och inte direkt inriktad på en specifik gröda.

Växtförädlingsutredningen tar upp vissa gränsdragningsproblem som kan uppstå mellan den nya institutionen och avdelningen för växtförädling vid lantbruksuniversitetets institution för genetik och växtförädling i Ultuna. Enligt utredningen bör under de närmaste åren verksamheten vid avdelningen för växtförädling i Ultuna i stort kunna fortgå oförändrad. På sikt bör emellertid lantbruksuniversitetets styrelse ta initiativ till en arbetsfördelning mellan de båda institutionerna. Denna bör ta sikte på att verksamheten på Ultuna dels skall betjäna grundutbildningen med tillhörande forskarutbildning och ämnesanknytningar inom lantbruksuniversitetet, dels ge en viss specialisering på problem rörande jordbruket i mellersta och norra Sverige. Verksamheten vid den nya institutionen bör ha en bredare bas och också inrymma huvuddelen av den forskning och forskarutbildning som anknyter till den praktiska växtförädlingen vid de stora växtförädlingsanstalterna i Sydsverige.

En stor del av verksamheten vid den nya institutionen får enligt utredningen förutsättas ske i kontakt med det föreslagna företaget i Svalöv, Weibullsholms växtförädlingsanstalt och Hilleshög. Därigenom kan den nyinrättade institutionen för kulturväxternas genetik och förädling bli ett dynamiskt tillskott till den växtförädlingsverksamhet som pågår i skånerregionen. Den organisatoriska placeringen inom lantbruksuniversitetet underlättar samtidigt ett samarbete med de universitetsinstitutioner som är förlagda till andra orter i landet, t. ex. Ultuna.

Remissinstanserna har understrukt behovet av ökade insatser inom forskning och utveckling. Bl. a. lantbruksuniversitetet vill kraftigt tillstyrka den av utredningen föreslagna förstärkningen av forskningsresurserna inom ämnesområdet. En fortsatt gynnsam utveckling av svensk växtförädling är i hög grad beroende av möjligheterna att öppna nya vägar genom grundläggande forskning. Lantbruksuniversitetet vill därmed understryka betydelsen av ökad samverkan med forskning inom en rad näraliggande ämnesområden, såsom växtodling, växtnäring och resistensbiologi.

För egen del vill jag starkt framhålla betydelsen av grundforskning om kulturväxternas genetik och förädling. Jag tillstyrker därför förslaget om att inrätta en särskild professur i kulturväxternas genetik och förädling vid Sveriges lantbruksuniversitet. Jag vill framhålla att denna professur bör

kunna tjäna som ett vitaliserande inslag i det omfattande växtförädlingsarbete som sker i Skåne. För verksamheten erfordras vissa basresurser. Jag kommer därför senare att föreslå att ytterligare medel anvisas under anslaget Sveriges lantbruksuniversitet: Lantbruksvetenskapliga fakultetens driftkostnader.

Sammantaget innebär mina förslag i denna del att lantbruksuniversitetet tillförs ytterligare 2,7 milj. kr. Härigenom garanteras en kontinuerlig forskningsverksamhet med inriktning på våra kulturväxters genetik och förädling. Då det gäller verksamhetens organisation ankommer det på lantbruksuniversitetet att besluta härom. Verksamheten bör av effektivitetsskäl i lämplig utsträckning samordnas med verksamheten vid avdelningen för växtförädling i Ultuna. Jag avser vidare att föreslå att till förste innehavare av professuren i kulturväxternas genetik och växtförädling utses nuvarande föreståndaren för Sveriges utsädesförening, professor Arne Hagberg. För riksdagens information vill jag nämna att enheten avses förläggas till Alnarp. För detta talar bl. a. behovet av samordning med lantbruksuniversitetets övriga verksamhet. Lantbruksuniversitetet bör dock vara oförhindrat att förlägga delar av verksamheten till Svalöv för att därigenom underlätta den nödvändiga kontakten med den praktiska växtförädlingen.

2.5 Övriga växtförädlingsfrågor

Växtförädlingsutredningen föreslår att lantbruksuniversitetets försöksavdelning för förädling av frukt och bär i Balsgård förs över till det nya företaget Svalöv AB. De remissinstanser som yttrat sig över förslaget i denna del motsätter sig detta. Svalövsgruppen har inte kommit med något förslag i frågan.

Även jag anser att avdelningen bör kvarstå inom lantbruksuniversitetet. Däremot bör frågan om samverkan mellan avdelningen och det nya företaget ytterligare beredas. Jag förutsätter att berörda parter själva kommer att överväga dessa frågor. Jag utgår vidare från att lantbruksuniversitetet mot bakgrund av bl. a. den av mig föreslagna enheten för kulturväxternas genetik och förädling samordnar verksamheten i Balsgård med den föreslagna enheten.

Växtförädlingsutredningen fann efter kontakter med företrädare för jordbruk och växtförädling i de nordiska länderna att betydande intresse förelåg för en vidgad nordisk samverkan inom växtförädlingens område. Utredningen konstaterade att starka skäl talar för en nordisk samverkan vad gäller den långsiktiga, projektbundna forskningen. Även de remissinstanser som tagit upp frågan om nordisk samverkan har starkt strukit under dess betydelse.

Också jag vill framhålla behovet av ett utvidgat nordiskt samarbete på forskningens och den praktiska förädlingens område. Jag har i redogörelsen för bl. a. förslaget till växtförädlingsnämnd framhållit vikten av ett

nordiskt samarbete. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till det samarbete som inletts vid den nyligen inrättade Nordiska genbanken för jordbruks- och trädgårdsväxter. Enligt min mening torde samarbetsfördelar finnas också på växtförädlingsområdet. Som jag tidigare har anfört ankommer det på växtförädlingsnämnden att i sitt arbete främja nordisk samverkan.

Växtförädlingsutredningen framhåller att starka skäl talar för att växtförädlingen är väl lämpad för biståndsinsatser. Utredningen konstaterar att en allt större biståndsverksamhet byggts upp inom ramen för utsädesföreningen. Någon motsvarighet till detta finns inte inom övriga växtförädlingsföretag. Erfarenheterna av den biståndsverksamhet som bedrivits är goda.

Några remissinstanser, bl. a. SIDA, har ingående behandlat frågan om biståndsinsatserna på växtförädlingsområdet och understrukt Sveriges ansvar på detta område liksom de möjligheter som växtförädling erbjuder till utveckling av u-ländernas jordbruk. Även jag vill framhålla betydelsen av dessa biståndsinsatser och vårt ansvar på området. Jag förutsätter att Svalöf AB kommer att utnyttjas i biståndsarbetet. Frågan om inriktning, omfattning och finansiering bör i första hand lösas vid förhandlingar mellan biståndsorganisationerna och det nya företaget. I denna fråga har jag samrått med chefen för utrikesdepartementet.

Lagen (1976: 298) om statsplombering och om växtförädlingsavgift gäller flertalet jordbruksväxter och grönyteväxter. Avgiftssystemet enligt lagen fungerar i huvudsak på följande sätt. Allt utsäde av ifrågavarande växter, som skall marknadsföras, måste statsplomberas. Statsplomberingen får normalt ske endast av utsäde som har tagits in i en särskild lista, rikssort-listan. I samband med statsplomberingen tas en avgift ut som tillfaller en särskild fond – växtförädlingsfonden. Förädlare erhåller bidrag från fonden, vilka bidrag i princip motsvarar de växtförädlingsavgifter som influtit för de sorter han framställt. Medel som inte kan fördelas på detta sätt tillfaller statens råd för skogs- och jordbruksforskning och delas ut för att stödja forskningsinsatser inom växtförädlingsområdet. Under senare år har rådet tillförts ca 0,8 milj. kr. om året.

Genom växtförädlarrättslagen (1971:392) ges ett immaterialrättsligt skydd för växtförädlingsprodukter, s. k. växtförädlarrätt. Lagen syftar till att tillgodose jordbrukets utveckling och att tillvarata förädlarnas intressen. Växtförädlarrätten innebär ensamrätt för förädlaren att yrkesmässigt framställa och marknadsföra förökningsmaterial av växtsorten. Förädlaren har möjlighet att medge annan rätt att mot ersättning yrkesmässigt utnyttja sorten (licens). Växtförädlarrätt gäller från den dag, då ansökningsen om registrering bifalls, och kan upprätthållas under femton eller, såvitt gäller vin, fruktträd och deras grundstammar, skogsträd och prydnadsträd, aderton år räknat från ingången av året efter det, då beslutet om registrering vann laga kraft. Ensamrätten enligt lagen kan under vissa förutsättningar inskränkas genom tvångslicens. Syftet med bestämmelserna om

tvångslicens är att möjliggöra ingripande om sortinnehavaren utan godtagbar anledning inte genom egen marknadsföring eller på annat sätt förser marknaden med förökningsmaterial på skäliga villkor eller i den omfattning som är påkallad med hänsyn till folkhushållet eller eljest från allmän synpunkt.

Växtförädlingsutredningen konstaterar att i fråga om sorter som beläggs med växtförädlingsavgift särskilda regler saknas om skyldighet att tillhandahålla odlingsmaterial för reproduktion. Att reproduktionsutsäde ställs till förfogande även av sådana sorter är enligt utredningen dock lika motiverat. F. n. kan detta endast regleras genom lagstiftningen om konkurrensbegränsning. Utredningen föreslår därför att som villkor för att bidrag skall utgå ur växtförädlingsfonden för viss sort bör uppställas att reproduktionsutsäde av sorten ställs till förfogande i den utsträckning som gäller för sorter som är skyddade enligt lagen om växtförädlarrätt. Utredningen anför vidare att en harmonisering av den tid under vilken sortinnehavaren får ersättning enligt systemet med växtförädlingsavgifter med den skyddstid som gäller enligt växtförädlarrätten är motiverad. Medel ur växtförädlingsfonden bör i princip inte tilldelas ägare av sort under längre tid än som svarar mot skyddstiden enligt lagen om växtförädlarrätt. För att inte menligt påverka växtförädlarnas samlade ekonomiska bidrag bör dessa regler enligt utredningen tillämpas endast för nya sorter. Beträffande äldre sorter föreslår utredningen att bidrag bör utgå t. o. m. år 1985, men därefter endast under tid som från införandet i rikssortlistan av sorten svarar mot skyddstiden för sorten, om registrering av växtförädlarrätt hade begärts vid tidpunkten för intagandet i sortlistan.

De remissinstanser som yttrat sig i frågan tillstyrker i huvudsak utredningens förslag. Även jag ansluter mig till utredningens förslag. Bidrag ur växtförädlingsfonden bör utgå endast i fråga om sådana sorter som ställs till förfogande som reproduktionsutsäde på det sätt som när det gäller växtsort med växtförädlarrätt tillgodoses med bestämmelserna om tvångslicens, det vill säga på skäliga villkor och i den omfattning som är påkallad med hänsyn till folkhushållet eller eljest från allmän synpunkt. Vidare bör bidrag ur fonden inte utgå för längre tid än som svarar mot skyddstiden enligt växtförädlarrättslagen. Sistnämnda begränsning bör dock gälla endast för sorter som växtsortnämnden har godkänt för intagning i rikssortlistan efter den 30 juni 1979. Medel som inflyter efter utgången av den tid för vilken bidrag utgår bör, i likhet med vad som bl. a. gäller för sorter beträffande vilka verksam förädlare saknas, tillföras statens råd för skogs- och jordbruksforskning att användas för forskningsinsatser på växtförädlingens område. Rådet bör i sin bidragsgivning samråda med växtförädlingsnämnden. Det ankommer på regeringen att meddela bestämmelser i angivna hänseenden.

2.6 Ändrad utsädeslagstiftning

Såväl lagen (1928: 289) angående handel med utsädesvaror, den s. k. frölagen, som lagen (1976: 298) om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift syftar i första hand till att skydda konsumenterna mot utsäde av dålig kvalitet.

Frölagen gäller i fråga om köp av frö, som är avsett till utsäde, med undantag av skogsfrö och frö av prydnadsväxter. Enligt lagen är säljaren skyldig att skriftligen lämna köparen uppgift om sådana egenskaper hos utsädesvaran som renhetsgrad, ogräshalt och grobarhet. Uppgiftsskyldigheten är mindre omfattande i fråga om köksväxtfrö än beträffande andra fröer. Vidare har lantbruksstyrelsen med stöd av frölagen fastställt minimifordringar i fråga om kvaliteten hos utsädesvara av sådana växtslag som inte omfattas av den obligatoriska statsplomberingen. Enligt bestämmelserna om statsplombering av utsäde får utsäde av vissa växtarter (flertalet jordbruksväxter samt grönyteväxter) inte överlämnas till någon, som kan antas använda det till utsäde, eller föras ut ur landet utan att statsplombering av utsädet har skett. Bestämmelserna omfattar inte frö av prydnadsväxter. Statsplomberingen innebär att utsädet kontrolleras i fråga om kvalitet och att förpackningen med utsäde plomberas och förses med plomberingsbevis.

Enligt lantbruksstyrelsen, statens utsädeskontroll och statens växtsortnämnd bör utsädeskontrollen bättre anpassas till nutida förhållanden. Utsädeshandelns karaktär har förändrats avsevärt sedan frölagens tillkomst. Handel med utsäde bedrivs numera av ett betydligt färre antal företag än tidigare och hanteringen sker i en mera industriell skala. Detta innebär bl. a. att handeln sker i fastare och mer reglerade former än tidigare, vilket gör utsädesmarknaden mer överskådlig och lättare att kontrollera. Genom den obligatoriska statsplomberingen har konsumenterna fått ett fullgott skydd såvitt avser utsäde av jordbruksväxter. För flertalet konsumenter har sålunda frölagens bestämmelser i allt större utsträckning kommit att sakna praktisk betydelse. Den i frölagen föreskrivna uppgiftsskyldigheten i samband med köp av utsäde har numera betydelse endast för sådant köksväxtfrö som inte är statsplomberat och för de växtslag som har undantagits från obligatorisk statsplombering.

Lantbruksstyrelsen, statens utsädeskontroll och statens växtsortnämnd föreslår därför att frölagen upphävs och ersätts med bestämmelser om viss uppgiftsskyldighet för förpackare och importör vid överlämnande till köpare och andra av sådant utsäde som inte skall statsplomberas enligt lagen om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift. För att tillgodose konsumenternas intresse av att kunna bedöma kvaliteten hos sådant utsäde bör utsädet vid överlämnandet till annan sålunda vara försett med eller åtföljas av kvalitetsdeklaration. Regeringen bör enligt myndigheterna ges bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om uppgiftsskyl-

digheten. Myndigheterna föreslår vidare att bestämmelserna om statsplombering och om kvalitetsdeklaration skall avse även prydnadsväxter.

I likhet med remissinstanserna anser jag att 1928 års frölag numera i väsentliga avseenden har förlorat sin betydelse. På 1920-talet var bl. a. torghandeln med frö omfattande. Numera är utsädeshanteringen en industriell hantering och konsumenternas intressen tillgodoses beträffande de allra flesta slagen av utsäde genom lagen om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift. Jag ansluter mig därför till förslaget att frölagen upphävs och ersätts med bestämmelser om skyldighet för förpackare och andra att lämna vissa uppgifter om kvaliteten hos sådant utsäde som inte skall statsplomberas. En sådan åtgärd innebär inte endast en anpassning av bestämmelserna till gällande praxis utan även en förenkling i stort av reglerna för det allmännas kontroll av handeln med utsäde. Jag tillstyrker också förslaget att bestämmelserna om statsplombering och om kvalitetsdeklaration i fortsättningen skall gälla också prydnadsväxtfrö. Många skäl talar för att även sådant frö bör omfattas av dessa former av konsumentskydd. Såsom framhållits i förslaget bör dock portionsförpackningar av prydnadsväxtfrö av praktiska skäl som regel kunna undantas från eljest föreliggande uppgiftsskyldighet. Bestämmelserna om kvalitetsdeklaration bör som föreslagits tas in i lagen om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift. Jag föreslår att denna lag samtidigt ges en kortare benämning och kallas utsädeslagen.

I lagen bör införas en bestämmelse enligt vilken regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bemyndigas att meddela föreskrifter om att utsäde av visst slag, som inte enligt gällande regler skall statsplomberas, får överlämnas till annan endast om utsädet är försett med eller åtföljs av kvalitetsdeklaration.

Kvalitetsdeklarationen, som skall lämnas av förpackare eller importör, skall enligt förslaget innehålla uppgift om förpackarens eller importörens namn och adress, om växtart och i vissa fall även växtsort, om fröets grobarhet, uttryckt i halt rent grott frö, samt i viss utsträckning även om utsädesvarans innehåll av andra växtarter. I några av remissyttrandena har framförts vissa erinringar beträffande det föreslagna innehållet i kvalitetsdeklarationen. För riksdagens kännedom får jag anmäla, att jag för egen del i stort kan ansluta mig till förslaget om vilka uppgifter som bör ingå i en kvalitetsdeklaration. Det ankommer emellertid på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att utfärda närmare bestämmelser i detta avseende. Därvid får ställning tas till de i remissyttrandena framförda synpunkterna.

För att en effektiv tillsyn skall kunna ske av att reglerna om kvalitetsdeklaration följs bör av regeringen utsedd tillsynsmyndighet få rätt till tillträde till sådan lokal eller annat utrymme som används för förpackares eller importörs verksamhet. Myndigheten bör även ges rätt att begära de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. Det bör också före-

skrivas att det åligger polismyndighet att lämna det biträde som behövs för tillsynen.

I lagen bör vidare tas in ansvarsbestämmelser. Dessutom bör för kvalitetsdeklaration gälla att den som brutit mot givna föreskrifter i förekommande fall skall ersätta tillsynsmyndighetens kostnader för undersökning av taget prov och att vara som varit föremål för brott mot sådan föreskrift skall kunna förklaras förverkad, om det inte är uppenbart obilligt.

Bestämmelserna bör träda i kraft den 1 juli 1980. Samtidigt bör frölagen upphöra att gälla.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen dels att antaga förslaget till

1. lag om ändring i lagen (1976: 298) om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift,
2. lag om upphävande av lagen (1928: 289) angående handel med utsädesvaror,

dels att

3. godkänna de allmänna riktlinjerna för växtförädlingsverksamheten som jag har förordat,
4. bemyndiga regeringen att godkänna avtalet med Svenska lantmännens riksförbund, Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget om bildandet av ett växtförädlingsföretag,
5. bemyndiga regeringen att vidta de åtgärder som krävs för att genomföra avtalet,
6. bemyndiga regeringen att ikläda staten de förpliktelser som följer av avtalet med Lantbrukarnas riksförbund och Svenska lantmännens riksförbund om gemensam finansiering av visst växtförädlingsarbete,
7. godkänna de riktlinjer för organisation m.m. av en nämnd på växtförädlingens område som framgår av vad jag har framfört,
8. bemyndiga regeringen att inrätta en tjänst som professor vid Sveriges lantbruksuniversitet i enlighet med vad jag har förordat.

4 Anslagsfrågor för budgetåret 1979/80

DRIFTBUDGETEN

TIONDE HUVUDTITELN

G. UTBILDNING OCH FORSKNING

G 3. Sveriges lantbruksuniversitet: Lantbruksvetenskapliga fakultetens driftkostnader

I prop. 1978/79:100 (bil. 13 s. 90 och 91) har regeringen under detta anslag föreslagit att 69 102 000 kr. anvisas till lantbruksvetenskapliga fakulteten vid Sveriges lantbruksuniversitet för budgetåret 1979/80.

Mot bakgrund av vad jag tidigare har anfört om betydelsen av forskning inom kulturväxternas genetik och förädling bör ytterligare 2 570 000 kr. tillföras anslaget för denna verksamhet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sveriges lantbruksuniversitet: Lantbruksvetenskapliga fakultetens driftkostnader* för budgetåret 1979/80 utöver i prop. 1978/79:100 bil. 13 föreslaget reservationsanslag anvisa ytterligare 2 570 000 kr.

G 11. Bidrag till Sveriges utsädesförening

1977/78 Utgift	14 855 000
1978/79 Anslag	13 831 000
1979/80 Förslag	7 750 000

Sveriges utsädesförening har till uppgift att genom försöks- och förädlingsarbete verka för sädesslagens och frösorternas utveckling. Statsbidraget används till avlöning av vissa av föreningens ordinarie tjänstemän och av övrig personal samt till vissa omkostnader.

Sveriges utsädesförening

1. Pris- och löneomräkning 1 669 000 kr.
2. Besparingsalternativet motsvarar indragning av tre tjänster eller 300 000 kr.

Yttrande

Sveriges lantbruksuniversitet tillstyrker oförändrat statsanslag.

Föredraganden

Mot bakgrund av att ansvaret för föreningens förädlingsverksamhet övertas av Svalöf AB fr. o. m. den 1 januari 1980 bör medel nu anvisas till Sveriges utsädesförening endast för andra halvåret 1979. Jag beräknar därför anslaget till 7 750 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Sveriges utsädesförening* för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 7 750 000 kr.

G 12. Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling

1977/78 Utgift	460 000
1978/79 Anslag	460 000
1979/80 Förslag	230 000

Från anslaget utgår bidrag till W. Weibull AB för den praktiskt vetenskapliga verksamheten vid Weibullsholm och till den växtförädling som bedrivs av Algot Holmberg och Söner AB.

	1978/79	Beräknad ändring 1979/80	
		Bidragsmot- tagaren	Föredra- ganden
Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten vid Weibullsholm	400 000	+ 300 000	– 200 000
Bidrag till växtförädlingsarbetet vid Algot Holmberg och Söner AB	60 000	+ 180 000	– 30 000
	460 000	+ 480 000	– 230 000

W. Weibull AB med Weibullsholms växtförädlingsanstalt har anhållit om ett med 300 000 kr. förhöjt statsbidrag av 700 000 kr. Algot Holmberg och Söner AB har anhållit om ett med 180 000 kr. förhöjt statsbidrag av 240 000 kr. för den fortsatta förädlingen av sojabönan.

Yttrande

Sveriges lantbruksuniversitet tillstyrker växtförädlingsanstaltens anslagsframställning.

Föredraganden

Mot bakgrund av vad jag har anfört om framtida bidrag till växtförädlingen bör medel nu anvisas endast för andra halvåret 1979. Jag beräknar därför anslaget till 230 000 kr. Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till viss praktiskt vetenskaplig växtförädling* för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av 230 000 kr.

G 18. Bidrag till växtförädling

Nytt anslag (förslag) 10 850 000

Den gemensamma finansieringen av visst växtförädlingsarbete regleras fortsättningsvis i avtal mellan staten och jordbrukets föreningsrörelse. Avtalet avser tiden den 1 januari 1980—den 31 december 1989. Enligt avtalet förbinder sig staten och föreningsrörelsen att under åren 1980—1984 till nämnden årligen anslå medel motsvarande nuvarande bidrag till växtförädling samt därutöver vardera 1,5 milj.kr. per år. För den senare hälften av avtalsperioden skall omförhandling ske. Enligt avtalet skall statens och föreningsrörelsens bidrag för det första halvåret 1980 uppgå till 10 850 000 kr. resp. 3 160 000 kr. Ansvaret för genomförandet av avtalet åvilar växtförädlingsnämnden.

Föredraganden

Anslaget bör i enlighet med avtalet mellan staten och jordbrukets föreningsrörelse för det första halvåret 1980 föras upp med 10 850 000 kr. De medel som enligt avtalet tillskjuts av jordbrukets föreningsrörelse bör tas till uppbörd under anslaget. Kostnaderna för växtförädlingsnämndens administration bör bestridas av de medel som nämnden disponerar.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till växtförädling* för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 10 850 000 kr.

KAPITALBUDGETEN**VI. FONDEN FÖR STATENS AKTIER****Teckning av aktier i Allmänna svenska utsädesaktiebolaget**

Nytt anslag (förslag) 2 000 000

Som jag redogjort för har Svalövsgruppen för statens räkning träffat avtal med SLR om att bilda ett nytt växtförädlingsföretag, Svalöf AB. Avtalet har i de delar det berör Allmänna svenska utsädesaktiebolaget och Sveriges utsädesförening bitratts av dessa. Avtalet, som är träffat under förbehåll av godkännande av regeringen och av föreningsstämma i Sveriges utsädesförening, innebär att utsädesföreningens förädlingsverksamhet och utsädesbolaget den 1 januari 1980 förs samman till ett företag, Svalöf AB. Parterna har vid överläggningarna kommit överens om att staten utöver utsädesföreningens tillgångar skall tillskjuta 2 milj. kr. Beloppet skall tillföras SLR. I utbyte erhåller staten 8 000 aktier i utsädesbolaget.

För erläggande av köpeskilling för dessa aktier i Allmänna svenska utsädesaktiebolaget bör anvisas ett investeringsanslag för budgetåret 1979/80 av 2 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Teckning av aktier i Allmänna svenska utsädesaktiebolaget* för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kr.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Sammanfattning av växtförädlingsutredningens betänkande

I Bakgrund

1 Tillkomsten av 1975 års växtförädlingsutredning

Vetenskapligt grundad växtförädling har bedrivits i Sverige sedan år 1886, då Sveriges utsädesförening bildades. Växtförädling bygger dels på de kunskaper som vunnits inom genetiken och med denna närbesläktade discipliner, dels på en rad praktiska tillämpningar. Växtförädling bedrivs i Sverige f. n. vid tre större förädlingsanstalter. Dessa är

- Sveriges utsädesförening som får ett avsevärt statligt bidrag till sin verksamhet. Utsädesföreningens sorter försäljs genom dess handelspartner Allmänna svenska utsädesaktiebolaget som ägs av Svenska lantmännens riksförbund.
- Weibullsholms växtförädlingsanstalt som är en del av W. Weibull AB och får ett mindre statligt bidrag.
- Hilleshøgs Frö AB.

Praktisk växtförädling bedrivs därutöver vid lantbruksuniversitetets försöksavdelning för växtförädling av frukt och bär i Balsgård. Dessutom finns sex genetiska institutioner inom högskoleområdet. Historik och dagsläge för svensk växtförädling redovisas i korthet. Fylligare beskrivningar i dessa avseenden lämnas senare i betänkandet, främst i dokumentationen (avdelning III).

I kapitlet redogörs vidare för den oro inför svensk växtförädlings framtid som under senare år kommit till uttryck i olika sammanhang, bl. a. i riksdagen och vid uppvaktningar i jordbruksdepartementet. Vid dessa tillfällen har bl. a. klyftan mellan den teoretiska och tillämpade genetiken samt den internationalisering av växtförädlingen som ägt rum under senare år framhållits som allvarliga risker för svensk växtförädling.

2 Genetiska principer i växtförädlingens tjänst

I kapitlet ges en kort beskrivning av de hittills mest använda metoderna i växtförädlingen, nämligen urval, korsning, hybridstimulation, höjning av kromosomtalet och utlösning av mutationer. Dessutom berörs olika problem som sammanhänger med tillämpningen av genetikkens senaste rön i växtförädlingen.

3 Växtförädlingens betydelse och vissa uppgifter beträffande växtförädlingen

Det ekonomiska värdet av växtförädlingens framsteg för utvecklingen av jordbruk och trädgårdsnäring är svårt att beräkna. En rad faktorer i samverkan leder till att avkastning och produktivitet höjs. I många sammanhang har växtförädlingen genomsnittligt angetts leda till en enprocentig årlig skördeökning i jordbruket. I kapitlet anföras en rad för utvecklingen av jordbruk och trädgårdsnäring betydelsefulla framsteg inom växtförädlingen, bl. a. ökad stråstyrka och höjd proteinhalt hos spannmål, resistens

mot växtskadegörare hos olika växtslag, framtagande av enkornsfrö av sockerbeta samt sänkning av halten av erukasyra i oljeväxter.

Sorter från Sveriges utsädesförening och Weibullsholms växtförädlingsanstalt används vardera på knappt hälften av åkerarealen i Sverige. Weibullssorterna är därvid f. n. dominerande i spannmålsodlingen – nästan två tredjedelar av det spannmålsutsäde som säljs i landet är Weibullssorter. Svenska sorter har en stor spridning även utomlands. Hilleshøgs Frö AB har en mycket framskjuten ställning i sockerbetsförädlingen och dess sorter odlas på drygt en tredjedel av Europas, exkl. statshandelsländernas, sockerbetsareal.

De samlade ekonomiska insatserna för svensk växtförädling och angränsande genetisk forskning var budgetåret 1976/77 ca 65 milj. kr. Därav svarade staten för knappt en tredjedel. Huvuddelen av de statliga medlen tillfördes Sveriges utsädesförening som bidrag över statsbudgeten.

I ett särskilt avsnitt beskrivs nuvarande rättsliga förhållanden inom växtförädlingen.

4 Internationell översikt

I kapitlet diskuteras växtförädlingens betydelse i globalt perspektiv. Bl. a. beskrivs utvecklingen av den "gröna revolutionen". En rad internationella forskningsinstitut på jordbruksområdet presenteras.

I särskilda avsnitt beskrivs organisationen av växtförädling och utsädeshandel i några västeuropeiska länder och USA samt nuvarande nordisk samverkan inom växtförädlingen och dess teori.

5 Biståndsverksamhet

Växtförädlingens roll inom såväl internationella organisationers biståndsverksamhet som de bilaterala svenska biståndsinsatserna belyses. Utredningen ägnar särskild uppmärksamhet åt Sveriges utsädesförenings engagemang i biståndsverksamheten.

6 Utredningens överläggningar

Utredningen har haft överläggningar med företrädare för en rad företag, organisationer och institutioner inom eller med anknytning till växtförädlingen. Dessa överläggningar redovisas i koncentrat i detta kapitel.

Flertalet intressenter har uttalat önskemål om vidgad samordning inom växtförädlingen och ökade forskningsinsatser i anslutning därtill. Graden av samordning och formerna för denna har dock skiftat mellan olika framförda förslag. I kapitlet refereras överläggningar med företrädare för Sveriges utsädesförening, Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, W. Weibull AB, Hilleshøgs Frö AB, Lantbrukarnas riksförbund och Svenska lantmännens riksförbund, statens växsortnämnd, Sveriges lantbruksuniversitet, statens råd för skogs- och jordbruksforskning, vissa universitetsinstitutioner samt växtförädlingen i övriga nordiska länder. I anslutning till överläggningarna har utredningen bl. a. besökt växtförädlingsanstalter i Sverige och övriga skandinaviska länder.

II Analys och förslag

7 Forskning och utveckling i svensk växtförädling

Utredningen slår inledningsvis fast betydelsen av den grundforskning i kulturväxternas genetik som bedrivs vid Sveriges utsädesförening, Weibullsholm, Hilleshög, Balsgård samt universitetsinstitutionerna, men konstaterar samtidigt att universitetsverksamheten inte är tillfyllest. Behovet av långsiktig, målinriktad forskning stryks under. Utredningen betonar den betydelse sambandet mellan teori och praktik har för utvecklingen av växtförädlingen.

I kapitlet anges en rad angelägna forskningsområden inom växtförädling, genetik och angränsande vetenskaper. Bland dessa märks forskning om kulturväxternas genetiska struktur, avkastning och kvalitet, resistens mot skadegörare, klimatanpassning, fröbildning och vegetativ förökning, avancerad urvalsmetodik, livsmedels- och produktfrågor, överförande av värdefulla kromosom- och genmaterial till kulturväxterna från deras primitiva anförvanter samt rörande hybrid-DNA (s. k. genetisk ingenjörsteknik).

8 Former för svensk växtförädling – ett organisationsförslag

Utredningen pekar på den betydelse växtförädlingen hittills haft och framgent kan få för produktiviteten och effektiviteten inom jordbruk och trädgårdsnäring. Vidare framhålls den positiva roll för miljö, folkhälsa och regional utveckling som växtförädlingen med tillräckliga resurser och en målmedveten inriktning kan få. I samspel med utvecklingsarbetet inom andra områden kan betydande resultat vinnas genom en intensifierad verksamhet, i såväl Sverige som internationellt. Samtidigt framhåller utredningen angelägenheten i att de resultat som successivt nås genom växtförädlingen utnyttjas på bästa sätt. Utredningen förordar att de olika leden i produktionskedjorna inom livsmedelsindustrin bringas att samverka i ökad utsträckning.

I fråga om ansvaret för växtförädlingen konstaterar utredningen att starka skäl talar för ett ansvar som är gemensamt för staten, lantbrukarna själva och jordbruksnäringen i stort.

Utredningens organisatoriska förslag tar sikte dels på en förstärkning av grundforskningen till förmån för den samlade svenska växtförädlingen, dels på en effektivisering av verksamheten vid Sveriges utsädesförening och dess kommersiella partner Allmänna svenska utsädesaktiebolaget. Förslaget kan vad gäller organisatoriska frågor delas in i tre olika delar:

- Sammanförande av utsädesföreningen och utsädesbolaget till ett företag.
- Inrättande av en professur i kulturväxternas genetik och förädling.
- Inrättande av en växtförädlingsnämnd.

Vidare diskuteras de svenska växtförädlingsföretagens exportverksamhet, liksom möjligheterna till ökad nordisk samverkan och växtförädlingens roll i biståndsarbetet. Viss ändring föreslås av lagstiftningen på växtförädlingsområdet.

Den historiska översikt utredningen gjort har klart visat på de problem som är förknippade med att, som skett inom svalövsorganisationen, bedriva praktisk växtförädling inom en enhet och att marknadsföra och försälja produkterna inom en annan. Dessa olägenheter har lett till att de intressen

utsädesföreningen och utsädesbolaget företräder har försvagats. Också en analys av utsädesföreningens resp. utsädesbolagets verksamhet i dag visar på svårigheter, vilka direkt kan härledas till uppdelningen på två enheter.

Utredningens slutsats har därför blivit att den praktiska växtförädlingen och marknadsföringen bör närmas till varandra. En integration av växtförädling och marknadsföring skulle leda till såväl ett bättre samband och samspel mellan de båda funktionerna som en effektivare verksamhet. Detta bör enligt utredningen ske genom att *utsädesföreningen och utsädesbolaget förs samman* till ett nybildat företag, Svalöf AB. Utredningen föreslår att staten tar initiativ till förhandlingar i detta syfte. Med tanke på statens betydande stöd till utsädesföreningen och engagemanget från lantbrukets föreningsrörelse, i såväl utsädesbolaget som försäljningsorganisationen för växtförädlingsprodukter, hävdar utredningen att ett fortsatt ansvarstagande från dessa båda parter sida är naturligt. Också vikten av att det nya företagets verksamhet i första hand grundas på ett långsiktigt ansvar gentemot det svenska jordbruket framhålls som motiv för en samverkan mellan samhället och lantbrukarnas egen organisation. Utredningen lämnar dock inte något detaljerat förslag beträffande ägarförhållandena inom det nya företaget. Olika möjligheter bör undersökas, såväl vad gäller förutsättningarna att bredda ägaransvaret som beträffande formerna för det statliga ansvarstagandet.

En huvuduppgift för det nya företaget bör enligt utredningen vara att bedriva växtförädling inriktad på det svenska jordbrukets behov. En strävan bör vara att denna verksamhet skall kunna finansieras genom de intäkter försäljningen av de vid företaget framtagna produkterna ger. Ökade intäkter från exportmarknaden bör därvid eftersträvas. Utredningen framhåller emellertid nödvändigheten av att även förädlingsverksamhet som inte helt kan finansieras genom de intäkter de ger bedrivs av det nya företaget. För att möjliggöra detta bör externa tillskott tillföras företaget. Dessa kan vara av olika slag. De främst tänkbara alternativen torde därvid vara tillskott genom medel avsatta i samband med jordbruksförhandlingarna samt statsbidrag över budgeten.

Utredningen betonar forsknings- och utvecklingsarbetets avgörande betydelse för det nya företagets förmåga att på lång sikt hävda sig i den inhemska och internationella konkurrensen. Därför bör en målmedveten satsning ske på dessa verksamheter.

Utredningen för – utöver sitt huvudalternativ – fram två alternativa förslag. Enligt det ena föreslås samma organisation som i huvudalternativet, men under helstatligt huvudmannaskap. Enligt det andra föreslås att Sveriges utsädesförening förstatligas, varvid det bör övervägas om inte basutsäden till föreningens sorter bör försälgas till intresserade utsädesorgan på liknande sätt som sker t. ex. i Storbritannien vid institutioner underställda National Seed Development Organization (NSDO).

Utredningen konstaterar att ingen av de nuvarande professurerna i ämnet genetik garanterar en kontinuerlig forskningsverksamhet med inriktning på våra kulturväxter. Denna brist bör undanröjas genom att en särskild *professur i kulturväxternas genetik och förädling* inrättas vid Sveriges lantbruksuniversitet. Professuren, till vilken en institution knyts, lokaliseras till antingen Alnarp eller Svalöv. Organisatoriskt förs institutionen enligt utredningens förslag till lantbruksuniversitetets alnarpsdel. Utredningen konstaterar att vissa gränsdragningsproblem kan uppstå mellan den nya institutionen och avdelningen för växtförädling vid lantbruksuniversitetets institution för genetik och växtförädling i Ultuna. På sikt bör lant-

bruksuniversitetets styrelse ta initiativ till en arbetsfördelning mellan de båda institutionerna.

En stor del av verksamheten vid den nya institutionen får förutsättas ske i kontakt med det föreslagna svalövsföretaget, Weibullsholms växtförädlingsanstalt och Hilleshög's Frö AB. Därigenom bör institutionen enligt utredningen kunna bli ett dynamiskt tillskott till den växtförädlingsverksamhet som pågår i skåneregionen. En samverkan med naturvetenskapliga institutioner vid universitetet i Lund blir givetvis också aktuell.

Svensk växtförädling tvingas enligt utredningen, om den skall kunna hävda sig i den framtida konkurrensen, ägna betydande uppmärksamhet åt en rad grundläggande, långsiktiga forskningsprojekt. En ökad verksamhet på dessa områden kan inte nås enbart genom den föreslagna effektiviseringen av utsädesföreningen och utsädesbolaget och inrättandet av en ny professur i kulturväxternas genetik och förädling. Det åsyftade forsknings- och utvecklingsarbetet torde för svenskt vidkommande kunna lösas enbart genom en bred samverkan – dels mellan stat och näring, dels mellan olika berörda företag. I detta syfte föreslår utredningen *bildandet av en växtförädlingsnämnd*, i vilken skall ingå representanter för forskningsinstitutioner, växtförädlingsanstalter, jordbruksnäringen i stort och den statliga administrationen.

Växtförädlingsnämnden skall, i syfte att främja svensk växtförädling

- dels initiera grundläggande forsknings- och utvecklingsarbete inom för växtförädlingen avgörande områden.
- dels ta initiativ till större gemensamma projekt i de fall frågeställningarna inte är av sådan natur att de naturligt faller inom de enskilda växtförädlingsföretagens arbete.

Växtförädlingsnämndens verksamhet bör enligt utredningen vara projektbunden och finansieras på två principiellt olika vägar. Nämnden bör ges möjlighet till ett kontinuerligt arbete genom att medel årligen tillförs verksamheten gemensamt av stat och jordbruksnäring enligt särskilt avtal. Därtill bör ytterligare medel kunna tillföras verksamheten. Omfattningen av de senare medlen blir dels beroende av diskussionerna inom växtförädlingsnämnden, dels – och främst – av det intresse växtförädlingsföretagen och jordbruksnäringen i stort visar för en genom samverkan förstärkt svensk växtförädling.

De projekt som kommer till stånd genom nämndens försorg bör uppdras åt befintliga växtförädlingsanstalter och vetenskapliga institutioner att genomföra.

I fråga om de *ekonomiska konsekvenserna* av de framförda organisatoriska förslagen har utredningen avstått från sådana bedömningar i de fall dessa avser det framtida statliga stödet till det föreslagna företaget och växtförädlingsnämnden. Sådana överväganden bör enligt utredningen i stället göras i samband med de föreslagna förhandlingarna. Kostnaden för erforderliga byggnadsinvesteringar i Svalöv har emellertid uppskattats till knappt 20 milj. kr. Vidare har utredningen beräknat driftkostnaderna för den nya institutionen och växtförädlingsnämndens administration till sammanlagt 1,4 milj. kr.

Starka skäl talar för att växtförädlingen är väl lämpad för *biståndsinsatser*. Utredningen konstaterar att en allt större biståndsverksamhet byggts upp inom ramen för utsädesföreningen. Någon motsvarighet till detta finns inte inom övriga växtförädlingsföretag. Erfarenheterna av den kursverksamhet som bedrivits är goda. Det vidgade engagemanget i biståndsverksamheten har emellertid inneburit svårigheter för utsädesföreningen ge-

nom att personal periodvis fått föras över från den ordinarie verksamheten till biståndsarbetet. För vissa arbetsuppgifter, främst planering och uppföljning, bör därför särskilda medel anslås inom ramen för statsbudgetens biståndsanslag.

Utredningen har, genom samtal med företrädare för jordbruk och växtförädling i de nordiska länderna, funnit ett betydande intresse för en *vidgad nordisk samverkan* inom växtförädlingens område. Detta intresse bör tas till vara. Utredningen konstaterar att starka skäl talar för en nordisk samverkan vad gäller den långsiktiga, projektbundna forskning som tidigare behandlats. Genom den form utredningen föreslagit för växtförädlingsnämndens arbete ter det sig naturligt att nämnden såväl vid sitt urval av projekt som vid sin planering av enskilda projekt nära samverkar med övriga nordiska länder.

Utredningen konstaterar att betydande vinster skulle kunna göras om svenska växtförädlingsföretag kunde stärka sin ställning på *exportmarknaden* och föreslår därför att det föreslagna företaget ges resurser som möjliggör särskilda insatser i detta avseende. Utredningen föreslår också att företagets ledning tar initiativ till överläggningar med övriga växtförädlingsföretag. Om dessa överläggningar leder fram till en exportsamverkan, bör staten genom exportrådet, med tanke såväl på det värde en ökad export har som på den betydelse en allmänt förbättrad situation för de svenska växtförädlingsföretagen skulle få, kunna stödja en sådan samverkan.

Utredningen föreslår slutligen att vissa ändringar av *lagstiftningen* på växtförädlingsområdet genomförs. I lagen om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift bör införas att bidrag för sort ur växtförädlingsfonden endast kan utgå om reproduktionsutsäde av sorten ställs till förfogande i den utsträckning som gäller för sorter som är skyddade enligt lagstiftningen om växtförädlarrätt. Så bör ske så snart en ny sort förklarats som rikssort av växtsortnämnden. Vidare föreslås en harmonisering av skyddstiden för sorter som faller under växtförädlarrätten och sorter som hör hemma under systemet med växtförädlingsavgifter.

III Dokumentation

9 Organisationer för kulturväxternas förädling och genetik

Utredningen ger i detta kapitel en fyllig beskrivning av utvecklingen av verksamheten vid svenska växtförädlingsanstalter. Förhållandena vid Sveriges utsädesförening, Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, Weibullsholms växtförädlingsanstalt, Hilleshøgs Frö AB samt lantbruksuniversitetets försöksavdelning för växtförädling av frukt och bär under de år som dessa fungerat behandlas. Utredningen redovisar även den nuvarande verksamheten vid genetiska institutioner inom högskoleområdet med anknytning till växtförädlingen. Till kapitlet har också fogats översikter av organisationen av växtförädling och därtill anknuten forskning i de övriga nordiska länderna. Dessa har utarbetats av företrädare för resp. land.

10 Tidigare propositioner, utredningar m. m. om svensk växtförädling och genetik

Svensk växtförädling och genetik har genom åren varit föremål för en rad utredningar och behandlats i ett flertal propositioner till riksdagen. I

kapitlet redovisas utförligt de resonemang som förts och de förslag som lagts fram i de viktigare utredningarna och propositionerna.

11 Kulturväxternas genetik och förädlingsteori: Forsknings- och utvecklingsprojekt

Som underlag för utredningens analys av angelägna forskningsprojekt inom kulturväxternas genetik och förädlingsteori har 17 populärvetenskapliga uppsatser fogats till utredningen. Uppsatserna har på utredningens uppdrag författats av främsta företrädare för olika ämnesområden.

Sammanställning av remissyttranden över växtförädlingsutredningens betänkande

1 Allmänna synpunkter

Många remissinstanser framför allmänna synpunkter på växtförädlingsens betydelse och behovet av växtförädlingsarbete på olika områden, som i huvudsak överensstämmer med utredningens förslag.

1.1 Socialstyrelsen: Det kostpolitiska målet. Socialstyrelsens nämnd för hälsoupplýsning (h-nämnden) anser att det väsentligaste målet för växtförädlingen måste vara människornas kvantitativa och kvalitativa behov av livsmedel. Växtförädlingsarbetet måste främst underordna sig dessa behov. När det gäller det kvantitativa behovet är detta i regel tillgodosett. Hit hör t. ex. inriktning av forskningen på avkastning, resistensförbättring, klimatanpassning. Däremot har inte alltid aspekterna på livsmedlens kvalitativa egenskaper tillräckligt beaktats. Det största intresset härvid knyter sig till livsmedlens sammansättning från näringsfysiologisk synpunkt. Behovet av att djupare penetrera kvalitets- och nutritionsaspekter har också framförts vid överläggningar mellan utredningen och Sveriges utsädesförening (s. 66). Utredningen har på s. 94–95 tagit upp dessa folkhälsoaspekter. h-nämnden vill betona vikten av att dessa aspekter beaktas i förädlingsarbetet.

Utredningen citerar professor Arne Hagberg (s. 99–100) som påpekar att om man ser till vad som satsas på förädling av olika grödor i relation till åkerarealen, så finner man att sockerbetorna får långt mer än andra växtslag; därefter kommer potatis och sedan oljeväxter. "Brödsäden behandlas styvmoderligt jämfört med dessa grödor men mycket gynnsamt jämfört med fodersäd och vallväxter". Utredningen delar i huvudsak professor Hagbergs bedömningar att jordbruksnäringen borde ta ett större ansvar för flera sektorer av växtförädlingsarbetet. h-nämnden vill framhålla att socialstyrelsens medicinska expertgrupp för kost och motion rekommenderar bl. a. en ökning av cerealiekonsumtionen och en minskning av sockerkonsumtionen. En viktig uppgift för växtförädlingen i Sverige är därför enligt h-nämndens mening att åstadkomma från näringssynpunkt värdefullare cerealier. Genom hälsoupplýsningen kommer man allt framgent att stimulera människorna till en större konsumtion av sådana.

Om en växtförädlingsnämnd inrättas bör i den enligt h-nämndens mening ingå näringsfysiologisk expertis. Det bör dock erinras om att forskningsrådsnämnden planerar att inrätta en arbetsgrupp som skall lägga näringsfysiologiska aspekter på jordbruksforskning.

Socialstyrelsen delar h-nämndens bedömning av det kostpolitiska målet.

Omgivningshygieniska konsekvenser. Växtförädling kan användas för att anpassa grödorna till de förutsättningar för jordbruk som naturen ger, det finns också exempel på motsatsen dvs. att man genom förädling kunnat framställa sorter som inte kan odlas utan ett batteri av hjälpmedel. Den som vill använda dessa sorter binder sig också för att använda konstgödsel, kemiska bekämpningsmedel, bevattning och drivmedel.

Även om det ligger i den enskilde jordbrukarens intresse att inte använ-

da mer av dessa hjälpmedel än nödvändigt innebär varje tillförsel risker. Det finns dels direkta risker i jordbrukarens arbetsmiljö och för allmänheten genom anrikning i livsmedel, dels indirekt genom förorening av grund- och ytvatten.

Tillförsel av konstgödsel i kombination med bevattning innebär en otvetydig risk för anrikning av nitrat i grundvattnet. Inom områden med lätta jordar, och sådant jordbruk, finns det oanade tendenser till ökning av nitrathalterna i grundvatten. Detta har bl. a. kunnat påvisas genom den offentliga dricksvattenkontrollen och genom socialstyrelsens undersökningar av vattentäkter i Kristianstads län.

Nitrathalter över 50 mg/l i dricksvattnet medför risk för sjukdomen methemoglobinemi hos spädbarn. Några utländska undersökningar har visat ett visst statistiskt samband mellan höga nitrathalter i dricksvatten och vissa cancerformer, t. ex. blås- och magecancer. En svensk begränsad undersökning visade inte något sådant statistiskt samband. Nitrat kan genom bakterier i urinblåsan eller magen omvandlas till nitrit och sedan bilda nitrosaminer. Om detta verkligen sker hos människan är ej känt. Nitrosaminer är alkylerande ämnen liksom t. ex. vinylklorid och kan i djurexperiment orsaka cancer. Orsakssambandet mellan höga nitratintag och cancer är för närvarande oklart. Socialstyrelsen anser därför att det finns starka skäl som talar för att satsa på förädling av sorter som minskar användningen av konstgödsel. Om växtförädlingen kan utveckla nya sorter som förmår att fixera luftens kväve kan detta medföra stora fördelar.

För odling av vissa sorter är kemiska bekämpningsmedel en nödvändig förutsättning. Enligt socialstyrelsens mening bör användningen av bekämpningsmedel inom jord- och skogsbruk begränsas med hänsyn till de hälsorisker som kan föreligga och även med hänsyn till den oro som finns hos allmänheten. Resistensförädling kan minska behovet och spridningen av kemiska bekämpningsmedel.

Inom svenskt jordbruk har den bevattnade arealen ökat kraftigt under de senaste åren. Bevattningen i kombination med användning av konstgödsel innebär dels att jordbruket utnyttjar mer av vattnet som naturresurs, dels att riskerna ökar för förorening av grund- och ytvatten. Förädling som syftar till sorter med torkresistens och ett minskat beroende av bevattning är angelägen enligt styrelsens mening.

För att odla olika grödor krävs energi, t. ex. drivmedel till redskap, elektrisk ström till torkar och energi för konstgödsetillverkning. Produktionen av konstgödsel är påtagligt energikrävande och medför omgivningshygieniska risker lokalt. Genom den ökade mekaniseringen och användningen av bl. a. konstgödsel har förbrukningen av energi per producerad enhet ökat.

Växtförädlingen har mycket stor betydelse för hur jordbruket påverkar människor i sin miljö idag och i framtiden.

Socialstyrelsen anser att utvecklingen av nya sorter bör syfta till minskad användning av konstgödsel, bekämpningsmedel, bevattning och därmed också energi.

Utredningen föreslår ett relativt starkt inflytande från staten över all växtförädling i Sverige. Detta uppfattar socialstyrelsen som värdefullt, ty annars kan företagsekonomiska överväganden leda till onödigt stor användning av handelsgödsel och bekämpningsmedel, som en följd av utveckling och marknadsföring av vissa sorter.

Hälsorisker genom toxiska och antinutritionella faktorer i växter eller mikroorganismer som lever på växter. Det är angeläget att använda växt-

förädlingen som ett medel att minska halterna av skadliga ämnen i växter som utnyttjas som livsmedel. Genom förädling av oljeväxter kunde halter av eurukasyra minskas kraftigt.

Nya sorter kan medföra oförutsedda negativa hälsoeffekter om man inte söker fördjupad kunskap om växternas biokemi och fysiologi under förädlingsarbetet.

Protoplastfusion och hybrid-DNA. Socialstyrelsen har för sin del yttrat sig beträffande forskning med hybrid-DNA till hälsovårdsnämnden i Uppsala. Yttrandet rör sådan forskning som kan vara farlig för människor. Om sådan teknik används inom växtförädlingen och kan medföra hälsorisk för människor bör den betraktas på samma sätt. Då frågan för närvarande utreds genom utbildningsdepartementet har styrelsen inte anledning att belysa den ytterligare.

Växtförädlingen kan påverka förutsättningarna för *jordbruket i norra Sverige* på ett avgörande sätt.

Lämpliga grönsaker och trädgårdsprodukter bör vara tillgängliga även för befolkningen i norra Sverige.

Genom förädling av lämpliga grödor och bär- och trädgårdsväxter kan det skapas bättre förutsättningar för ett jordbruk i norra Sverige. Det är enligt styrelsens mening lättare att tillvarataga detta intresse om staten särskilt stöder sådan växtförädling.

Sammanfattning. Med hänsyn till folkhälsa och omgivningshygien är det väsentligt att staten ges ett starkt inflytande över växtförädlingen i Sverige. Det gäller både grundforskning och det praktiska förädlingsarbetet. Enligt styrelsens bedömning kan en ökad satsning på växtförädling ge bättre livsmedel och en bättre miljö för människor.

1.2 Lantbruksstyrelsen: I direktiven till utredningen framhålles bl. a.: "Till utsädesföreningens uppgifter hör att se till att odlare i olika delar av landet skall få tillgång till ett lämpligt odlingsmaterial". Denna målformulering får anses innebära att såväl staten som jordbruksnäringen bör känna ett särskilt ansvar för de delar av verksamheten vid Sveriges utsädesförening, som ur förädlingens egen synpunkt ej är eller kan förväntas bli lönsamma. I den mån andra förädlingsföretag ägnar sig åt sådan verksamhet bör även dessa företag åtnjuta särskilt stöd. Med den ökade kommersialisering av förädlingsverksamheten som blivit en följd av växtförädlarrättskonventionen aktualiseras speciella skyddsmekanismer för marginella områden och grödor i högre grad än tidigare. Stödet bör i framtiden utgå i form av projektbundna anslag och oberoende av förädlingsverksamhetens huvudmannaskap. Ett projektbundet stöd kan göras mera flexibelt och konkurrensneutralt än den typ av anslag som hittills utgått till Sveriges utsädesförening.

Grovfoderväxter samt tidiga korn- och havresorter har i förhållande till grödornas produktionsvärde varit missgynnade i prioriteringen av förädlingsuppgifterna under senare år. En utökad satsning med sikte på att förbättra bl. a. odlingssäkerheten hos dessa grödor kan förväntas ge god utdelning. Ur miljösynpunkt har havren ett företräde i jämförelse med korn genom att den har bättre konkurrenskraft mot ogräs. Steget mellan den utställighet dagens sorter av vallbaljväxter uppvisar och vad som vore önskvärt är mycket stort, i synnerhet vad beträffar sorter för mera krävande förhållanden. Betydande förbättringar torde vara inom räckhåll, och uppnådda avkastningsökningar har stort ekonomiskt värde med hänsyn till den stora areal vallgrödorna upptar. På sikt är det sannolikt att intresset

för vallbaljväxterna kommer att öka i takt med kostnaden för kvävegödselmedel. Även ur beredskapssynpunkt är en ökad satsning på vallbaljväxter önskvärd. Samma argument som anförts för en ökad satsning på vallbaljväxter är tillämpliga på övriga baljväxter.

Styrelsen vill särskilt understryka angelägenheten av att förädlingen av trädgårdsväxter ges tillräckliga resurser. De flesta av dessa växter kan knappast förväntas få en så stor marknad att förädlingsarbetet blir företagsekonomiskt lönsamt. De nordiska odlingsförutsättningarna är unika i världen. Kombinationen av den nordliga breddgradens ljusförhållanden och Golfströmmens temperaturpåverkan finns inte någon annanstans.

Utredningen ägnar ej det utrymme åt prydnadsväxtodlingen som denna odlings ekonomiska betydelse borde föranleda. Den vegetativa förökningsteknik som är vanlig inom denna sektor bör vid en omorganisering ges särskilda resurser. För ett mycket stort antal växter skulle ett relativt enkelt urvalsförfarande ge betydande resultat. Ett sådant urval av vedartade prydnadsväxter skulle vara av stor ekonomisk betydelse då det skulle resultera i att lokalt anpassade typer kunde bli förökade och använda inom sina naturliga områden.

Med hänsyn till det stora sortiment av växter inom trädgårdsnäringen blir satsningen på varje gröda även med väsentligt utökade resurser relativt måttlig. En effektiv samordning av resurserna och en fördelning av förädlingsuppgifterna mellan de olika förädlingsföretagen är helt nödvändig för att maximalt utbyte skall kunna erhållas av framtida insatser i trädgårdsväxtförädlingen.

En effektiv svensk växtförädling är ett viktigt rationaliseringsinstrument och följaktligen i hög grad en konsumenternas angelägenhet. I allt större utsträckning torde betydelsen av växtförädlingens insatser komma att mätas utifrån dess bidrag till förbättringen av nettoutbytet snarare än av totalavkastningen. En ökad tonvikt på växtmaterialets resursutnyttjande och kvalitet jämsides med en strävan mot produktionsmaximering synes ofrånkomlig i den framtida växtförädlingen. Med resursutnyttjande avses i detta sammanhang även möjligheterna att genomföra produktionen med minsta möjliga insats av kemiska bekämpningsmedel. I samband härmed bör angelägenheten av en fortsatt intensiv satsning på utvecklingen av kvalitetskriterier och kvalitetsbestämningsmetoder från den understödjande forskningens sida understrykas. I avsaknad av kriterier på värdebestämmande kvalitetsegenskaper och snabba och billiga analysmetoder löper förädlingen risk att utnyttja sin kapacitet på ett mindre effektivt sätt.

Även om uppförökningen av nya sorter faller utanför förädlingsverksamheten i mera begränsad betydelse bör det ligga i förädlingsföretagens intresse att även denna del av verksamheten med framtagande av nytt sortmaterial fungerar. Exempel finns på att nytt sortmaterial endast i mycket liten omfattning kommit i praktisk odling, eller kunnat ställas till jordbrukets förfogande i önskvärd mängd, först många år efter förädlingsarbetets avslutande. Det synes krävas mera målmedvetna ansträngningar för att generellt göra tiden från det en ny sort godkänts tills den finns tillgänglig för jordbruket så kort som möjligt.

En rikstäckande koordinering av utsädesproduktionen inom de till SLR anslutna föreningarna har efterlysts av Sveriges utsädesförening. Lantbruksstyrelsen vill understryka behovet härav, som kommit till uttryck ej minst under den svåra brist på utsäde som rått säsongen 1977/78. SLR:s samordningsfunktion har ej varit stark nog för att förhindra att utsatta under-skottsområden, främst Norrland, fått acceptera sorter som är mindre

lämpliga i området, liksom partier av mindre god kvalitet, medan för Norrland lämpligare sorter i stor utsträckning marknadsförts i sydligare områden där senare resp. mindre hårdiga sorter mycket väl kunnat accepteras.

En fastare anknytning av ett av förädlingsföretagen till jordbrukskooperationen skulle komma att accentuera behovet av en objektiv rådgivning i sortfrågor genom bl. a. lantbruksnämndernas försorg. Det system som nu tillämpas i många län i södra och mellersta Sverige där utsädeshandeln finansierar en sådan regional provning av för resp. region lämpliga handelsorter som komplettering till den officiella sortprovningen utgör en god grund för en sådan objektiv rådgivning.

1.3 Statens livsmedelsverk: Beträffande målsättningen för den fortsatta verksamheten finns inte heller mycket att tillägga men livsmedelsverket vill bara ytterligare understryka betydelsen av att resistensförädlingen får tillräckligt stora resurser både när det gäller grundforskning och praktiskt förädlingsarbete. Stora mängder jordbruksprodukter förstörs genom angrepp av insekter, svampar och virus. En minskning av användningen av kemiska bekämpningsmedel är angelägen ur folkhälsosynpunkt. Detta gäller inte bara spannmålsodlingen utan i mycket hög grad potatis och andra rotfrukter, oljeväxter och inte minst grönsaker.

Av stor vikt är att inte den växtförädling som syftar till en förbättring av den näringsmässiga kvaliteten får stå tillbaka för utveckling av sorter som främst ger en högre avkastning. För grödor som ur kortsiktig synpunkt är mindre lönsamma att förädla, exempelvis frukt och grönsaker, krävs sannolikt speciella stödåtgärder. Livsmedelsverket understryker betydelsen av ökad svensk odling av dessa produkter.

Det bör betonas att forsknings- och utvecklingsarbetet i största utsträckning bör ske utan styrring från rent företagsekonomiska intressen. Ur såväl den enskilde jordbrukarens som ur samhällsekonomisk synpunkt bör vinsterna av förädlingsarbetet komma hela den svenska jordbruksnäringen till godo.

Det är också nödvändigt att växtförädlingsarbetet anpassas till de förändringar i det svenska jordbrukets produktionsmål som kan bli aktuella om nutritionsforskningens önskemål om förändringar i den svenska folkkostens sammansättning beaktas i större utsträckning än för närvarande.

Den framtida växtförädlingen i Sverige bör enligt livsmedelsverkets uppfattning organiseras så att

- god kontakt upprätthålles mellan den genetiska grundforskningen vid universiteten och det praktiska förädlingsarbetet,
- internationellt och i synnerhet nordiskt samarbete underlättas,
- svenskt biståndsarbete till utvecklingsländer stärks,
- kvalitetsförädling och resistensforskning får hög prioritet,
- inte bara de stora ekonomiskt mest betydelsefulla grödorna gynnas utan att också en tillräcklig satsning sker på trädgårdsväxter och helt nya växtslag och
- behovet av särskilda sorter för olika delar av landet beaktas.

1.4 Statens jordbruksnämnd: Inledningsvis vill nämnden understryka betydelsen av att växtförädling bedrivs inom landet. En förbättrad avkastning samt nya och kvalitetsmässigt sett bättre produkter utgör viktiga faktorer som påverkar jordbrukets lönsamhet och avsaltningsmöjligheter. Även från konsumentensynpunkt är en sådan utveckling önskvärd eftersom den på sikt skapar förutsättningar för att få fram livsmedel av hög kvalitet

till rimliga priser. Den tillämpade växtförädlingen bör vara inriktad på det svenska jordbrukets behov. En strävan bör vara att denna verksamhet skall kunna finansieras genom de intäkter försäljningen av de framtagna produkterna ger. Ökade intäkter från exportmarknaden bör därvid eftersträvas.

1.5 Statens naturvårdsverk: Naturvårdsverket noterar med tillfredsställelse att resistensförädlingen fått en framskjuten plats i direktiven och i betänkandet, och att målet att minska behovet av kemiska bekämpningsmedel i jordbruk och trädgårdsnäring uttrycks klart. Att efter hand eliminera gifthanvändningen genom att bygga in biologisk resistens mot sjukdomsalstrande organismer och andra skadegörare i kulturväxternas arvsmassa är ekologiskt riktigt. Tillsammans med andra åtgärder, t. ex. utnyttjande av klimatiskt och edafiskt välanpassade sorter i respektive regioner i landet, torde maximal motståndskraft kunna uppnås. Förädlingen bör även inriktas mot målet att eliminera herbicider bl. a. genom framtagande av sorter som konkurrerar väl med ogräs och ger god avkastning i blandgrödor.

1.6 Sveriges lantbruksuniversitet: Växtförädling har visat sig vara en av de mer lönsamma vetenskapliga insatserna för jordbruk, trädgårdsnäring och skogsbruk (sistnämnda verksamhetsområde berörs dock ej av utredningen). Till stor del beror detta på att inom växtförädling gjorda framsteg genom den biologiska självreproduktionen i hög grad förevigas och steg för steg låter sig adderas. Sveriges, liksom övriga Nordens för odling klimatiskt sett, marginella belägenhet har skärpt denna fördel. Utan växtförädling hade många grödor icke varit odlingsvärda inom området.

Växtförädling spelar en viktig roll även ur den synpunkten, att den ökar räntabiliteten hos många andra jordbruksvetenskapliga insatser genom sin anpassning av nya sorter till såteknik, gödslingsintensiteter, maskinell skörd, etc. På liknande sätt är växtförädlingens möjligheter att anpassa råvaror till industrin efter teknologiska, nutritionella m. fl. värderingar påfallande. Naturligt förekommande giftsubstanser i olika växtslag kan oftast elimineras via växtförädling, som också med införandet av resistens mot sjukdomar medger minskad biocidanvändning. Växtförädling kan således även ge väsentliga miljömässiga fördelar.

Ett effektivt lantbruk behöver med andra ord en effektiv växtförädling.

Växtförädlingens lönsamhet har redan från början attraherat privat företagsamhet. Ju mer växtförädling upphört att blott vara ett hantverk och utvecklats till en komplicerad vetenskap, dess mer har statens insatser för särskilt det långsiktiga utvecklingsarbetet tett sig alltmer nödvändigt. Staten har också fått påta sig att stödja den växtförädling, som varit olönsam för utsädeshandeln men önskvärd av samhällspolitiska skäl.

Att både stat och privat företagsamhet engagerat sig i växtförädling speglar det faktum, att denna verksamhet har två olika lönsamhetskriterier. Det ena gäller utsädesföretagens, där den bakomliggande växtförädlingsinsatsens räntabilitet ej enbart dikteras av en framställd sorts odlingsvärde. Växtslagets betydelse, behövlig utsädesmängd per arealenhet samt det möjliga odlingsområdets storlek internationellt sett blir också avgörande för en stor försäljningsvolym.

Det andra gäller odlarnas och lantbruksnäringens. Odlarna väljer den förbättrade sorten för att få högre ekonomiskt utbyte av sina övriga investeringar. För lantbruksnäringen i Sverige är det därför grödans ekonomiska betydelse i existerande odlingssystem som främst avgör var förädlings-

insatserna skall sättas in oberoende av utsädesvolymen och utsädesvärdet. Regionala perspektiv måste därvid också beaktas. Förädling av vallväxter samt olje- och halvväxter blir t. ex. med dessa kriterier viktiga trots att de för utsädesföretagen kan ha svag lönsamhet. Motsvarande gäller inom förädlingen av trädgårdsväxter, där bl. a. också hobbyodlarens intresse av odlingssäker material i hemträdgården behöver beaktas.

Utredningen har i sina bedömningar starkt tryckt på det först nämnda lönsamhetskriteriet och därmed betonat betydelsen av att stärka förädlingsverksamhetens internationella konkurrenskraft, vikten av koncentration på ett begränsat antal växtslag och begränsning av filialsystem i Sverige. Det är givetvis riktigt även framgent att rikta in en del av växtförädlingen för att ta till vara exportmöjligheterna. Detta får emellertid ej undanskymma att stora delar av förädlingsverksamheten måste inriktas på de svenska odlarnas behov även inom växtslag av mindre kommersiellt intresse. Utredningen har också i sitt huvudförslag betonat att det nya förädlingsföretaget, Svalöf AB, som huvuduppgift bör ha att på företagsekonomisk grund bedriva växtförädling inriktad på i första hand det svenska jordbrukets behov. Lantbruksuniversitetet önskar understryka detta och instämmer i utredningens förslag att "det nya företaget skall förse de svenska jordbruks- och trädgårdsnäringarna med det sortmaterial som svarar mot näringarnas behov".

Såväl staten som lantbruksnäringen själv har allt skäl att överväga detta sitt ansvar inför odlaren. Detta framgår redan av faktum att det byggs upp en statlig kontroll över den slutliga sortprövningen, över försäljbart sortiment inom alla viktigare grödor samt över utsädeskvaliteten.

Statens och jordbrukskooperationens ansvar för vissa uppgifter inom växtförädling måste således förbli tungt.

Mål för svensk växtförädling. För att verka optimalt måste växtförädlingen åtminstone ha sina urvals- och värderingsmoment anpassade till de lokala växtekologiska betingelserna. Universalsorter med vid och därmed försäljningsmässigt lönsam spridning förekommer med andra ord som regel endast, där växtförädlingsmässigt tomrum eller alltför liten aktivitet ej skapat tillräckligt hård konkurrens. Så har svensk sträsädesförädling länge kunnat utnyttja en dylik situation men riskerar nu att få träda tillbaka, allteftersom lokal växtförädling sätts in med lika hög intensitet över hela Europa. Enda tillförlitliga motåtgärder blir att som W. Weibull AB och i synnerhet Hilleshög's Frö AB etablera egna urvalsstationer inom det avsedda marknadsområdet. Sällsyntheten att inom Sverige finna utomnordiska sorter av växtslag, som vår växtförädling satsat på, måste på samma sätt uppfattas som belägg på den lokala verksamhetens överlägsenhet vid lika villkor. Den gröna revolutionen må nämnas som ett än mer drastiskt exempel. De som typ helt nya, mexikanska dvärgveten kunde göra sitt segertåg genom Asien. Samtidigt stimulerade de den lokala växtförädlingen och blev följdriktigt mycket snabbt ersatta av analoga, men inom respektive område selekterade sorter.

Accepterar man ovan relaterade erfarenheter betyder de två olika lönsamhetskriterierna enligt ovan också två olika målsättningar. I ena fallet satsar svensk växtförädling på att hävda sig som exportnäring och mycket tyder på realism härvidlag. Koncentrationen till Skåne blir befogad liksom en satsning på filialer i Storbritannien och på kontinenten. Med den internationella växtförädlarrätten som lönsamhetsbakgrund ter sig detta som naturligt.

Enligt den andra målsättningen ser man mer på det ökade utbytet från

odling inom Sverige av en bättre sort än på utsädesförsäljningen av den. Med detta synsätt ter sig utredningens yttrande på s. 104 icke helt relevant. Man säger där: "Filialorganisationen har härigenom delvis spelat ut sin roll och åtskilliga av de tolv enheter som utsädesföreningen fortfarande har spridda i landet utanför huvudstationen i Svalöv torde snarast utgöra en belastning för föreningen".

Inriktningen av svensk växtförädling bör även ta hänsyn till akerarealens och grödornas fördelning i landet. Våra förädlingsanstalter har idag huvuddelen av sin verksamhet förlagd till Götalands södra slättbygder. Det räcker med en mycket kondenserad gruppering av landets odlingsområden för att klart inse, att svensk växtförädling bäst betjänar vårt lantbruk som helhet, om upprustningen ges en mer nordlig inriktning än idag.

Den länge alltför sydsvenskt orienterade vårosljväxtförädlingen är exempel på att en skänkskoncentrerad växtförädling ej löser problem tillfredsställande för landets nordligare områden. Angelägenhetsgraderingen i växtförädlingsarbetet för olika växtslag blir dessutom olika vid de olika målsättningarna. Exportinriktning kräver specialisering och landets jordbruk en allsidig satsning. Exportintressena sammanfaller väl med behov för södra Götalands slättbygder med koncentration på grödor som korn, vete och sockerbetor. Symptomatiskt nog nämner utredningen knappast vallväxterna, som dock upptar en tredjedel av landets åkerareal med ökad andel ju längre norr ut man går.

Med dessa utgångspunkter vore det, enligt lantbruksuniversitetets uppfattning, berättigat att bibehålla ett visst filialsystem. Med hänsyn till kostnadsaspekterna blir det dock nödvändigt att koncentrera verksamheten. För lokal anknytning av förädling och marknadsföring bör i vilket fall filialerna på Ultuna och Röbbäcksdalen finnas kvar. En närmare samverkan med lantbruksuniversitetet bör därvid sökas.

Till problemet rörande avvägning mellan växtslag hör i hög grad den inom landet starkt eftersatta växtförädlingen av trädgårdsväxter. Utredningen har icke analyserat trädgårdssektorns behov av insatser på detta område och följaktligen ej presenterat några förslag till förbättringar. Detta hänskjutes till 1974 års trädgårdsnäringsutredning, trots att direktiven inrymmer översyn även av denna växtförädlingsverksamhet.

För frilandsodlat material av trädgårdsväxter torde effektiv växtförädling vara en av grundförutsättningarna för odlingssäkerhet. Förädlingen är även av betydelse för den svenska växthusodlingens konkurrenskraft. Då privat växtförädling redan satsar mer än som strikt kan motiveras av kommersiella intressen, måste staten här ta det avgörande ansvaret. Odlarkooperationerna kan knappast förväntas ta på sig större ansvar, då hemträdgårdsodlare samt statliga och kommunala parkförvaltande organ totalt sett är vida större avnämare.

De nationalekonomiska dimensionerna av trädgårdssektorn har tidigare ej till fullo beaktats. Enligt nyligen publicerade beräkningar baserade på Trädgårdsräkningen 1977 (J 1977:13) har produktionen i yrkesmässig trädgårdsodling ett värde i producentledet av 1 100 milj. kr. (N. E. Persson, Trädgård 134). Husbehovsodlingen av köksväxter, frukt och bär beräknas ha ett inköpsvärde av 650 milj. kr. Enligt jordbruksnämndens beräkningar av direktkonsumtionen (PM 1978-02-28) motsvarar köksväxter, frukter (även sydfрукter) och bär ett värde av 6,5 miljarder kr. i konsumentledet, eller 14,2% av folkhushållets totala utgifter för livsmedel. Denna andel överträffas endast av varugruppen kött och kött råvaror. Vidare har experter nyligen beräknat, att 4 miljarder kr. årligen läggs ner på underhåll och

nyanläggningar av grönytor inom landet samt att därav 250 milj. kr. ligger på plantskolematerial. Vissa insamlingar gjorda av den s. k. internordiska arboretumgruppen låter förmoda, att redan en enkel urvals- och introduktionsförädling skulle avsevärt kunna berika landet med ett odlingssäkrare sortiment av prydnadsbuskar och -träd. För svenska förhållanden på dylikt sätt förbättrat sortiment bör ej blott minska odlingsrisker och omplanteringskostnader utan även stärka svenska plantskolors konkurrenskraft på en marknad, som de för närvarande blott har hälften av. Någon form av statlig konsolidering såsom redan skett för växtförädling av frukt och bär är således även angelägen både för köks- och prydnadsväxter.

Svensk växtförädling bör eftersträva en balanserad målsättning där både exportinriktning och betoning av den inhemska odlingens behov tillgodoses. Härvid får ej den senare delen av målsättningen undanträngas. Det åvilar såväl staten som jordbrukskooperationen att tillse att så ej sker. Härvid synes det särskilt viktigt att en framtida organisation och finansiering av växtförädlingen tar tillräcklig hänsyn till jordbruksgrödornas betydelse i olika delar av landet och till trädgårdssektorns behov.

1.7 Sveriges utsädesförening: Föreningen kan i allt väsentligt dela de av utredningen framförda uppfattningarna och noterar med tillfredsställelse de slutsatser om växtförädlingens stora betydelse för såväl det svenska samhället som andra länder inom och utom Norden som utredningen presenterat.

I detta sammanhang vill föreningen understryka vad utredningen framhållit när det gäller nödvändigheten av att så långt möjligt eftersträva att produktionskedjan alltifrån utsädet till slutlig konsumtion i olika former optimeras. När målsättningen med olika förädlingsaktiviteter skall definieras erfordras mot denna bakgrund en långtgående samverkan mellan förädlaren, utsädesproducenten, lantbrukaren, lantbrukets föreningsrörelse, industrin, företrädare för samhället och konsumenterna, vetenskapliga institutioner m. m. Detta förutsätter att olika intressenter aktivt engagerar sig i denna process om huvudsyftet med en så optimal växtförädlingsinsats som möjligt skall kunna uppnås. I vissa fall pågår en sådan dialog exempelvis inom föreningens verksamhetsområde när det gäller oljeväxtförädling medan den inom andra områden är mindre utvecklad. Vad som här har anförts pekar på angelägenheten av att ansvaret för växtförädlingen såväl beträffande dess inriktning som finansiering bör vara fördelat på ett flertal olika intressenter. Ytterligare synpunkter härpå utvecklas i samband med att växtförädlingsnämnden i det följande behandlas.

Utredningens och föreningens bedömningar av växtförädlingens värde sammanfaller således i hög grad. Föreningen vill dock framhålla vad beträffar de exempel som utredningen anför, som underlag för beräkning av de årliga ekonomiska vinsterna där det ansetts vara möjligt med en närmare precisering, att dessa synes ha begränsats till en analys byggd på förutsättningen att i landet befintliga växtförädlingsinstitutioners insatser skall mätas. För att än mer markera värdet av växtförädlingen skulle analysen enligt föreningens mening ha kunnat ytterligare vidgats genom att bedömningar gjorts som visade hur tillgången på odlingsvärt utsäde med tillfredsställande odlingssäkerhet skulle ha sett ut utan tillgång till de produkter som genom den svenska växtförädlingen framkommit och vad detta skulle ha medfört för det svenska jordbruket och samhället i övrigt ur produktionsvärdessynpunkt. Mot en sådan bakgrund skulle man med stor sannolikhet kunnat konstatera att odling av vissa växtslag inte skulle förekomma

exempelvis oljeväxter och sockerbeta, att odlingen i skogs- och mellanbygder samt i Norrland icke alls skulle kunna bedrivas under nuvarande former, att avkastningspotentialen i våra jordbruksbygder skulle vara avsevärt lägre samtidigt som sortmaterialet skulle vara föga vinterhärdigt, ha bristande resistens mot i landet förekommande växtsjukdomar, ha en kvalitet som inte var anpassad till de krav som vi nu i Sverige anser vara självklara m. m. Härtill kommer allvarliga konsekvenser ur beredskapssynpunkt. Enligt föreningens mening skulle således en vidgad analys medföra att växtförädlingsens roll i det svenska samhället ytterligare skulle ha understrukits. Vid ställningstagande till den svenska växtförädlingens framtid och de resurser som skall avdelas för denna i form av avgifter, stöd från statens sida och från andra intressenter bör dock synpunkter av det slag som nu framförts bli beaktade.

1.8 Länsstyrelsen i Malmöhus län: Växtförädlingsverksamheten vid Hilleshög's Frö AB, Sveriges utsädesförening och W. Weibull AB utgör ett betydelsefullt inslag i länets näringsliv inte bara sysselsättningsmässigt utan också på grund av den högtstående vetenskapliga verksamhet som bedrivs där. Förädlingsverksamheten utgör grunden för en kommersiell verksamhet som beträffande sockerbetsfrö till allra största delen är inriktad på utlandet.

Som på ett utmärkt sätt belysts i betänkandet har den i landet bedrivna växtförädlingsverksamheten varit av stor vikt för jordbruket genom att skördenivån fortlöpande har höjts. Samtidigt har skördeprodukternas kvalitet i många fall kunnat förbättras och odlingsegenskaperna kunnat anpassas till moderna arbetsmetoder i jordbruket. För de i länet betydelsefulla grödorna sockerbetar och höstraps har de framsteg som nåtts inom växtförädlingen varit av avgörande betydelse. Om man inte hade lyckats uppnå de resultat i förädlingsverksamheten, som man gjort, hade troligen både sockerbetsodlingen och höstrapsodlingen måst upphöra i landet.

1.9 Länsstyrelsen i Västerbottens län: Utredningen har bedrivit sitt arbete med utgångspunkt från att svensk växtförädling även i framtiden skall ha sin tyngdpunkt i den allra sydligaste delen av vårt land. Endast en mindre del, ca 20 %, av landets åkerareal är belägen i södra Götalands slättbygder. Utredningen anser tydligen att en växtförädling inriktad på odlingsmaterial för mellersta och norra Sverige även i framtiden skall komma i andra hand.

1.10 Forskningsrådsnämnden: Forskningsrådsnämnden vill även understryka att det finns många tecken som tyder på att de kemiska bekämpningsmedlen i framtiden kommer att bli mindre effektiva. Detta är framför allt aktuellt i varma tropiska områden där skadegörarna har korta generationstider. Detta berör i hög grad u-länderna. En aktiv resistensförädling är då en av de bästa möjligheter vi har att bekämpa skadegörare.

1.11 Tjänstemännens centralorganisation: TCO anser att det är viktigt att en ökad samverkan mellan de svenska växtförädlingsföretagen kommer till stånd för att stärka den svenska växtförädlingen gentemot de internationella växtförädlingsföretag som byggs upp av multinationella företag. TCO vill allmänt framhålla att växtförädling som syftar till att möjliggöra en reduktion av användandet av bekämpningsmedel och konstgödsel bör prioriteras.

1.12 Agrifack: Förslagen till utsädesföreningens och utsädesbolagets framtida organisation samt till huvudmannaskap- och ägandeförhållanden baseras på utredningens uppfattning att staten och jordbruksnäringen gemensamt bör ta ansvaret. Agrifack delar denna uppfattning samtidigt som vi vad beträffar förädlingsinstitutionen starkt vill understryka nödvändigheten av att staten även i fortsättningen skall ha det övervägande ansvaret för förädlingsinsatsernas inriktning och finansiering. Skälen härför äro många.

Vi anser det vara utomordentligt väsentligt att Sveriges utsädesförening får status som officiell växtförädlingsanstalt. Det underlättar våra kontakter med andra officiella institutioner inom landet och framför allt samarbete och kontakter beträffande utbyte av information och genmaterial med utländska officiella institutioner. Likaså bör kemiska laboratoriets status som officiellt laboratorium bestå. Betydande personalinskränkningar skulle annars bli följden.

Ett markant statligt inflytande och därmed statligt ekonomiskt ansvar är också betydelsefullt för att kontinuiteten skall kunna upprätthållas i såväl forsknings- som förädlingsarbete, sistnämnda icke minst vad beträffar förädlingen av mindre lönsamma växtslag. Idag bidrar staten med ett generellt anslag i form av löner till en vältränad kader av tjänstemän och lantarbetare. Dessa svarar för kontinuiteten i arbetet. Utredningens förslag om att statliga medel huvudsakligen skall anvisas för avgränsade projekt innebär enligt vår uppfattning en alltför stor osäkerhet i kontinuiteten av de långsiktiga såväl forsknings- som förädlingsprojekt, som är nödvändiga i förädlingsarbetet.

1.13 Lokala Agrifack-klubben vid W. Weibull AB: Vi anser liksom ledningen för W. Weibull AB att en sund konkurrens samt en nära kontakt med producenter och konsumenter är en god stimulans för den enskilda tjänstemannen i hans arbete. Det är ur arbetsmarknads- och trygghetssynpunkt av stor vikt att flera skilda växtförädlingsföretag finns på den svenska arbetsmarknaden. Växtförädlare och övriga specialister får därigenom större möjlighet att välja anställning och en nyttig konkurrens om kvalificerad arbetskraft kan uppstå.

Vi anser vidare att grundforskningen huvudsakligen skall arbeta på helstatlig basis, varvid olika växtförädlingsföretag skall ha likartade möjligheter att erhålla information samtidigt.

1.14 Lantbrukarnas riksförbund, Svenska lantmännens riksförbund och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget: De nämnda organisationerna, nedan benämnda LRF, har beslutat att gemensamt avge yttrande och får i anledning härav anföra följande.

En effektiv svensk växtförädling har varit av utomordentlig betydelse för det svenska lantbrukets utveckling. Det mesta tyder också på att det förhållandet skall bestå och kan komma att bli än större. De senaste årens utveckling mot en ökad kommersialisering av växtförädlingen med icke traditionella företag som gått in på bred front i växtförädlingen och utsädeshanteringen har ingett oro.

Det är få områden inom det svenska lantbruket som är så grundligt utredda som växtförädlingen. Detta torde bero dels på den betydelsefulla roll växtförädlingen sedan länge anses ha haft, dels på bristande samarbete mellan de organisationer som sysslar med växtförädling inom landet. Ett mera omfattande samarbete har ansetts medföra ett bättre utnyttjande av

de samlade resurserna till gagn för både samhället och jordbruksnäringen. Ansträngningar för att få till stånd ett ökat samarbete har emellertid hittills inte varit framgångsrika. I utredningsdirektiven understryks därför behovet av att få en samlad analys av de nuvarande formerna för växtförädling inom jordbruk och trädgårdsnäring i Sverige och omvärlden. LRF anser denna utgångspunkt vara riktig och vill uttrycka sin tillfredsställelse över att denna analys blivit gjord på ett så kvalificerat sätt. Genom utredningen har det framkommit underlag som kan ligga till grund för ett ställningstagande för en effektivare organisation av växtförädlingen.

— — — Även om växtförädlingen inte ensam — vilket utredningen också framhåller — kan lösa problemen för livsmedelsförsörjningen, så delar LRF utredningens grundsyn att växtförädlingen är en viktig faktor för utvecklingen av ett effektivt miljöanpassat jordbruk i hela landet.

Utredningen har analyserat växtförädlingens roll i den produktivitetsutveckling som det svenska jordbruket haft under den senaste 25-årsperioden. Försök har gjorts att isolera den rena växtförädlingens effekt och utredningen har därvid kommit fram till att den uppgått till storleksordningen en procent per år. Skall denna positiva utveckling kunna bibehållas framöver kommer det att krävas ännu större insatser. Därutöver framhåller utredningen att växtförädlingen i samverkan med införandet av ny teknik bidragit till att ytterligare höja produktiviteten i jordbruket. LRF anser att de av utredningen gjorda bedömningarna är riktiga.

Den starka produktivitetsökningen har delvis åstadkommits genom ökad användning av handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Utredningen framhåller emellertid att växtförädlingen medverkat till att användningen av vissa kemiska bekämpningsmedel, främst insekticider och fungicider, har kunnat reduceras. Vidare anvisas framtida utvecklingslinjer där användningen av kemiska medel kan komma att begränsas betydligt. Med den inställning som LRF i olika sammanhang ådagalagt i dessa frågor vill LRF understryka betydelsen av insatser på detta område. Målet för denna typ av insatser står klart: ökad produktivitet, förenad med minskad användning av kemiska medel.

Ansaret för växtförädlingen. — — — När det gäller näringens ansvar anser LRF att utredningen underskattat de insatser som jordbruket på olika sätt har gjort under senare år. Genom införandet av växtförädlarrätt har avgiftsuttaget från växtförädlingsinstitutionerna på nya sorter fyrdubblats under en femårsperiod. De parallellt utgående växtförädlingsavgifterna i huvudsak för äldre sorter har mer än fördubblats under samma period. Samtidigt har näringen på olika sätt, främst genom att avsätta regleringsmedel, kortsiktigt medverkat till att växtförädlingen på flera områden har kunnat upprätthållas vid en hög nivå. De i olika sammanhang framförda påpekandena i utredningen att näringens engagemang i växtförädlingsfrågorna skulle vara begränsat finner LRF orättvisa och felaktiga.

I utredningen anförs farhågor för att ställningen för svensk växtförädling skall komma att försvagas såväl vad gäller det på inhemska behov inriktade förädlingsarbetet som möjligheterna att hävda svensk växtförädling på den internationella marknaden. Utredningen pekar härvid på det hot som ett genombrott för de multinationella företagen kan komma att få, i första hand genom minskade exportmöjligheter för svenska växtförädlingsföretag men framför allt om de viktigaste växtslagen skulle slås ut av utländskt sortmaterial. Härigenom skulle kontinuiteten i den svenska växtförädlingen rubbas och våra möjligheter att få fram ett lämpligt sortmaterial för hela

landet starkt begränsas. Mot bakgrund härav hävdar utredningen att en effektivisering och förstärkning måste komma till stånd för att få fram en bestående slagkraftig svensk växtförädlingsverksamhet. LRF delar denna utredningens synpunkt.

1.15 Kooperativa förbundet: KF:s huvudinställning är att växtförädlingen i Sverige i framtiden måste få större resurser med hänsyn till den ökade betydelse som växtförädlingen bör få såväl inom jordbruk, trädgårdsnäring, skogsbruk som för konsumenterna (t. ex. frilandsodlingar). Många exempel finns både i Sverige och utomlands på de långtgående resultat som växtförädlingen uppnått på olika områden och som fått effekter både för jordbruks- och industriproduktionen och för miljön i stort. Beträffande den föreliggande utredningen anser KF att konsumentintresset kommit i skymundan, bl. a. därför att det i sista hand ändå är konsumenterna som direkt eller indirekt bör få en del av fördelarna med växtförädlingsinsatserna. Som växtförädlingen i Sverige hittills varit inriktad har vissa avsnitt blivit åsidosatta och bl. a. gäller det växtförädling med regional inriktning, särskilt i mellan- och nordsverige. KF anser att den framtida inriktningen av växtförädlingen i första hand bör inriktas på de inhemska behoven, men att man samtidigt måste söka göra större insatser även på olika exportmarknader — inte minst därför att den svenska marknaden är så begränsad.

1.16 Hushållningssällskapens förbund: Mycket talar för att än större krav än hittills kommer att ställas på växtförädlingen i framtiden. Det kan enligt förbundets uppfattning förmodas, att användningen av kemiska substanser mot lantbruksväxternas skadegörare kommer att minska och delvis ersättas med förädlade sorter med resistens- eller immunitetsegenskaper.

Det är också angeläget, att svensk växtförädling kan hävda sig i en allt hårdare internationell konkurrens. Icke minst gäller detta i det läge som uppstått, genom att utomlands kapitalstarka företag i bl. a. olje- och läkemedelsbranschen såsom Shell, Ciba-Geigy, Sandoz m. fl. börjat ägna sig åt växtförädling av kommersiellt intresse. Om svensk växtförädling icke skulle ges erforderliga resurser för en effektiv verksamhet, kan icke blott befaras att vår exportmarknad går förlorad utan även, och vad värre är, att svenskt jordbruk kommer i en beroendeställning av utlandet, när det gäller sortmaterialet. Även om det inte finns anledning att för närvarande överdriva dessa farhågor, finner förbundet det angeläget, att svensk växtförädling tillförs medel i sådan utsträckning att såväl grundforskning som målinriktad praktisk förädling tryggas.

Den praktiska växtförädlingen har enligt förbundets förmenande ägnats alltför ringa uppmärksamhet i betänkandet. Förbundet har redan tidigare framhållit betydelsen av resistensförädlingen och vill utvidga detta med att understryka vikten av att kvalitetsfrågorna ges större utrymme inom växtförädlingen.

1.17 Sveriges industriförbund: En effektiv växtförädling är av stor betydelse inte bara för lantbruket utan även för livsmedelsindustrin och i sista hand givetvis också för konsumenterna. Det är därför beklagligt att utredningen i sitt betänkande i så ringa grad beaktat de båda sistnämnda gruppernas intressen i sammanhanget. Visserligen förordar man att de olika produktionskedjorna inom livsmedelsindustrin bringas att samverka i ökad utsträckning, och anför det samarbete som nu sker på sockerbetsområdet och oljeväxtområdet som efterföljansvärt exempel, men detta synsätt har

inte avsatt några nämnvärda spår i de organisatoriska förslag som presenteras. Vad gäller konsumenternas intressen tas egentligen endast folkhälsosynpunkterna upp till behandling. Detta är emellertid att undervärdera konsumenternas roll i sammanhanget. Enligt förbundets uppfattning måste en av växtförädlingens huvuduppgifter vara att få fram produkter som i ett långsiktigt perspektiv tillfredsställer konsumenternas behov. Växtförädling kan ju sägas vara en kvalificerad form av produktionsutveckling och bör liksom all produktutveckling inriktas på att skapa en slutprodukt som uppfyller såväl förädlingsindustrins som konsumenternas kvalitetskrav.

1.18 W. Weibull AB: Utredningen framhåller på olika ställen, hur en "skicklig marknadsföring" medverkat till den stora spridning Weibullsholms sorter fått. Givetvis måste en vederhäftig och skicklig marknadsföring till, särskilt som konkurrenterna förfogar över en betydligt större försäljningsapparat. Men enbart med god marknadsföring kan man inte säkra sorternas spridning. Jordbrukaren är en upplyst och medveten konsument, han köper bara utsäde han har tilltro till. Dessutom följer han vaket den officiella sortprövningen. Man måste reagera, när utredningen säger (s. 155): "Trots Weibullsholms stora framgångar rör det sig likväl ofta i avkastning och kvalitet, jämfört med utsädesföreningens sorter, om marginella skillnader". Att utan analys eller exemplifiering framkasta ett dylikt yttrande hör inte hemma i en offentlig utredning.

— — — Enligt vår uppfattning överdriver utredningen de multinationella företagens engagemang i växtförädlingen i Europa. Den enda inbrytning av betydelse som skett utgöres av Shells övertagande av Nickerson-företaget i Storbritannien. Det är dock riktigt, att konkurrensen på växtförädlingsområdet hårdnat under senare år. Det försprång, som svensk växtförädling hade under efterkrigsåren, har efter hand krymt genom målmedveten uppbyggnad av den praktiskt-vetenskapliga växtförädlingsverksamheten ute i Europa.

Utredningen anför att svensk växtförädlings ställning utomlands försvagats under senare år. Detta är för Weibullsholms vidkommande felaktigt. Tvärtom har Weibullssorterna på senare år kunnat stärka sin ställning, och odlingsarealen för våra sorter i Västeuropa har ökat mellan åren 1973 och 1977.

Utredningen betecknar odlingen av svenska stråsädessorter i Östeuropa som obetydlig. Detta är dock inte med sanningen överensstämmande. I Sovjetunionen torde man kunna räkna med, att enbart Weibulls stråsädessorter odlas på en areal av ca 500 000 ha och i Polen på mellan 100 000 och 200 000 ha.

En viktig aspekt på svenska sorters odling i utlandet, som inte alls beaktats, utgöres av de svenska vallväxt- och grönytesorternas spridning, främst i Europa. Under 70-talet har vi glädjande nog kunnat konstatera en betydande inbrytning på den europeiska marknaden av svenska sorter av dessa växtslag. Enbart av Weibullssorterna (blålusern Vertus och Alfa II, timotej Kämpe II, alsikeklöver Tetra, rödsvingel Reptans, ängsgröe Primo m. fl.) når exporten en betydande volym. Bara för några år sedan var exporten av vallväxter och grönyteväxter av svenska sorter av marginell betydelse.

Vi kan på goda grunder räkna med en icke obetydlig ökning av arealen för Weibullssorter av stråsäd och jordbruksfrö utomlands de närmaste åren.

Utredningen har sett som sin främsta uppgift att omforma svalöfsorgani-

sationen. Man låter t. o. m. förstå, att det är önskvärt, att svalöfssorternas spridning underlättas. Detta borde vara ovidkommande för utredningen; det viktiga är att jordbruket och trädgårdsnäringen har tillgång till de bästa sorterna. Vems sorterna är, saknar direkt intresse för folkhushållet.

1.19 Trädgårdsnäringens riksförbund: Inledningsvis vill förbundet påtala växtförädlingsutredningens underlåtenhet att på ett mer engagerat och seriöst sätt låta analysera och utreda växtförädlingen inom trädgårdssektorn.

Utgående ifrån att det för landet finns ett klart uttalat behov av en inhemsk trädgårdsproduktion ser förbundet just växtförädlingsverksamheten som ett av medlen för att kunna vidmakthålla och utveckla en rationell och lönsam och inte minst en ur konsumentsynpunkt på alla sätt tilltalande produktion. Det kan också hävdas, att för vissa enskilda kulturer eller kulturgrupper är just växtförädlingen den avgörande faktorn för den fortsatta odlingen av dessa växtslag i vårt land. Främst gäller detta de fri-landsodlade växtslagen, där klimatfaktorn, dvs. hårdhetskenskapen, dagslängdsanpassningen m. m. är begränsande för vilket material odlaren kan välja. Den internationella växtförädlingen har inte klimatanpassningen som ett högt prioriterat urvalskriterium, varför nytt odlingsmaterial svårigen kan ställas till vårt förfogande genom import. Inte heller de övriga nordiska länderna har en sådan utvecklad förädlingsverksamhet på trädgårdsområdet som skulle göra en svensk förädling av den anledningen obehövlig. Sverige måste i kraft bl. a. härav upprätthålla en egen resurs och bedriva en så långt möjligt tillfredsställande egen förädling.

De hittillsvarande rationaliseringssträvandena och utvecklingen inom trädgårdsproduktionen har i väsentlig grad tagit fasta på att anpassa teknik, kulturåtgärder och arbetsmetodik till befintligt växtmaterial. Man har idag i stort sett nått därhän att ytterligare rationaliseringsåtgärder inte kan göras utan avsevärda investeringsbelopp. Detta kommer att bli än mer uttalat inom en mycket kort tid. Det finns därför anledning för växtförädlingen att med stöd av ökade resurser studera växtmaterialets genetiska förutsättningar och förädlingsteknikens möjligheter att anpassa växtmaterialet till teknik, odlingsförutsättningar och arbetsmetoder. En sådan förädling måste ta formen av beställningsuppdrag med utgångspunkt i det inom landet eller landsdelen aktuella, tillämpade produktionsförloppet. Exempel på sådana förädlingsmål är sorter av gurka, jordgubbar m. fl. för maskinell engångsskörd, sorter över hela kulturspektrat med resistens mot specifika skadegörare m. m. Detta anser förbundet vara ett mycket starkt och viktigt skäl för en bredare och kraftigare satsning på trädgårdsväxtförädlingen än vad som hittills gjorts.

Konsumentintressena och deras berättigade krav på högkvalitativa, näringsrika och sunda produkter och krav på produktions- och leveranssäkerhet kan kanske anses vara mindre specifika för visst land. Förbundet menar, att detta till viss del är riktigt, men en förtroendefull kontakt mellan producent och konsument bygger bl. a. på att konsumenten vid köpet av svenskproducerad vara känner sina önskemål om produkten uppmärksammade och tillgodosedda av producenten. Detta innebär, att en av grundvalarna för en svensk trädgårdsproduktion är att förädlingsverksamheten tar sikte på att ge odlarna ett växtmaterial som i ovannämnda avseenden uppfyller specifika svenska konsumentkrav.

Som utredningen kortfattat framhåller kan vissa skäl anses föreligga för ett statligt engagemang i och ansvar för förädlingen av trädgårdsprodukter. Förbundet menar, att detta måste göras starkt. Näringens struktur med ett

mycket stort kulturprogram och med ett synnerligen varierat sortmaterial inom detta äger inte förutsättning att ge direkt företagsmässig lönsamhet åt förädlingsverksamheten. Utredningen lägger väl stark betoning på en huvudsaklig inriktning av förädlingsverksamheten på en kortsiktig företagsmässigt lönsam verksamhet. Detta menar förbundet är ett förrädiskt synsätt och en fara för bibehållandet av en allsidig trädgårdsproduktion och för tillgodoseendet av de mer långsiktiga målen för denna. Skulle förädlingen läggas upp på sådan basis, vill förbundet ifrågasätta om det inom några år ens för någon enda kultur skulle kunna vara lönsamt. En svensk produktion är ett samhälleligt beredskapsintresse. Även hemträdgårdsodlingar har betydelse härvidlag, även om förädlingsarbetet inom frukt-, bär- och köksväxtområdet inte primärt behöver inriktas på att tillgodose denna grupp. Den yrkesmässiga trädgårdsproduktionens spridning över landet borgar för att lämpligt odlingsmaterial även kan komma exempelvis norrländsk hemträdgårdsodling till del. Inom prydnadsväxtbranschen är det allmänna en mycket stor förbrukare av sådant material, varför statens och kommunernas intressen bör visas genom ett ökat statligt ansvarstagande även inom denna sektor. Det statliga engagemang måste vara allsidigt, dvs. avse såväl den nödvändiga grundforskningen som den tillämpade förädlingsverksamheten, vidare såväl den relativt snabbare förädlingen av ettårskulturer som det långsiktigare arbetet med fleråriga kulturslag. Ett långtgående statligt engagemang och ansvar bör ändå ge utrymme för en fortsatt privat växtförädling. I den mån en sådan också medverkar i ett långsiktigt nationellt förädlingsprogram bör den ges statligt stöd. En ökad samordning av enskilda och statliga insatser bör även eftersträvas, då en inhemsk konkurrens sker på bekostnad av bl. a. förädlingsverksamhetens bredd.

2 Organisatoriska frågor m. m.

Fleralet av remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag om ett sammanförande av utsädesföreningen och utsädesbolaget. Däremot framförs viss kritik mot enskildheter i utredningens organisatoriska förslag, bl. a. beträffande utsädesföreningens filialverksamhet.

2.1 SIDA: (Se 6.1)

2.2 Statskontoret: Statskontoret vill inledningsvis beklaga att någon samverkan mellan existerande växtförädlingsföretag ej synes möjlig att nå. Växtförädling är kapitalkrävande och den svenska marknaden är liten varför en samordning beträffande t. ex. arbetsfördelning av praktiskt förädlingsarbete varit önskvärd. — — —

Med tanke på det gemensamma ansvar stat och näring har för förädlingsarbetet instämmer statskontoret i utredningens mening att staten bör ta initiativ till förhandlingar med jordbruksnäringens representanter i syfte att nå ett samgående. Jordbrukskooperationen har inom andra sektorer (t. ex. beträffande kreatur) engagerat sig inom förädlingsledet på ett för både näringens och landets behov uppenbarligen lyckat sätt. Genom ett sammanförande av utsädesföreningen och utsädesaktiebolaget torde en effektivitetshöjande integrering av förädling och marknadsföring nås.

Avslutningsvis förklarar sig statskontoret berett att efter statsmakternas beslut biträda den organisationskommitté som utredningen föreslår skall söka förverkliga de tankegångar och förslag som framlagts i betänkandet.

2.3 Riksrevisionsverket: RRV har inget att erinra mot huvuddragen i utredningens förslag på dessa punkter. RRV vill understryka utredningens ståndpunkt att statliga bidrag till förädlingsverksamheten endast anvisas till avgränsade projekt. Till skillnad från utredningen anser RRV att företagsekonomiskt motiverad förädling inte skall finansieras med bidrag även om den skulle anses vara "inte direkt lönsam". Företagets långsiktiga forsknings- och utvecklingsverksamhet bör, enligt RRV, i princip finansieras av intäkter från förädlingsverksamheten. Det bör dock vara möjligt för företaget att i projektform bedriva sådan verksamhet mot ersättning i form av externa bidrag.

2.4 Lantbruksstyrelsen: Av de presenterade alternativen för utformningen av förädlingsverksamheten i Svalöv för utredningen fram ett huvudförslag, som innebär att utsädesföreningen och utsädesbolaget förs samman till ett gemensamt bolag med engagemang från såväl staten som jordbrukskooperationen. Lantbruksstyrelsen delar uppfattningen att en sådan organisation är den bästa lösningen. Skulle det inte vara möjligt att förhandlingsvägen åstadkomma en sådan lösning är styrelsen däremot tveksam om det alternativa förslag utredningen rekommenderar i första hand, dvs. samma organisation som i huvudalternativet men under helstatligt huvudmannaskap, vore en lämplig lösning. Ett förstatligande av enbart förädlingsverksamheten och en omprövning av samarbetet med utsädesbolaget torde kunna leda till ett effektivare system än upprättande av en egen marknadsföringsavdelning i ett helstatligt organ.

Utredningen aktualiserar frågan om verksamhetens lokalisering inom svalövsföretaget. En ökad satsning på de externa avdelningarna – Hammenhögs-, Ultuna- och norrlandsavdelningarna – synes väl motiverad utifrån tidigare anförda synpunkter på prioritering av marginella områden och grödor. Beträffande filialerna är flera utvecklingsvägar tänkbara. En väl förgrenad sortprovningsverksamhet torde även i framtiden vara nödvändig om företaget skall kunna uppfylla den inledningsvis angivna målsättningen. Huruvida detta förutsätter en organisation av nuvarande karaktär, med förädlare utplacerade på vissa filialer, eller kan åstadkommas med en enklare och mera resursbesparande utformning bör bli föremål för en särskild översyn. En närmare samordning av lantbruksuniversitetets sortprovningsverksamhet, eventuellt med utnyttjande av vissa filialer som fasta försöksstationer, är ett tänkbart alternativ för rationalisering av verksamheten. De resurser som eventuellt kan frigöras borde i första hand omfördelas till de externa avdelningarna. Filialernas betydelse som replipunkter för spridning av information om företagets sortmaterial torde ha minskat på senare år.

2.5 Statens livsmedelsverk: Livsmedelsverket avstår från att ta närmare ställning till det framförda förslaget om inrättande av ett särskilt nybildat företag, Svalöf AB. Viktigt är emellertid att den högstående forskning, som pågår vid nuvarande Sveriges utsädesförening, inte blir tillbakasatt i samband med en eventuell sammanslagning med Allmänna svenska utsädesbolaget. Redan före en sådan sammanslagning bör man komma överens om att speciella medel måste anslås till ändamål som inte blir ekonomiskt lönsamma för företaget, t. ex. viss grundforskning och kvalitets- och resistensforskning. Utredningens alternativa förslag om att staten i stället skulle överta ansvaret för utsädesföreningen bör också allvarligt övervägas.

2.6 Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Utan att här närmare gå in på de olika organisatoriska förslag som utredningen diskuterar, vill NFR ansluta sig till utredningens huvudförslag, som innebär att ett nybildat företag, Svalöf AB, bildas med ansvarstagande från såväl staten som lantbrukarnas egen organisation. Företagets huvudmålsättning skall vara att förse svensk jordbruks- och trädgårdsnäring med det sortmaterial de behöver.

2.7 Statens centrala frökontrollanstalt: Styrelsen anser att en bred samverkan i och för sig vore önskvärd, men finner liksom utredningen att förutsättningar för en sådan samverkan f. n. saknas.

Det är angeläget att bedriva förädling av trädgårdsväxter i landet. Med hänsyn till den vilja till samverkan som finns hos förädlingsföretagen i landet anser styrelsen det önskvärt att staten snarast tar upp förhandlingar därom.

I likhet med utredningen finner styrelsen att ett samgående mellan Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget i ett gemensamt bolag benämnt Svalöf AB kommer att innebära betydande fördelar. Detta gemensamma företag skulle få större slagkraft och kan engageras i såväl forsknings- och utvecklingsarbete som marknadsföring och serviceverksamhet. Försäljningsverksamheten kan bli en betydelsefull del dels genom sammankoppling med lantmännenföreningarnas försäljningsorganisation dels genom inrättandet av en exportenhet. Det blir emellertid nödvändigt att finna en lösning som gör det möjligt inrymma den vid Sveriges utsädesförening nu befintliga forskningsverksamheten i en organisation där den jämte annan sådan verksamhet på växtförädlingsområdet kan väl utnyttjas.

Styrelsen anser att statens framtida åtagande i praktisk växtförädling och marknadsföring så långt möjligt bör vara konkurrensneutralt. Statligt bidrag för speciella, viktiga uppgifter t. ex. förädling för vissa områden och av speciella växtslag erfordras dock. Sådant bidrag bör emellertid vara projektbundet och ej anvisat till allmän verksamhet.

Styrelsen vill starkt understryka att statliga medel ej bör utgå till att stödja t. ex. verksamheten i Svalöv gällande utsädeskontroll. Eventuell serviceanalys skall finansieras helt inom företagets ram. I övrigt bör den officiella enheten för utsädeskontroll i Lund anlitas.

2.8 Sveriges lantbruksuniversitet: Förslaget att sammanföra Svalöfsorganisationerna till en enhet bör ses som en fördel framför nuvarande system. Det glapp mellan sortframställning och sortdistribution, som två olika företag inneburit, har varit ett handikapp. Allmänna svenska utsädesaktiebolagets mellanställning med expansionsmöjligheter i stort sett endast på export har dels försvårat växtförädlarnas direktkontakter med de lokala lantmännenföreningarna, dels verkat snedvridande. Ett direkt samband med lantmännenföreningarna bör stärka deras inflytande och därmed innebära en för Sveriges del bättre geografisk avvägning av växtförädlingsinsatser.

Ett förväntat större, direkt engagemang från jordbrukskooperationens sida skulle man emellertid förlora med utredningens andra förslag att helt förstärka Svalöfsorganisationerna vid sammanslagning. Detta system skulle däremot möjliggöra en fastare integrering med övrig lantbruksvetenskaplig verksamhet i de av Sveriges lantbruksuniversitet upporganiserade, fyra försöksdistrikten inom landet.

Enligt lantbruksuniversitetets uppfattning skulle en mer effektiv uppläggning nås om sortframställning och kortsiktig forskning stod under

kommersiellt tryck. Detta skulle kunna nås genom att följa utredningens förslag till en kooperationsägd, statsunderstödd sammanslagning av Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, åtminstone vad gäller sortframställning av fröförökade växtslag, kortsiktig forskning rörande dessa samt distribution av basutsäde. Genom engagemang från såväl jordbrukskooperationen som staten bör man kunna garantera en inriktning inte bara mot det kommersiellt viktiga exportmålet utan även mot målet att förse svensk växtodling med effektivt sortmaterial. Statsstöd bör härvid utgå till kommersiellt ej attraktiva, men för odlingen viktiga, växtslag. Detta bör givetvis ej hindra att statligt stöd utgår även till andra förädlingsföretag för förädlingsuppgifter av stor odlingsmässig betydelse, men lagt kommersiellt intresse. Det är snarast en fördel att konkurrens om anslagen råder mellan olika förädlingsföretag. Staten bör med växtslagsmässig eller geografisk projektmärkning av sina anslag vid behov kunna verka direkt dirigerande.

Den detaljerade utformningen av det nya Svalöf AB måste finna sin lösning förhandlingsvägen.

Den långsiktiga, statsunderstödda forskningen bör helt frikopplas från det kommersiella företaget. Härigenom skulle man också nå en konkurrensmässigt mer rättvis behandling av samtliga förädlingsföretag. Dessutom skulle nordiska kontakter inom förädlingsforskningen underlättas då detta, som utredningen också påpekar (sid. 73), främjas av att denna forskning bedrivs av officiella institutioner. Därtill skulle man vara fri att lokalisera den långsiktiga forskningen i nära kontakt med annan av kommersiella hänsyn obunden forskning inom jordbruks- och trädgårdsvetenskap. En dylik, kommersiellt helt oberoende forskningsenhet skulle – om tillräckligt stor – också kunna svara för de behov av officiell, objektiv information och övrig service som sortprövning, frökontroll, växtskydd, genbank, växtsortnämnd, etc. kan förutsättas ha.

2.9 Sveriges utsädesförening: Föreningen vill med beklagande konstatera att W. Weibull AB och Hilleshögs Frö AB ställt sig avvisande till en bred samverkan på växtförädlingens område. Att utredningens förslag beträffande den svenska växtförädlingen mot denna bakgrund i huvudsak koncentreras mot Svalövsorganisationen synes ur föreningens synpunkt vara följdriktigt och korrekt. Föreningen vill dock framhålla, med utgångspunkt i utredningens bedömning att eventuellt en framtida samverkan skulle kunna vara aktuell, att det skulle ha varit av stort intresse att ha haft möjlighet att ta del av utredningens uppfattning om hur en sådan samverkan skulle kunna komma till uttryck. Utredningen har därvidlag inte redovisat de bakomliggande orsakerna till sin bedömning om att framtida samverkan skulle vara möjlig. Icke minst hade ett sådant underlag varit av värde vid bedömning av huruvida utredningens förslag i framtiden kan underlätta en djupare samverkan. En viss positiv vilja kan dock redan nu som utredningen konstaterat skönjas i Hilleshögs Frö AB:s ställningstagande beträffande eventuell forskningssamverkan vad gäller lantbruksväxter och W. Weibull AB:s intresse för samverkan på trädgårdsväxtförädlingens område. Föreningen vill i anslutning härtill markera sin inställning att denna samverkan inte under några omständigheter får komma till stånd på bekostnad av att förädlingsorganisationen i Svalöv delas upp.

Ur föreningens synpunkt är det synnerligen viktigt att konstatera att utredningen vid sin presentation av huvudalternativ och andra tänkbara alternativ inte i något avseende uttalat någon preferens som innebär en

splittring av den växtförädling som i nuläget bedrivs av föreningen på sätt som kommer till uttryck i den tredje modellen nämligen uppdelning av växtförädlingen i en lönsam och en icke lönsam del där respektive förädlingsdel skulle föras till skilda organisationer/företag. Starka skäl mot en sådan splittring har av föreningen framförts till utredningen under dess arbete. Att växtförädlingen av såväl lönsam som icke lönsam natur måste bedrivas integrerat och inom samma företag sammanhänger främst med starka krav på kontinuitet i resursinsatserna eftersom man får räkna med ett 15–20 årigt perspektiv när det gäller att ta fram ett nytt sortmaterial med önskvärda egenskaper i princip oberoende av vilket växtslag som bearbetas. Härför är det nödvändigt att bygga upp en produktionskapacitet bestående av i första hand kunnig och framsynt personal och i andra hand av anläggningar, utrustning, försöksmark osv. Betydande "investeringar" i såväl personal som övriga resurser är således nödvändiga att genomföra. Några tvärsnitt i inriktningen av växtförädlingsarbetet eller i resurstillförseln blir därför inte möjliga och skulle om de inträffade medföra ren "kapitalförstörelse" i vidaste bemärkelse. Föreningen förfogar i nuläget i huvudsak över resurser – ehuru knappa – som gör det möjligt att bedriva såväl lönsam som icke lönsam växtförädling. Att utredningen därför inte lagt fram förslag som skulle medverka till att dessa resurser splittras eller förslösas hälsar föreningen med tillfredsställelse. — — —

Att ett starkt samband mellan föreningen och utsädesbolaget i nuläget föreligger är uppenbart. Denna koppling kan enklast beskrivas genom att föreningens sortproduktion, elitframställning m. m. i ett visst skede överlämnas till uppförökning, för vidare marknadsföring och försäljning. Förädlaren är i hög grad beroende av information om den svenska men i viss mån även utländska utsädesmarknaden, om hur sortimentet marknadsförs, vilka marknadsandelar det uppnått, hur stabil marknaden är och hur det marknadsförda sortimentet har anpassat sig på olika marknader. Genom marknadsföringsfunktionen får förädlaren uppgifter som har betydelse för förädlingsarbetets inriktning och uppläggning vilket medverkar till att en så riktig avvägning som möjligt kommer till stånd. På samma sätt är marknadsföringsfunktionen beroende av ett intimt samarbete med förädlaren i det egentliga marknadsföringsarbetet då "förädlingsexpertis" många gånger erfordras. Under uppförökning av nytt utsäde är det värdefullt att förädlarens kunskap om materialet tillvaratas m. m. Allt detta sammantaget liksom fördelar av en bättre arbetsfördelning mellan nuvarande funktioner samt möjligheter till rationaliseringsåtgärder i övrigt genom sammanläggningen till ett nytt företag talar således för att detta genomförs.

Ett sammanförande av utsädesföreningen och utsädesbolaget kan dock inte enbart bedömas medföra fördelar. Bl. a. föreligger risker för att det nya företaget mister en del av den "officialitet" som föreningen för närvarande har. Detta kan komma att påverka det nya företags samverkansmöjligheter med internationell växtförädling, särskilt den växtförädling som bedrivs med statligt eller överstatligt stöd i olika former. En mera kommersiell prägel kan således försämra möjligheterna till ett internationellt sortutbyte liksom utbytet av värdefulla erfarenheter inom växtförädlingsforskningen. En påverkan av föreningens status som objektivt forskningslaboratorium kan även förutses i negativ riktning. Enligt föreningens mening är det således nödvändigt att samhällets intresse och inflytande över växtförädlingens inriktning bevaras i syfte att verksamheten inte enbart optimeras på strikt företagsekonomiska grunder och ej heller grundas enbart på krav från jordbruksnäringen utan fastmer på förutsättningar som bidrar till att

resurserna som avsätts för växtförädlingsändamål ur alla aspekter ger bästa utdelning. Ur föreningens synpunkt är det därför nödvändigt att officialiteten i vid bemärkelse kan bibehållas i ett nytt företag. Förutsättningar för detta synes bäst kunna skapas genom att staten tar det dominerande ägaransvaret i det nya företaget. Om på detta sätt kan garanteras att den för samhället betydelsefulla växtförädlingsverksamheten inte i framtiden inriktas mot ett alltför kortsiktigt kommersiellt tänkande ställer föreningen sig positiv till förslaget.

Vad gäller utredningens huvudalternativ om att föra samman utsädesföreningen och utsädesbolaget till ett nytt företag ägt av staten och jordbrukskooperationen gemensamt så har föreningen pekat på såväl för- som nackdelar med detta. Under förutsättning att en för föreningen godtagbar officialitet kan ges till det nya företaget och under förbehåll dels att staten tar ett betydande ansvar ur ägarsynpunkt, dels att föreningens i det följande angivna synpunkter och förslag beaktas är föreningen beredd att medverka till att det nya företaget bildas med utgångspunkt i utredningens förslag. Ur föreningens synpunkt förefaller det dock både lämpligt och rimligt om den tillsatta statliga förhandlingsgruppen ges mandat att även undersöka förutsättningarna för ett bredare ägaransvar än vad staten och jordbrukskooperationen representerar. I föreningens verksamhet finns många intressenter som i nuläget aktivt deltar i denna och som också ger sitt stöd till olika förädlingsinsatser. Exempel på en intressegrupp som skulle kunna ha anledning att överväga ett engagemang i det nya företaget är konsumentkooperationen. Sett mot bakgrund av produktionskedjans betydelse i växtförädlingsssammanhang som framhållits tidigare synes detta vara naturligt. Föreningen vill även framhålla att den i vissa stycken negativa kritik av nuvarande samarbetsformer mellan utsädesföreningen och utsädesbolaget förefaller vara något överdriven. Sedan jordbrukskooperationen genom Lantmännens riksförbund och sedermera Svenska lantmännens riksförbund övertagit ägaransvaret för utsädesbolaget, Hammenhög's Frö AB och erhållit delägarskap i Ohlsens Enke A/S har samarbetet parterna emellan förbättrats och fördjupats. I vissa fall har till och med en mera långtgående integration varit möjlig att genomföra.

Föreningens nu angivna principiella ställningstagande och positiva grundsyn på bildandet av ett nytt företag med nuvarande Svalövsorganisation som bas vill föreningen komplettera med en kraftig reservation inför ett realiserande av utredningens förslag. Denna reservation grundar sig på vad föreningen anser vara nödvändigt för att den framtida växtförädlingen skall kunna bedrivas på en ambitionsnivå som ur jordbrukets, industrins och samhällets synpunkt är rimlig och sammanhänger därvid främst med de resurser som i det nya företaget kan förväntas bli ställda till förfogande. Föreningen ser nämligen som sin uppgift att värna om att sortproduktionen i framtiden i lika hög grad som hittills kan inriktas på att tillgodose behoven även för skogs- och mellanbygder och för Norrland. Ett differentierat jordbruk förutsätter vidare att arealmässigt blygsamma grödor beaktas i förädlingsarbetet likaväl som föreningen anser det vara nödvändigt att tillräckligt utrymme kan ges för forskningsinsatser vilka medger att de framtida möjligheterna till att uppnå resultat i växtförädlingsarbetet inte urholkas. Föreningen vill därför understryka vad utredningen framhållit om sådana verksamheters finansiering och instämna i utredningens varning om vådan av en alltför kortsiktig kommersiellt inriktad växtförädling. På denna punkt har utredningen inte haft möjlighet med hänsyn till vidden av det förslag utredningen lagt fram att närmare precisera på vilket sätt det nya före-

tagets verksamhet skall finansieras. Dessa problem har överlåtits på den av utredningen föreslagna förhandlingsgruppen. Det är således mot bakgrund av de finansiella oklarheterna som föreningen anser sig föranledd att lämna sin reservation. Därför förutsätter föreningen att den fortlöpande skall ha möjlighet att lämna synpunkter till den tillsatta statliga förhandlingsgruppen i dess arbete.

Enligt utredningens mening bör bidragen över statsbudgeten inte som i nuläget lämnas som ett allmänt generellt stöd utan i stället anvisas för avgränsade projekt. Föreningen har förståelse för en sådan inställning då man kan anse det vara rimligt att man så långt möjligt bör försöka definiera vad till förfogande ställda resurser skall utnyttjas. Föreningen vill dock i detta sammanhang starkt framhålla förutom att nedan angivna synpunkter i hög grad även gäller forskningsprojekt, särskilt beträffande icke lönsam växtförädling – som enligt utredningens mening bör ges ett omfattande stöd – de stora svårigheter som föreligger med att väl definiera och avgränsa denna verksamhet i förhållande till lönsam förädling ur resurssynpunkt. Tidigare har detta problemområde belysts utifrån organisatoriska aspekter där såväl utredningen som föreningen konstaterat det orimliga i att separera lönsam och icke lönsam växtförädling organisatoriskt. Liknande svårigheter föreligger således när det gäller en resursuppdelning. Trots detta menar föreningen att en sådan resursmässig avgränsning går att åstadkomma. Den måste dock i hög grad grundas på bedömningar om vad som bör hänföras till endera lönsam respektive icke lönsam växtförädling. Detta förutsätter ett intimt samarbete mellan anslagsgivande organ och det nya företaget. I detta sammanhang skall framhållas att det inte torde vara möjligt att för längre perioder ta fram sådana definitioner eftersom växtförädlingsverksamheten är av dynamisk karaktär. Ett oavvisligt krav härvidlag är dock att "projekten" resursmässigt kan ges en kontinuitet som så långt möjligt sammanfaller med ett tidsperspektiv som motsvaras av möjligheterna att producera ett nytt sortmaterial, dvs. cirka 15–20 år eller om så i vissa fall inte bedöms möjligt sammankopplas med garantier för att en viss resursvolym kan ställas till förfogande men där således innehållet i verksamheten kan påverkas av den anslagsgivande myndigheten. Ur föreningens synpunkt är en sådan ordning nödvändig som bas för att ett rationellt och målinriktat förädlingsarbete skall kunna bedrivas och icke minst utifrån de anställdas synpunkt utgör detta ett starkt krav. Vadan av alltför kortsiktiga ställningstaganden i detta hänseende har berörts i andra sammanhang i detta yttrande. Föreningens erfarenhet från korttidsbundna projekt i nuläget är synnerligen dåliga. Ett långsiktigt engagemang även i finansiellt hänseende är således något som måste prägla inställningen från anslagsgivande instanser vare sig det är fråga om bidrag över statsbudgeten eller medel som tillerkänns jordbruket i samband med jordbruksförhandlingarna. Endast om medel under sådana förutsättningar ställs till det nya företags förfogande anser föreningen att ett projektbundet stöd i stället för som nu ett allmänt generellt stöd kan accepteras.

Inom ramen för det nya företaget har utredningen som en "byggsten" behandlat ett verksamhetsområde som rubriceras som utveckling. Utredningen har angett att denna funktion bör ha till uppgift att bedriva grundläggande forskning och utveckling, innefattande bl. a. cytogenetik med modern kromosomteknik, cell- och vävnadsodling i samband med vegetativ förökning, asexuell fröbildning och haploidframställning, biokemisk och fysiologisk metodik i fråga om kvalitets- och avkastningsegenskaper, resistensförädling med resistensgenetisk analys av viktiga växtslag samt

avancerad statistisk bearbetning (biometri). Utredningen har vidare i betänkandet pekat på betydelsen att de i den beskrivna funktionen ingående aktiviteterna kommer till stånd och det stora värde som en sådan verksamhet kan få i den framtida växtförädlingen. Utredningen har också redovisat det starka samband som föreligger mellan denna utvecklingsverksamhet och förädlingsverksamheten. Föreningen delar helt utredningens uppfattning att en funktion med det föreslagna innehållet kommer till stånd i det nya företaget och vill därvid starkt instämma i att ett utvecklingsarbete av preciserat slag måste med nödvändighet vara djupt integrerat med förädlingsverksamheten. Mot denna bakgrund kan i anslutning till vad som ovan framhållits konstateras att utredningen inte fäst något som helst avseende vid de organisationsmodeller som helt eller delvis innebär att utvecklingsverksamheten skulle separeras från förädlingsverksamheten. I detta synsätt vill föreningen således instämma. Beträffande finansieringen av den föreslagna utvecklingsverksamheten kan emellertid föreningen inte finna att utredningen närmare preciserat förutsättningarna härför. Föreningen får därför förutsätta att de vidgade arbetsuppgifter som angetts för utvecklingsfunktionen bör inrymmas i de projekt som förutsatts bli finansierade över statsbudgeten och därvid rubricerats vara av den typ som är av större intresse för samhället. En betydande del av de föreslagna utvecklingsaktiviteterna utförs om än i relativt begränsad skala inom föreningen i nuläget. Goda förutsättningar för att bygga ut denna funktion till att motsvara vad utredningen föreslagit bedöms därför enligt föreningens mening föreligga.

Utredningen har beträffande marknadsföringsfunktionen i det nya företaget framhållit att i försäljningsverksamheten bör bl. a. en utsädesenhet ingå. Denna bör ha till uppgift att planera, leda och styra utsädesproduktionen liksom att den bör handha försäljningen inom landet. En effektiv uppförökning och försäljning av företagets sorter bör komma till stånd. Därför anför utredningen är det till fördel – om nuvarande system som bygger på att lantmännenföreningarna som försäljningsorganisation består – om utsädesenheten och lantmännenföreningarna intimt kan samverka. Föreningen vill speciellt understryka betydelsen av att en sådan samverkan intensifieras. En akilleshäla i Svalövsorganisationen i nuläget är nämligen den konkurrensneutralitet som lantmännen som försäljningsorganisation representerar. Föreningen vill dock inte ifrågasätta det riktiga i att konkurrensneutraliteten även i framtiden bibehålls eftersom varje jordbrukare självfallet skall vid varje tillfälle ha tillgång till det mest odlingsvärda utsäde som ur alla synpunkter finns tillgängligt. Föreningens tilltro till att det nya företaget i framtiden skall kunna konkurrera med ett slagkraftigt sortmaterial är odiskutabel även om konkurrenten besitter en egen försäljningsorganisation. Detta bör dock inte hindra att en förbättrad samverkan kommer till stånd så att det nya företagets produkter får en spridning som står i samklang med det odlingsvärde dessa besitter. Av olika skäl förekommer svängningar på utsädesmarknaden och det är nödvändigt att en tillfredsställande beredskap finns inom det nya företagets försäljningsorganisation för att möta dessa fluktuationer. Vidare måste som ett resultat av samarbetet mellan det nya företaget och lantmännenföreningarna framkomma ett system som möjliggör att jordbrukare inom "marginella" områden m. m. garanteras tillgång till bästa utsäde. Beträffande samverkan mellan det nya företaget och lantmännenföreningarnas utsädesproduktion och försäljning har föreningen med utgångspunkt i nuvarande förhållanden framfört sina kritiska erinringar. Ur föreningens synpunkt är det ett oavvisligt krav att denna samverkan förbättras avsevärt och att formerna för

hur denna samverkan skall gå till mellan det nya företaget och lantmännen-föreningarna klart preciseras och dokumenteras i samband med att det nya företaget bildas.

Betydelsen av att det i det nya företaget inbegripes en stark exportfunktion har understrukits av utredningen. Föreningen vill instämma i utredningens synsätt härvidlag och förutsätter att intensifierade insatser på detta område kommer till stånd. Möjligheterna att exportera svensk sortproduktion och därmed skapa förutsättningar för att täckningsbidrag för den svenska växtförädlingen kan erhållas bör med hänsyn till de potentiella marknader som finns för Svalövssortimentet vara goda. Inom ramen för de förutsatta förhandlingarna bör därför tillses att resurser kan avdelas för detta ändamål.

— — — Mot bakgrund av de synnerligen stora förändringar som skulle bli följden för föreningens filialorganisation om utredningens förslag (beträffande filialorganisationen) genomförs och de konsekvenser detta skulle få för den regionalt anpassade växtförädlingen och icke minst med hänsyn till de personella konsekvenser en sådan strukturförändring skulle medföra vill föreningen med skärpa framhålla att den helt underkänner utredningens förslag i detta hänseende och därför vägrar att på de av utredningen redovisade grunderna ta ställning till de föreslagna åtgärderna. Trots dessa starka erinringar mot utredningens förslag vill dock inte föreningen motsätta sig att en översyn beträffande den filiala organisationen kommer till stånd. Det är nämligen ur föreningens synpunkt angeläget att den filiala organisationens omfattning och arbetsuppgifter prövas. För att ett tillfredsställande underlag för beslut i denna fråga skall kunna framkomma erfordras ett omfattande utredningsarbete. Skälen för och nödvändigheten av att bedriva en regionalt anpassad växtförädling, sortprovning samt demonstrations- och informationsverksamhet bör förutsättningslöst penetreras. Särskilt bör beaktas problem sammanhängande med lämpligheten av att till vissa regioner koncentrera förädlingspersonal där dessa huvudcentra ansvarar för förädlings- och sortprovningsverksamhet även i angränsande regioner. Frågan om sortprovningsverksamheten med erforderlig spridning skall hanteras inom det nya företaget eller genom köp av motsvarande tjänster måste särskilt utredas och ekonomiskt värderas. Enligt föreningens mening talar nämligen starka skäl för att köp av dessa tjänster skulle bli ekonomiskt ofördelaktigt jämfört med egen provning varjämte kan ifrågasättas om en lämplig alternativ sortprovningsorganisation med tillräcklig kapacitet finns tillgänglig. I denna fråga liksom i övriga frågor rörande den framtida organisationen vill föreningen inte föregripa den utredning som måste komma till stånd för att dessa problem skall lösas på ett korrekt sätt. Föreningen vill nöja sig med att konstatera att den med utgångspunkt i sakligt grundade erfarenheter i många hänseenden anser sig ha underlag som pekar på motsatsen till vad utredningen föreslagit. En viktig frågeställning i samband med att den filiala organisationen prövas är i vad mån målsättningen med växtförädlingen bör vara att den skall ge sorter anpassade till skilda regioner eller om förädlingen skall vara så begränsad att det under gynnsamma förutsättningar kan framkomma lämpligt sortmaterial. Beträffande sortproduktion i filialorganisation skall slutligen här framhållas vad gäller förädlingen i vissa växtslag bl. a. foderväxter, stråsäd m. m. att om ett tillfredsställande sortmaterial skall kunna garanteras så erfordras oavvisligen en betydande regional förädlings- och provningsverksamhet på många platser i landet.

— — — Föreningen delar utredningens uppfattningar vad gäller träd-

gårdsväxtförädlingen och anser också att en eventuell samverkan med W. Weibull AB inom detta område bör eftersträvas.

— — — Ur föreningens synpunkt är det ytterst nödvändigt att åtgärder vidtas som snarast löser de lokalmässiga problem som idag föreligger. Rådande missförhållanden på detta område är synnerligen besvärande såväl för personalen som för verksamheten. Under nuvarande finansieringsförhållanden har det inte varit möjligt och är heller inte möjligt att skapa tillfredsställande lösningar på detta område. Föreningen har vid upprepade tillfällen påtalat dessa brister för regeringen utan att resultat kunnat uppnås. Till vissa delar är dessutom investeringsbehoven akuta särskilt vad gäller förbättringar av arbetsmiljön. Förhandlingsgruppen bör med hög prioritet ägna sig åt dessa frågor.

Av Sveriges utsädesförening förvaltas i nuläget ett antal fonder tillkomna genom olika initiativ med huvudsyfte att främja växtförädlingsforskning m. m. Enbart denna omständighet motiverar — om utredningens huvudalternativ skulle komma att realiseras — att utsädesföreningen med denna uppgift finns kvar i framtiden. I detta sammanhang bör också prövas frågan om andra uppgifter kan vara aktuella trots att förädlingsverksamheten som sådan förs samman med annan verksamhet.

2.10 Statens råd för skogs- och jordbruksforskning: Beträffande växtförädlingens arbetsuppgifter och inriktning samt de organisatoriska frågorna vill rådet i stort anknyta till synpunkter som framförts i yttrandet från Sveriges lantbruksuniversitet. — — — Rådet tillstyrker utredningens huvudförslag avseende bildandet av Svalöf AB med ansvar både för export och lokal inhemsk odling.

2.11 Länsstyrelsen i Malmöhus län: Länsstyrelsen anser för sin del att en alternativ lösning bör ingående övervägas. Förädlingen av de vanliga, allmänt förekommande lantbruksväxterna bör enligt länsstyrelsens mening bekostas genom försäljningen av utsäde m. m. Så sker vid W. Weibull AB. Mot denna bakgrund bör det vara en fullt möjlig lösning att den nuvarande konventionella förädlingen av lantbruksväxter vid Sveriges utsädesförening sammanföres med utsädesbolaget. Detta bolag skulle sedan ha samma möjlighet som W. Weibull AB att få statsbidrag till speciella förädlingsprojekt men i övrigt finansiera förädlingsverksamheten med intäkter av den kommersiella verksamheten och royalties.

Konsekvenserna från konkurrenssynpunkt mellan olika svenska växtförädlingsföretag vid ett genomförande helt eller delvis av utredningens förslag är på grundval av föreliggande material svåra att överblicka. Länsstyrelsen vill emellertid särskilt understryka vikten av att den omorganisation som under ärendets fortsatta behandling kan komma att genomföras ges en sådan utformning att den blir konkurrensneutral.

2.12 Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Med utgångspunkt från direktiven att närmare undersöka möjligheterna till ett ökat nordiskt samarbete borde ett organisationsförslag ha framlagts för ett svenskt statligt förädlingsinstitut utan direkt anknytning till något marknadsorgan. Utredningen framhåller att man i England framgångsrikt har växtförädlingen organiserad på ett sådant sätt. En sådan organisation skulle lättare finna former för nordisk samverkan likaväl som samarbete med andra idag verkande förädlingsanstalter såsom W. Weibull AB och Hilleshøgs Frö AB.

— — — Faktum är emellertid att flera av filialerna i landet bedriver själv-

ständigt förädlingsarbete. Av de genom åren av utsädesföreningen marknadsförda nya sorterna torde minst lika många ha framställts vid filialerna som vid huvudanstalten. Inte minst filialen i Skara har varit framgångsrik. Det kan naturligtvis råda delade meningar om hur många filialer som erfordras, men en regional täckning som minst motsvarar lantbruksuniversitetets indelning av landet i fyra försöksdistrikt är ett minimum.

2.13 Länsstyrelsen i Östergötlands län: Utredningen föreslår som förstärkning av växtförädlingen vissa organisatoriska förändringar som innebär bl. a. att Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget sammanförs till ett nybildat företag, Svalöf AB. På så sätt integreras växtförädling och marknadsföring och förutsättningarna för effektivare verksamhet skulle därmed förbättras. Länsstyrelsen har inget att erinra mot utredningsförslaget i denna del.

— — — Inför de överväganden som kan komma att ske beträffande lokaliseringen av filialerna vill länsstyrelsen peka på det angelägna i att filialen i Bränna utanför Skänninge kvarstår och utvidgas för att bli en knutpunkt för det mellansvenska jordbruket i växtförädlingssammanhang. Såväl de geografiska och miljömässiga förutsättningarna som den tyngdpunkt jordbruket har i Östergötland talar för ett bibehållande av filialen.

2.14 Länsstyrelsen i Västerbottens län: Utredningen föreslår att utsädesföreningen och utsädesbolaget sammanförs till ett nytt växtförädlingsföretag Svalöf AB. Man diskuterar olika modeller av det nya företaget med utgångspunkt från de problem som nuvarande organisation har dragits med. Det förefaller dock vara troligt att dessa problem kommer att finnas kvar även efter en sammanslagning eftersom personal och problem följer med till det föreslagna Svalöf AB.

Förslaget innebär också ökad risk för kommersialisering av verksamheten.

Utredningen pekar på möjligheterna av en vinstgivande exportmarknad. Risk föreligger då att en kortsiktig inriktning på vinstmöjligheter kan leda till en minskad satsning på långsiktigt förädlingsarbete.

Den under senare år ändrade målsättningen för Weibullsholms växtförädlingsanstalt aktualiserar detta problem. Förädling av marginella sorter, t. ex. odlingsmaterial för Norrland kan komma att bli sämre tillgodosedda.

I direktiven för utsädesföreningens verksamhet anges "att odlare i olika delar av landet skall få tillgång till lämpligt odlingsmaterial", och denna målsättning bör ej urholkas. Enligt länsstyrelsens bedömning kan det bli svårt att bestämma hur forsknings- och marknadsintressen skall avvägas i styrelsen för det föreslagna Svalöf AB.

Starka skäl talar för förstärkande av utsädesföreningen och verksamhetsområdet fram till produktion av reproducerbart utsäde, s. k. B-vara. Staten svarar då för förädling och utveckling enligt figur 8: 2, modell 1 på sid. 113. Näringen svarar för uppförökning och marknadsföring.

På sid. 104 behandlar utredningen föreningens filialorganisation. Man skriver där "att viss förädling har också bedrivits och bedrivs fortfarande vid filialerna ofta med gott resultat". Stycket avslutas med "att åtskilliga av de tolv enheter som utsädesföreningen fortfarande har spridda i landet utanför huvudanstalten i Svalöv snarast torde utgöra en belastning för föreningen".

Verkligheten är dock den, att en större del av Svalövs sorter har kom-

mit fram just på dessa i landet spridda enheter. Där har praktisk växtförädling nått resultat i nära kontakt med näringen och väl anpassats till skiftande odlingsbetingelser i vårt avlånga land. Här kan nämnas att för växtförädling av vallväxter, som odlas på ca 60 % av åkerarealen i Norrland är den regionala anpassningen av särskilt stor betydelse. Även vad gäller förädling av stråsädesorter är den lokala anpassningen till förhållandena i norra Sverige en av de grundläggande förutsättningarna för ekonomisk odling.

Länsstyrelsen anser att i stället för en minskad satsning på filialverksamheten bör man med tanke på de resultat som erhållits öka satsningen på filialerna. Frågan om verksamheten vid filialerna måste därför tas upp till förutsättningslös prövning innan förslag föreläggs riksdagen.

Nuvarande organisation har haft svårt att klara reproduktion och marknadsföring av vissa marginella sorter, t. ex. vallväxter för Norrland. En sort kan ha varit godkänd som rikssort i flera år men inget utsäde har kommit ut på marknaden.

Ett annat problem är att växtförädlingsföretag ej är skyldiga eller anser sig ej behöva ställa reproducerbart utsäde, s. k. B-vara, till konkurrenternas förfogande. Nuvarande situation medför en klar konkurrensbegränsning, när t. ex. Lantmännen ej kan köpa B-vara av för övre Norrland nu aktuella sorter.

Om en ny organisation bildas är det anslaget att det avtal som näringen skall teckna med staten får en sådan utformning att här påtalade problem ej behöver uppstå.

2.15 Forskningsrådsnämnden: Forskningsrådsnämnden har inget att erinra mot att sammanföra utsädesföreningen och utsädesbolaget.

2.16 Beredningen för u-landsforskning (SAREC): (Se 6.9)

2.17 Tjänstemännens centralorganisation: Utredningen föreslår att staten tar initiativ till förhandlingar om ett samgående mellan utsädesföreningen och utsädesbolaget till Svalöf AB med staten och jordbrukskooperationen som ägare. Utan att veta resultatet av dessa förhandlingar är det svårt att bedöma förslaget. Utredningen lägger också fram ett annat förslag som innebär att utsädesföreningen förstatligas och att nya sorter säljs till intresserade utsädesföretag. Även om TCO anser att det finns skäl, som talar för den sistnämnda lösningen, bedömer TCO det ändå mest realistiskt att förädlingen kopplas till en försäljningsorganisation och instämmer därför i utredningens förslag. TCO anser dock att även konsumentintresset bör representeras i bolagets styrelse. — — — TCO vill dock betona vikten av att odlare från olika delar av Sverige med starkt varierande förutsättningar förses med lämpliga sorter som ur samhällsekonomisk synpunkt är klart motiverade. Inkomsterna från den lönsamma förädlingen kan endast delvis finansiera förädlingen av dessa specialsorter och det är därför nödvändigt att medel tillförs på annat sätt. Finansieringskällan bör vara be-
lopp fastställda i jordbruksförhandlingarna.

Utsädesföreningen har idag en filialverksamhet, som täcker hela landet. Utredningen föreslår att denna organisation begränsas till en filial i mellersta och en i norra Sverige och att det till dessa knyts fasta försöksstationer. Med tanke på de klimatskillnader, som finns i vårt land, ställer sig TCO skeptisk till detta förslag. Viss förädling bör bedrivas filialt och vad sortprovningen beträffar måste filialerna vara så heltäckande som

möjligt eftersom det är helt nödvändigt att sortbedömningen utförs av personal med erfarenhet av praktisk växtförädling. I den mån samarbete med lantbruksuniversitetet kan vara förmånligt bör detta diskuteras.

Utredningen behandlar också frågan om det investeringsbehov, som idag finns vid utsädesföreningen. De allvarliga arbetsmiljöproblem, som påtalas, måste enligt TCOs mening få en omedelbar lösning. Kostnaderna för nödvändiga nybyggnader, som av utredningen uppskattas till ca 20 milj. kr., är tilltagna klart i underkant. Utsädesföreningens lokaler är idag så geografiskt spridda och dessutom så omoderna att rationellt arbete starkt försvåras. En betydande byggnadsinvestering skulle snabbt ge utslag i form av ökad effektivitet och samtidigt ge en bättre arbetsmiljö. Att skaffa fram de ekonomiska resurser, som behövs, måste bli en av de frågor som tas upp vid förhandlingarna om den nya företagsbildningen.

Även om den ökande internationella konkurrensen kan komma att försvåra en framtida export är det motiverat att öka satsningen på export av sorter, som förädlats fram inom landet. Den främsta svårigheten är förmodligen att finna rätt samarbetspartner.

Ett samgående mellan utsädesföreningen och utsädesbolaget i den föreslagna bolagsformen kommer att medföra ändrade förhållanden för personalen och speciellt för utsädesföreningens personal. Bl. a. gäller detta anställningsvillkoren. TCO förutsätter att villkoren inte kommer att försämrats och att nödvändiga förhandlingar i god tid upptas med personalorganisationerna.

2.18 Lantbrukarnas riksförbund, Svenska lantmännens riksförbund och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget: Även om utredningen inte vill utesluta en framtida samverkan mellan de svenska växtförädlingsföretagen ser LRF utredningens förslag efter tre linjer som ett realistiskt försök till en effektivisering i nuvarande situation. — — — Vad gäller samgåendet mellan Sveriges utsädesförening och utsädesbolaget i Svalöv delar LRF utredningens ståndpunkt att starka skäl talar för ett närmande av den praktiska växtförädlingen och marknadsföringen. En gemensam ledning av svalövsverksamheten bör medverka till en betydande effektivisering.

Som bakgrund till förslaget att slå samman de båda företagen i Svalöv har utredningen presenterat fyra teoretiska organisationsmodeller. LRF anser det vara riktigt att slå samman växtförädling och marknadsföring till ett företag. Detta har också under hand framförts till utredningen, varvid utredningsförslaget M 4 förordades. Den skillnad som kan föreligga mellan utredningens huvudförslag M 2 och den av LRF förordade M 4 är av mera praktisk natur och bör kunna klaras i de av utredningen föreslagna förhandlingarna till vilka staten tar initiativ.

LRF delar utredningens synpunkt om ett fortsatt ansvarstagande från samhällets och näringsens sida för det nya företaget. Mot bakgrund av den företagsekonomiska profil som utredningen vill ge det nya bolaget anser LRF att förhandlingarna får ge vid handen vilket ägandeförhållande som är lämpligast.

Enligt utredningen skall det nya bolagets verksamhet omfatta såväl kommersiellt lönsam förädling som s. k. särskild växtförädling som inte bedöms vara företagsekonomiskt lönsam. LRF finner det angeläget att det nya svalövsföretaget svarar för bägge funktionerna. Det är därvid viktigt att sådana förutsättningar skapas för den särskilda växtförädlingen att den kan inlemmas i ett företag med en rent företagsekonomisk inriktning. Utredningens förslag om statliga bidrag för avgränsade projekt rörande

vissa växtslag eller vissa regioner anser LRF vara av stor betydelse. Säkerheten för fullföljandet av dessa projekt måste avtalsbindas. Frågorna bör omfattas av de föreslagna förhandlingarna.

Som ett led i förhandlingarna föreslås en noggrann analys av utsädesföreningens och utsädesbolagets nuvarande resurser och arbetsformer. LRF delar denna uppfattning. LRF anser också att väsentliga delar av den nuvarande verksamheten inom utsädesföreningen och utsädesbolaget bör kunna inrymmas i det nya bolaget. LRF utgår härvid ifrån att olika överväganden kan komma att göras i de fortsatta förhandlingarna. En gränsfråga gäller grundforsknings-/utvecklingsdelen, en annan är vissa delar av utsädesföreningens serviceverksamhet. Förhandlingarna bör ge vid handen vart olika delar lämpligen bör hänföras. Ifråga om utsädesföreningens filialverksamhet anför utredningen att denna har spelat ut sin roll. LRF delar utredningens uppfattning att filialerna begränsas till en i mellersta och en i norra Sverige. Den föreslagna avvecklingen bör dock inte åvila det nya företaget.

När det gäller det sammanslagna framtida företags organisation delar LRF utredningens syn att det nya företaget redan från starten skall ha en effektiv organisation som motsvarar de krav som samhälle och jordbruksnäring har rätt att ställa. LRF anser att den organisatoriska lösningen bör tas upp i de föreslagna förhandlingarna och slutgiltigt fastställas av den framtida styrelsen och företagsledningen.

Gentemot utredningens förslag till tidsplan för förhandlingar och genomförande av de framförda förslagen har LRF ingen erinran.

2.19 Kooperativa förbundet: Det är därför särskilt viktigt att de resurser som används för växtförädling samordnas i så stor utsträckning som möjligt, vilket torde innebära krav på en mer ändamålsenlig organisation än hittills. Härvid anser KF det också vara av avgörande betydelse för en effektiv växtförädling att man har konkurrens på lika villkor mellan ett antal företagsgrupper i landet inom de olika växtförädlingsområdena.

En annan svaghet i den hittillsvarande verksamheten har varit att den teoretiska och praktiska delen av växtförädlingen varit alltför åtskilda. Detta framgår genom att å ena sidan har Sveriges utsädesförening och dess kommersiella partner Allmänna svenska utsädesaktiebolaget varit separata enheter och å andra sidan att Weibullsholms växtförädlingsanstalt varit mera utpräglat kommersiellt inriktad. Större delen av de statliga bidragen har tillfallit utsädesföreningen.

När det gäller den framtida organisatoriska lösningen är det svart för utomstående att definitivt ta ställning – inte minst därför att utredningen själv påpekar att man bör undersöka olika möjligheter att bredda ägaransvaret och formerna för det statliga ansvarstagandet. Rent principiellt anser KF att man borde söka sådana organisatoriska lösningar som på sikt ger störst nytta och utbyte för samhället och konsumenterna. Härvid bör inte enbart sådana företagsekonomiska krav ställas att all verksamhet skall vara lönsam på kort sikt, utan KF ser snarare att huvudmålsättningen måste vara största möjliga samhällsekonomiska nytta på sikt varvid företagsekonomiska, kvalitativa, miljömässiga och andra krav tillgodoses och där konsumentnyttan i sista hand blir avgörande.

Frågan är på vilket sätt dessa krav bäst kan tillgodoses. Utredningen föreslår i första hand beträffande organisationen att utsädesföreningen och utsädesbolaget förs samman till ett nybildat företag, Svalöf AB. KF är tveksamt till att detta är den mest ändamålsenliga samverkansformen och

eftersom inte heller utredningen i detalj penetrerat en sådan sammanslagning anser KF att frågan bör ytterligare prövas.

2.20 AB Cardo: Utredningen har på ett mycket förtjänstfullt sätt redogjort för svensk växtförädlings nuvarande inriktning och omfattning och därvid påpekat såväl förtjänster som svagheter.

Det hade emellertid enligt vår bedömning varit värdefullt om utredningen med utgångspunkt från denna redogörelse, klarare och entydigare än som är fallet, givit uttryck för sin syn på frågan – huruvida svensk växtförädling bedöms på ett ändamålsenligt sätt.

Utredningen hade därefter, utan hänsynstagande till de privata såväl som de statliga växtförädlingsintressenternas av konkurrens- och prestige-hänsyn präglade synpunkter, kunnat diskutera, hur svensk växtförädling bör organiseras liksom det statliga stöd och de krav på samarbete och samordning, som denna verksamhets allmännytta kan anses påfordra.

Detta hade inte förhindrat utredningen från att, mot bakgrund av vad den bedömer som genomförbart, förorda i vissa stycken mindre optimala lösningar.

Förslaget till sammanförande av utsädesföreningen och utsädesbolaget till ett företag, som inrymmer såväl utveckling som service, växtförädling och marknadsföring och som bör drivas enligt normala företagsekonomiska principer, är positivt. Det skapar jämställdhet med Weibulls.

Det är emellertid angeläget framhålla, att denna förändring inte får genomföras, därest inte en förstärkning av den långsiktiga och övergripande forskningen samtidigt kommer till stånd. De av utredningen föreslagna insatserna bör härvid betraktas som minimikrav.

Vad beträffar huvudmannaskap och ägarförhållanden inom det nya företaget anser vi liksom utredningen, att dessa bör bli föremål för förhandlingar. Med tanke på de positiva effekter på samarbete och samordning, som ett bredare ägaransvar skulle kunna få, bör dessa förhandlingar icke innefatta enbart de nuvarande intressenterna, staten och jordbrukskooperationen.

Vi har inget att invända mot att det nya Svalövsbolaget erhåller stöd för olönsam växtförädling (Norrlandsförädling, strategisk förädling och viss köksväxtförädling). I den mån annan växtförädlingsorganisation visar intresse för denna verksamhet, bör emellertid enligt vår uppfattning stödet gå till den för ändamålet bäst skickade organisationen.

Vi anser, att Svalöf AB måste vara berett själv bekosta sådan grödaspecifik forskning, som är nödvändig för den löpande förädlingen. Att serviceverksamheten vid kemi-, cereal- och cytologilaboratorierna ingår i den normala växtförädlingsverksamheten ser vi som självklart.

2.21 Hushållningssällskapens förbund: Med den uppdelning på olika växtförädlingsinstitutioner som i dag finns i landet, Sveriges utsädesförening, Weibullsholms växtförädlingsanstalt, Hilleshøgs Frö AB och lantbruksuniversitetets försöksavdelning för växtförädling av frukt och bär i Balsgård, och med den framtida grundforskningen i första hand förlagd till Sveriges lantbruksuniversitet, finns det enligt förbundets uppfattning möjligen ett sakmotiv för ett förstatligande av Sveriges utsädesförening som landets officiella växtförädlingsinstitution. Däremot finner förbundet inga motsvarande skäl för att bilda ett statligt Svalöf AB. Förbundet ställer sig överhuvudtaget tveksamt till om det behövs någon omorganisation av utsädesföreningen och dess marknadspartner Allmänna svenska utsädesaktiebolaget.

På sid. 104 behandlar utredningen föreningens filialorganisation. Man skriver där "att viss förädling har också bedrivits och bedrivs fortfarande vid filialerna ofta med gott resultat". Stycket avslutas med "att åtskilliga av de tolv enheter som utsädesföreningen fortfarande har spridda i landet utanför huvudanstalten i Svalöv torde snarast utgöra en belastning för föreningen". Verkligheten är dock den att en större del av Svalövs sorter har kommit fram just på dessa i landet spridda enheter. Där har praktisk växtförädling nått resultat i nära kontakt med näringen och väl anpassats till skiftande odlingsbetingelser i vårt avlånga land. Här kan nämnas att för växtförädling av vallväxter, som odlas på ca 30% av åkerarealen, är den regionala anpassningen av särskilt stor betydelse. — Förbundet ifrågasätter därför utredningens förslag om en minskning av filialverksamheten.

— — — Den praktiska växtförädlingen vid utsädesföreningen med huvuduppgift att förse det svenska jordbruket med nya sorter bör i huvudsak kunna finansieras genom växtförädlingsavgifter och andra försäljningsintäkter hos föreningens marknadspartner Allmänna svenska utsädesaktiebolaget.

I anslutning härill vill förbundet starkt understryka att alla jordbrukare, var de än verkar i landet, måste tillförsäkras rätten att få tillgång till kulturväxter och nya sorter, som är avpassade efter vart lands olika odlingsbetingelser. Förädlingen av en del av dessa växter och en del av detta sortmaterial med relativt liten spridning kan aldrig bli "självbärande". Av denna anledning måste externa medel finnas tillgängliga för utsädesföreningen liksom för andra växtförädlingsinstitutioner, även för förädling av mindre spridda växter och sorter. Såväl jordbruket i dess helhet som staten bör bidra till förädlingskostnader av detta slag.

2.22 Sveriges industriförbund: — — — Staten bör likaså ta på sig ansvaret och de huvudsakliga kostnaderna för den praktiska växtförädlingen av sådana grödor som det från samhällets synpunkt är angeläget att satsa på men som från företagsekonomisk synpunkt ter sig mindre lönsamma. Det gäller här i första hand köksväxter av olika slag, men även frukter och bär samt olje- och halvväxter. Med hänsyn till att det vad köksväxterna beträffar rör sig om ett stort antal olika grödor med små marknader synes det önskvärt att fördela arbetsuppgifterna mellan växtförädlingsföretagen — i första hand Weibulls och Svalövsbolaget. Dessa bör på lika grunder erhålla statsbidrag till sådan kommersiellt olönsam växtförädling.

Förbundet har ingen erinran mot att utsädesföreningen och utsädesbolaget sammanförs i ett nybildat bolag med namnet Svalöf AB. Som vi ovan framhållit bör detta i alla avseenden arbeta under samma konkurrensbetingelser som W. Weibull AB.

Vad gäller huvudmannaskap och ägareförhållanden inom det nya företaget bör dessa bli föremål för särskilda förhandlingar, varvid ett breddat ägareansvar bör eftersträvas. Vi finner det angeläget att också livsmedelsindustrins och konsumenternas intressen blir företrädda i bolaget.

2.23 W. Weibull AB: Vi vill beträffande Svalöfsorganisationen framhålla följande. Om utsädesföreningen helt förstatligas, vilket torde vara ett ekonomiskt ofördelaktigt alternativ, bör den inlemmas i lantbruksuniversitetet, varvid samtliga utsädesföretag inom landet bör ha likvärdig tillgång till framkomna produkter, förädlingsmaterial och information. Om utsädesföreningen och utsädesbolaget slås ihop, bör det bildade bolaget erhålla i princip samma status som Weibullsholm. I det sistnämnda fallet bör alltså

statsbidrag kunna utgå efter samma grunder till W. Weibull AB och Svalöf AB, utan att någon av parterna favoriseras. För båda företagen bör verksamheten väsentligen finansieras genom utsädeshantering och verksamhet i anknytning härtill, men de båda bolagen bör erhålla statsbidrag till långsiktig forskning och till speciella förädlingsuppgifter, t. ex. förädling för Norrland och förädling av köksväxter.

2.24 Trädgårdsnärings riksförbund: Den tillämpade förädlingen bör behålla sin struktur i dels en statlig verksamhet, och förbundet ser inget skäl att här motsätta sig utredningens förslag att även låta AB Hammenhög's Frö ingå i det föreslagna Svalöf AB, förutsatt att det möjliggör för den nödvändiga resursförstärkningen, dels en privat, behovsprövad statsstödd verksamhet vid W. Weibull AB. Förbundet ser det som principiellt viktigt att även annan privat förädling exempelvis inom enskilda trädgårdsföretag ges möjlighet till statsstöd om det kan anses att denna har förutsättning ge ett önskat resultat.

2.25 Svenska lantarbetareförbundet (genom fackklubben vid Sveriges utsädesförening): Huvudförslaget, som utredningen framlagt, kan vi acceptera som ett andra förslag, men i så fall med en statlig dominans. Med detta menar vi att staten skall bära huvudansvaret i denna sammanslagning. I annat fall menar vi inom lantarbetarnas fackliga lokala organisation, att den officiella statliga statusen för utsädesföreningen försummas. Vi vill inom facket helst se utsädesföreningen som ett helstatligt företag med ett avtal med utsädesbolaget om försäljningen av de produkter som framställs vid utsädesföreningen. Vidare bör forskning och utvecklingsarbete bedrivas som hitintills, både vad det gäller lönsamma som mindre lönsamma grödor. Eftersom jordförhållandena och klimatet inom olika områden inom vårt avlånga land inte lämpar sig lika bra som odlingsområde för de olika jordbruksprodukterna, som exempelvis de sydligare delarna, är vi positivt inställda till att de flesta av filialerna får finnas kvar.

Om Svalöf AB blir verklighet (= huvudförslaget) hoppas vi att någon inskränkning av den service av den offentliga analysverksamheten som bedrivs vid den kemiska avdelningen inte genomförs samt att all service som överhuvudtaget bedrivs inom SUF:s område skall bestå. I detta sammanhang vill vi även från facket framhålla betydelsen av att en tryggad sysselsättning består, att de både ekonomiska såväl som sociala förmåner, som nu uppnåtts mellan företaget och facket även i fortsättningen skall gälla för samtliga anställda, och att det goda samarbetet som på senare tid gjort sig gällande vid företaget även bör ha stor betydelse i framtiden.

2.26 Nedre Norrlands Producentförening och Lantbrukarnas länsförbund i Jämtlands län: Utan dokumentation av fakta eller redovisning av de eventuellt bakomliggande analyser som lett utredningen till ett ställningstagande, hävdar utredningen att filialverksamheten till stora delar spelat ut sin roll och föreslår helt enkelt att filialerna begränsas till en i mellersta och en i norra Sverige. Utredningens förslag skulle bl. a. leda till att utsädesföreningens jämtlandsfilial i Röstå, Ås läggs ner. Därmed skulle institutioner och filialer för växtförädling och sortprovning endast representera kust- och låglandsområdena i vårt land.

Med erfarenhet av de speciella odlingsbetingelser som gäller för jordbruket i Norrlands inland vägrar vi att acceptera utredningens mycket ytliga resonemang som läggs till grund för dess långtgående slutsatser ifråga om

filialverksamheten. Med hänsyn till de mycket stora förändringar för den regionalt anpassade växtförädlingen som skulle bli följden om utredningens förslag genomförs vill vi med skärpa framhålla att vi helt underkänner utredningens förslag i detta hänseende.

För att så effektivt som möjligt bedriva en regionalt anpassad växtförädling, sortprovning samt demonstrations- och informationsverksamhet bör dock enligt vår mening en översyn av filialorganisationen komma till stånd. Målsättningen för denna översyn måste då vara anpassad till den nu gällande jordbruks- och regionalpolitiken vilket snarare skulle leda till en förstärkt filialorganisation.

Om regionala intressen skall tillgodoses i den framtida organisationen för svensk växtförädling måste resultatet av denna verksamhet ge sorter som är anpassade till betingelserna i olika regioner och inte vara så begränsad att det endast under gynnsamma förutsättningar kan finnas acceptabelt sortmaterial.

Med stöd av här anförda synpunkter vill vi, som företrädare för det jämtländska jordbruket, hävda att de beslut som skall fattas beträffande den framtida organisationen för svensk växtförädling måste anpassas till redan beslutade målsättningar för vår jordbruks- och regionalpolitik. En förstärkning av den regionalt anpassade växtförädlingen är ett av medlen som krävs för att uppnå dessa målsättningar.

2.27 Krokoms kommun: Kommunen ansluter sig helt till de synpunkter som i skrivelse den 1 september 1978 från Nedre Norrlands Producentförening och Lantbrukarnas länsförbund i Jämtlands län till jordbruksdepartementet framförts om angelägenheten av att utsädesföreningens jämtlandsfilial i Ås bibehållas.

Det måste betraktas som ytterst angeläget att i det norrländska inlandet även framdeles ha kvar de praktiska fältförsök som hittills bedrivits och som visat sig ha en utomordentligt stor betydelse för växtodlingen i inlandet.

Krokoms kommun hemställer därför att i kommande beslut de speciella förhållanden som råder för inlandet såväl vad gäller jordbrukspolitikens allmänna målsättning som regionalpolitiska följdkonsekvenser, måtte särskilt beaktas.

2.28 Professorerna E. Åkerberg och I. Granhall: Den grundtanke, som utredningen baserar sitt förslag om ett "Svalöf AB" på, nämligen att jordbrukskooperationen skall ha ett medinflytande på växtförädlingsverksamhetens inriktning och bedrivande, delar vi till fullo. Men, vi anser inte att just inrättandet av ett kombinerat växtförädlings- och utsädesföretag skulle vara rätta konstruktionen. Om växtförädlingen skulle bedrivas endast med tanke på dagens situation och de allra närmast förutsedda förskjutningarna i kravet på växtmaterial vore det kanske rationellt. Men det finns också ett längre och angeläget perspektiv, som växtförädlingen måste ha för ögonen, om den skall kunna fylla de fordringar, som producenter, konsumenter och staten har rätt att ställa. För detta arbete, som innefattar målforskning inom genetik, växtfysiologi, ekologi, biokemi etc., är kommersiellt oberoende nödvändigt och statligt huvudmannaskap det enda naturliga. Någon anledning att behandla växtförädlingsforskningen på annat sätt än annan naturvetenskaplig forskning, som drives i statens regi, finns i princip inte.

3 Forskning och växtförädlingsnämnd

Utredningens förslag om förstärkning av forskningen på växtförädlingsområdet och inrättandet av en professur i kulturväxternas genetik och förädling vid lantbruksuniversitetet tillstyrks i de flesta remissvaren. Beträffande lokaliseringen av den föreslagna institutionen går däremot meningarna isär. Såväl Alnarp som Svalöv men även Ultuna förordas. Samma förhållande gäller den växtförädlingsnämnd som föreslagits. Många tillstyrker inrättandet av en sådan nämnd, medan andra menar att de uppgifter som föreslagits för nämnden i stället bör kunna ankomma på t. ex. statens rad för skogs- och jordbruksforskning.

3.1 Socialstyrelsen: Om en växtförädlingsnämnd inrättas bör näringsfysiologisk och omgivningshygienisk expertis tillförsäkras nämnden.

3.2 Statskontoret: Den praktiska växtförädlingen behöver som bas för sin verksamhet ett grundläggande forsknings- och utvecklingsarbete. Genom stöd via den föreslagna växtförädlingsnämnden kan initieras forskning mer inriktad på specifik gröda.

Statskontoret tillstyrker den föreslagna växtförädlingsnämnden. Verket anser att genom av nämnden stödd projektbunden forskning kompletteras de enskilda växtförädlingsföretagens och de vetenskapliga institutionernas arbete. Därtill kan initiativ tas till forskning på områden där sådan annars inte skulle ha kommit till stånd. Genom en allsidig representation i nämnden ges möjlighet till en önskvärd återkoppling av information mellan växtförädling och såväl ansvariga myndigheter för t. ex. livsmedel, miljö och regional utveckling som företag med agrar och livsmedelsteknologisk inriktning.

3.3 Riksrevisionsverket: Om man önskar förstärka forskningsarbetet inom området finns det, enligt RRV, andra tänkbara organisatoriska lösningar. Ett alternativ till utredningens förslag är t. ex. att förstärka den befintliga institutionen för genetik och växtförädling vid lantbruksuniversitetet. Utredningens redovisning av motiven för den förordade lösningen är dock begränsad och RRV anser sig inte kunna ta ställning i frågan på föreliggande underlag.

Utredningen föreslår att en växtförädlingsnämnd inrättas i syfte att skapa en bred samverkan dels mellan stat och näring, dels mellan berörda företag. Nämndens uppgifter skulle vara att initiera olika större projekt inom växtförädlingsområdet och att förmedla medel från stat och näring till olika forskningsinstitutioner och dylikt.

Med hänsyn till det ringa antalet intressenter i växtförädlingen och till det konstruktiva samarbete som enligt utredningen redan bedrivs, bör det enligt RRVs mening inte vara nödvändigt att inrätta en särskild organisation för att åstadkomma en tillfredsställande samverkan. Om det anses lämpligt med en instans som, vid sidan av forskningsråden, förmedlar statliga medel till forsknings- och utvecklingsinsatser bör man kunna överväga att lägga denna uppgift på Sveriges lantbruksuniversitet. RRV vill erinra om att lantbruksuniversitetet redan yttrar sig över utsädesföreningens och W. Weibulls AB framställningar om statsbidrag.

3.4 Universitets- och högskoleämbetet: För egen del ställer UHÄ sig frågande till behovet av en ny institution i Alnarp eller Svalöv. Flera profes-

surer i Uppsala och Lund har en inriktning mot botanisk genetik och UHÄ anser att växtförädlingsforskningen bäst gynnas genom en förstärkning av redan existerande institutioner.

UHÄ ställer sig vidare tveksam till inrättandet av en växtförädlingsnämnd. Den funktion nämnden avses få bör kunna läggas på statens råd för skogs- och jordbruksforskning.

3.5 Lantbruksstyrelsen: Det är ställt utom allt tvivel att ett behov av ökad forskning föreligger. Forskningsuppgifter av grundläggande och långsiktig karaktär och av generellt intresse för flera växtförädlingsföretag bör lösas av statliga forskningsinstitutioner. Utredningen anger en rad exempel på forskningsområden som en sådan institution skulle bearbeta. Vissa av de angivna delområdena är i och för sig stora och kräver en betydande insats. Behovet av ett utvidgat stöd till resistensförädling och resistensgenetik har med all rätt starkt understrukits av utredningen. När det gäller tillfredsställelse av detta behov kan emellertid ifrågasättas om den föreslagna institutionen kommer att få sådana resurser att den kan tillgodose de anspråk som rimligen bör kunna ställas på den. Enbart en kraftfull satsning på resistensgenetik synes kunna absorbera de föreslagna resurserna. Beträffande institutionens förläggning talar behovet av samordning med befintlig forskning inom växtförädling och närliggande ämnesområden vid lantbruksuniversitetet för en placering vid Ultuna, eventuellt en utvidgning av institutionen där. Behovet av en nära anknytning till den praktiska förädlingsverksamheten å andra sidan talar för en förläggning till Alnarp eller Svalöv. Lantbruksstyrelsen vill understryka behovet av en väsentlig förstärkning av forskningen på området, och förordar att en professur och institution för kulturväxternas genetik och förädling inrättas och placeras vid Alnarp.

För initiering av grundläggande forsknings- och utvecklingsarbete inom för växtförädlingen avgörande områden och av större gemensamma projekt som inte kan förväntas bli bearbetade av de enskilda växtförädlingsföretagen föreslår utredningen att en nämnd för växtförädlingsfrågor inrättas. Nämnden skulle få en bred förankring bland olika grupper av intressenter inom bl. a. forsknings-, förädlings- och avnämmarkretsar. Det kan ifrågasättas om inte informella kontakter mellan förädlare, forskningsinstitutioner och tänkbara finansärer i framtiden liksom hittills kommer att kunna initiera de problemlösningar som erfordras, så länge det gäller problem som huvudsakligen berör endast den initierande parten. För att underlätta genomförandet av vissa större projekt av mera allmänt intresse däremot, liksom för att från svensk sida underlätta ett samordnat utvecklingsarbete över gränserna kan den föreslagna nämnden fylla en uppgift. Lantbruksstyrelsen anser därför att utredningens förslag om inrättande av en växtförädlingsnämnd bör kunna ligga till grund för de vidare överläggningar som enligt utredningens förslag skall upptas mellan berörda intressenter. Det bör ankomma på dessa att ta ställning till ett eventuellt behov av en nämnd för växtförädlingsfrågor.

3.6 Statens livsmedelsverk: Livsmedelsverket tillstyrker utredningens förslag om inrättande av en särskild nämnd för växtförädlingsfrågor som får till uppgift att fördela särskilda statliga medel för växtförädlingsforskning och ta initiativ till större gemensamma projekt av intresse för flera olika enskilda växtförädlingsföretag. Livsmedelsverket är berett att, såsom föreslås, låta sig representeras i denna nämnd.

Vidare tillstyrks förslaget om inrättande av en särskild professur och institution för kulturväxternas genetik och förädling. Beträffande professurens lokalisering bör denna bli beroende av vilka beslut som fattas om verksamheten i Svalöv. Den bör organisatoriskt höra till lantbruksuniversitetet, och verksamheten bör helst vara rikstäckande så att även de norrländska växtförädlingsproblemen behandlas.

3.7 Statens jordbruksnämnd: Om jordbruket finner det lämpligt att, inom den ram som tillerkänts jordbruket av införselavgiftsmedel, avsätta medel till forskning inom växtförädlingsområdet torde detta principiellt inte möta några hinder. Det bör dock observeras att det på området inom landet finns två konkurrerande företag. Eftersom nämnden har att fatta slutgiltigt beslut om medlens fördelning kan härvid vissa besvärliga avvägningsproblem uppkomma.

Vad beträffar kvarstående införselavgiftsmedel, som redovisas utanför den s. k. fördelningsplanen, vill nämnden framhålla följande. Tillgång till medel utanför fördelningsplanen torde efter de beslut som riksdagen fattat våren 1978 (prop. 1977/78:154, JoU 1977/78:34, rskr 1977/78:348) bli ytterst begränsad. Ur dessa medel skall nämligen, enligt nämnda beslut utöver för tidigare ändamål, utgå ersättning till jordbruket för s. k. utbyteshandel. Redan för regleringsåret 1978/79 beräknar nämnden att inflytande medel inte kommer att räcka till för att jordbruket skall få avsedda belopp. Nämnden vill erinra om att den i sin skrivelse till regeringen den 13 mars 1978 med förslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ifrågasätter om sådan forskning som bl. a. bedrivs vid utsädesföreningen skall finansieras av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen. Enligt nämndens uppfattning bör finansieringen av sådan verksamhet bli föremål för särskild prövning. Nämnden gjorde detta påpekande mot bakgrund av vad som inledningsvis nämnts om införselavgifternas syfte och användning. Medel utanför fördelningsplanen inräknas som nämnts ej heller i den totalsumma som tillerkänns jordbruket. Även om medel skulle finnas tillgängliga för ändamål utanför fördelningsplanen utöver vad som redan beslutats, kan det förväntas att man från bl. a. konsumentdelegationens sida kommer att vara tveksam om att använda dem för de syften som utredningen föreslagit. Under alla förhållanden måste det, fränsett de rent principiella betänkligheterna, därför vara mindre tillfredsällande för ifrågavarande forskning att få sig tilldelat belopp vars storlek man aldrig kan klart beräkna på förhand. Nämnden anser det därför inte tillrådligt att basera någon planering av denna forskning på belopp som tilldelas utanför fördelningsplanen.

3.8 Statens naturvårdsverk: Naturvårdsverket tillstyrker att en växtförädlingsnämnd med föreslagna uppgifter tillsätts, men att även samhällets miljövårdsorgan, förslagsvis naturvårdsverket, representeras i den. Därigenom ökar möjligheterna att redan från början få miljövärdsaspekter och ekologiska aspekter beaktade samtidigt som det för miljövärdsföreträdarna ges möjlighet att lära känna problemen på ett helt annat sätt än om de ställs inför redan uppgjorda handlingsprogram. Det senare är tyvärr alltför vanligt och försvårar tillämpandet av en ekologisk grundsyn i samhällsplaneringen.

3.9 Lunds universitet: Utredningen föreslår därför inrättandet av en professur i kulturväxternas genetik och förädling och med institution förd till

lantbruksuniversitetets alnarpsdel. Den nya institutionen skall inrymma huvuddelen av den forskning och forskarutbildning – speciellt med anknytning till biokemi, cellgenetik, vävnadsodling och växtfysiologi – som är av betydelse för den praktiska växtförädlingen vid de stora växtförädlingsanstalterna i Sydsverige (utsädesföreningen i Svalöv, W. Weibull AB och Hilleshögs Frö AB i Landskrona). Intim samverkan förutsätts därvid med institutioner vid Lunds universitet samt med den planerade genbanken vid Stora Råby. Den intima samverkan med genetiska institutionen i Lund understryks av utredningens förslag att genetiska institutionens nuvarande adjungerade professor i växtförädlingsteori samt dess filial vid utsädesföreningen i Svalöv organisatoriskt skall föras över till den nya institutionen. Sektionsnämnden ansluter sig till förslagen men önskar framhålla att de beräknade driftkostnaderna – drygt 1,1 milj. kr. i 1977 års pris- och löneläge – måste anses vara tilltagna i underkant för de väntade uppgifterna. Dock skall den nedan omnämnda växtförädlingsnämnden dit kunna förlägga och bekosta särskilda projekt.

Utredningen föreslår en arbetsfördelning, med den nuvarande professuren i växtförädling vid lantbruksuniversitetets institution för genetik och växtförädling i Ultuna verksam i grundutbildningen och tillhörande forskarutbildning med specialisering på jordbruket i mellersta och norra Sverige. Sektionsnämnden finner förslaget ändamålsenligt. Utredningen har ej tagit definitiv ställning till lokaliseringen av den föreslagna institutionen för kulturväxternas genetik och växtförädling men understryker, att inte bara den tillämpade utan också den grundläggande forskningen bör bedrivas i nära anslutning till den mera praktiskt inriktade förädlingsverksamheten. Sektionsnämnden vill därför framhålla som sin mening att om staten även i fortsättningen åtager sig ekonomiskt ansvar för växtförädlingsverksamheten i Svalöv, är det också naturligt att förlägga till Svalöv statligt understödd grundforskning över kulturväxternas genetik och förädling. Det får därvid förutsättas att denna långsiktiga och övergripande forskningsverksamhet hålls skild från mer kortsiktig, målinriktad och grödaspecifik forskning.

För att skapa en bred samverkan kring grundläggande problem mellan stat, näring och växtförädlingsföretagen föreslår utredningen inrättandet av en växtförädlingsnämnd med uppgift att initiera grundläggande forsknings- och utvecklingsarbete på avgörande områden för växtförädlingen, och med befogenhet att ge projektuppdrag åt växtförädlingsanstalter och vetenskapliga institutioner vid universiteten där lämplig kompetens finns. I nämnden föreslås ingå representanter för lantbruksuniversitetet, NFR, SJFR, de tre stora växtförädlingsanstalterna, lantbruksstyrelsen, livsmedelsverket och näringen. Sektionsnämnden hälsar till alla delar detta förslag med oreserverad tillfredsställelse, men vill påpeka att nämnden måste få betydande årliga belopp till förfogande samt befogenhet att stödja grundforskning utan kommersiell anknytning. Nämnden bör utgöra ett verkligt expertorgan vars äskanden skall kunna riktas direkt till regeringen.

3.10 Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Det faktum att Lunds universitets genetiska institution har en långvarig tradition beträffande kulturväxternas genetik, innebär ingen garanti för en fortsatt verksamhet med denna inriktning. NFR stöder därför utredningens förslag om inrättande av en professor i kulturväxternas genetik och förädling men vill ej ta ställning till var den nya institutionen bör placeras. Med tanke på att professuren

föreslås inriktas på grundläggande molekylära genetiska aspekter borde det dock kunna övervägas att placera den vid ett molekylärbiologiskt center som t. ex. det nya biomedicinska centret i Uppsala.

På sikt bör en arbetsfördelning komma till stånd så att den nu existerande växtförädlingsverksamheten vid Ultuna koncentreras på problem rörande norra och mellersta Sverige, medan den nya institutionens verksamhet anknys till den praktiska växtförädling som utförs vid de tre stora växtförädlingsanstalterna i Sydsverige. Som angelägna forskningsområden för den nya institutionen nämner utredningen grundläggande arbete inom kulturväxternas cytogenetik, haploidframställning, resistensgenetik, genetiska samband med produktionsfysiologi (t. ex. höjning av fotosynteseffektiviteten hos växtslag med låg effektivitet), kvantitativ och kvalitativ nedärvning med motsvarande biometriska analyser, samt områdena för protoplastfusion och DNA-forskning (t. ex. genetisk ingenjörsteknik med hybrid-DNA). En del av detta torde endast i ett långt tidsperspektiv kunna utnyttjas för praktisk växtförädling, och kontakten med forskningsfronten kan härvidlag bäst upprätthållas vid olika universitetsinstitutioner. Mer angelägna problem synes vara den genetiska anpassningen till odlingsbetingelser som är specifika för vårt land. Ett nära samarbete med genetiker, växtfysiologer och mikrobiologer vid universitetsinstitutioner är av stor vikt.

Förslaget om inrättande av en särskild nämnd för forsknings- och utvecklingsarbetet på växtförädlingens område hälsas med tillfredsställelse. Utredningen framhåller med rätta, att nämndens huvudsyfte är att genom samverkan förstärka svensk växtförädlings kunskaps- och kompetensnivå. Den av växtförädlingsnämnden initierade forskningen skall vara projektbunden och skall i princip utföras vid en institution inom landet som är bäst lämpad härför. Nämnden bör årligen kunna disponera avsevärda belopp, tillskjutna gemensamt av stat och jordbruksnäring, för att bekosta angelägna forsknings- och utvecklingsprojekt. Resultaten av dessa skall vara tillgängliga för samtliga växtförädlingsföretag i landet. Ingen omfattande organisatorisk apparat föreslås knuten till nämnden. Utredningen föreslår endast inrättande av en kvalificerad tjänst som forskningsledare vid nämnden.

Växtförädlingsnämnden skall inte ses som en konkurrent till forskningsråden. Därav följer att forskningsrådets ansvar för grundläggande forskning inom området kulturväxternas genetik och förädling inte upphör eller minskas i den händelse nämnden inrättas. I nämnden bör ingå representanter för landets universitet, NFR, SJFR, de tre stora växtförädlingsanstalterna, lantbruksstyrelsen, livsmedelsverket och jordbruksnäringen. NFR vill här betona vikten av att växtförädlingsnämnden får en självständig ställning och att tillräckliga resurser ställs till dess förfogande. NFR anser vidare att nämnden utan dröjsmål bör inrättas så att den kan börja sitt arbete den 1 juli 1979, så som utredningen föreslår.

3.11 Statens centrala frökontrollanstalt: Det har ovan anförts att det blir nödvändigt finna en lösning för en garanterad fortsättning av nu pågående forskningsverksamhet vid Sveriges utsädesförening därest ett Svalöf AB inrättas. Med hänsyn till detta finner styrelsen den föreslagna professuren och den därtill knutna personaluppsättningen befogad. Professuren bör inordnas under institutionen för genetik och växtförädling vid Sveriges lantbruksuniversitet och förläggas till Alnarp, där en forskningsavdelning för kulturväxternas genetik och växtförädling inrättas. Denna bör i huvudsak

ägnas åt växtslag på trädgårdsområdet och bli den ena av två forskningsavdelningar i Skåne. Den andra bör förläggas till Svalöv och omfatta den forskning på växtförädlingsområdet som nu ingår i Sveriges utsädesförnings verksamhet. Organisationsformerna och det inbördes förhållandet mellan de båda forskningsavdelningarna samt relationerna till övriga forskningsinstitutioner bör närmare utredas.

Styrelsen instämmer med utredningen i fråga om behovet av en organisationsform för samverkan vad gäller grundläggande forskning och utveckling samt större gemensamma projekt. Styrelsen delar utredningens mening att den med statliga medel stödda verksamhetens resultat härvidlag bör vara tillgängliga för samtliga växtförädlingsföretag i landet. En särskild växtförädlingsnämnd torde dock ej krävas för detta. De uppgifter som skulle anförtras nämnden kan handläggas i en samarbetskommitté för växtförädling av lantbruks- och trädgårdsväxter inom försökskollegiet vid Sveriges lantbruksuniversitet.

3.12 Statens växtsortnämnd: Förslaget om en växtförädlingsnämnd med uppgifter av anført slag ger växtsortnämnden anledning framföra följande synpunkter. Sedan växtförädlarrätt 1971 infördes i vårt land har det blivit angeläget att i växtförädlingsarbetet beakta krav på sortskiljande karaktärer. Utvecklingen har visat att för fastställande av särskiljbarheten mellan sorter krävs alltmer avancerade undersökningsmetoder av bl. a. biologisk, biokemisk och statistisk art. Det kan i framtiden bli nödvändigt att redan i det inledande förädlingsarbetet ta särskild hänsyn till och eventuellt bygga in särskiljbarhet i nya sorter likaväl som andra, eftersträfvade egenskaper. Satsningen för att nå ökade kunskaper inom detta speciella område bör bekostas med statliga medel. Växtsortnämnden anser att de påtalade problemen bör beaktas redan vid planeringen inom det organ, som anförtras de uppgifter utredningen föreslagit skola åligga växtförädlingsnämnden. Det är därför, enligt växtsortnämndens uppfattning, önskvärt att planeringsorganet permanent tillföres kompetens inom området, förslagsvis genom att det utökas med en representant för statens utsädeskontroll.

Växtsortnämnden anser emellertid ej att ett nytt särskilt organ, en växtförädlingsnämnd, behöver inrättas för ändamålet. I stället bör uppgifterna kunna handläggas inom redan befintliga organ på jordbruksområdet, förslagsvis försökskollegiet vid Sveriges lantbruksuniversitet eller statens råd för skogs- och jordbruksforskning.

3.13 Sveriges lantbruksuniversitet: *Prioritering inom svensk växtförädlingsforskning.* Både i direktiv och utredning har man starkt tryckt på behov att upprusta och effektivisera forskning och utvecklingsarbete på växtförädlingens område. Tyvärr begränsar sig utredningen till en informativ roll inom detta område och går egentligen aldrig in på prioriteringsfrågor för svenskt vidkommande.

Av det som utredningen framhåvt är program som framställning av hybridsträsåd, somatisk hybridisering, förädling via haploidi, DNA-hybridisering, metoder med mycket lång distans till praktisk exploatering. För ett litet, klimatiskt extremt beläget land med begränsade personella och ekonomiska resurser inom forskningsområdet bör denna forskningsprioritering grundligt ifrågasättas. Forskningsbevakningen inom ovannämnda områden är givetvis ytterst viktig, men förutsätter då en viss samlad kapacitet inom landet.

Vi har å andra sidan stora behov av ökad forskning inom andra av utred-

ningen nämnda områden, såsom resistensgenetik, nutritionell och livsmedelsteknisk kvalitetsproblematik samt inom klimatanpassning, skördeteknisk och övrig driftsekonomisk anpassning osv. Mycket av lösningarna på dessa problem kommer att bli specifika för vårt klimat, varför vi inte kan lita på att dessa löses på annat håll.

En realistisk forskningsinriktning kopplad med en observant forskningsbevakning måste gagna svensk växtförädling bäst.

Inkoppling av växtförädlingen i större lantbruksvetenskapligt sammanhang. Växtförädling kan sägas innebära att med grundvetenskaplig, i huvudsak genetisk metodik, omforma ett odlingsmaterial efter de modeller, som framkommit genom övrig lantbruksvetenskaplig och livsmedelsteknologisk forskning. Effektiv växtförädling förutsätter därför en ovanligt stor kontaktyta gentemot både grundforskning, annan målforskning och teknologi. Denna beroendeställning är reciprok, dvs. växtförädling är också i hög grad en givande part.

Detta starka behov av integrering måste beaktas och påverka lokaliseringen av åtminstone forskningsverksamheten inom växtförädlingen. En effektiv kontaktkapacitet behövs ej blott mot trädgårdsvetenskap och växtskydd i Alnarp, utan även mot växtodling, växtskydd, markvetenskap, maskinteknik, husdjursproduktion, ekonomi och mer grundforskningsbetonad verksamhet vid Ultuna och delvis även vid Röbäcksdalen.

Effektivitet kräver också optimal samordning av olika forskningsaktiviteter. På samma sätt som Weibullsholms växtförädlingsanstalt – mer pressad av företagsekonomiska värderingar – anpassat sina investeringar till numer möjlig lantbruksvetenskaplig service på annat håll, bör även Sveriges utsädesförenings verksamhet bättre injusteras i nuvarande system. De påtagliga räntabilitetsskillnaderna de två anstalterna emellan torde delvis kunna ses mot denna bakgrund.

Svensk växtförädling och i synnerhet dess forskningssektor får ej isoleras utan bör effektivt sammankopplas med övriga lantbruksvetenskapliga aktiviteter.

Organisation av den långsiktiga statliga växtförädlingsforskningen. För allmän och lika kontaktyta med samtliga landets, praktiskt arbetande växtförädlingsenheter inom jordbruk och trädgårdsnäring har utredningen velat se en forsknings- och utvecklingsverksamhet knuten till det kommersiellt obundna Sveriges lantbruksuniversitet. Detta har för närvarande en institution för genetik och växtförädling med en professor och en assistent fast företrädande vardera ämnesområdet. Utredningens förslag innebär att man skapar ännu en institution – för grundläggande forskning inom kulturväxternas genetik och förädling – förlagd till Alnarp eller Svalöv.

Lantbruksuniversitetet vill kraftigt tillstyrka den av utredningen föreslagna förstärkningen av forskningsresurserna inom ämnesområdet. En långsiktigt gynnsam utveckling av svensk växtförädling är i hög grad beroende av möjligheterna att öppna nya vägar genom grundläggande forskning. Härvid bör det behov av konsolidering och upprustning av den långsiktiga växtförädlingsforskningen, som till stor del motiverat själva utredningen, utgå från redan existerande kapacitet plus annan likvärdig. Lantbruksuniversitetet vill därvid understryka betydelsen av ökad samverkan med forskning inom en rad näraliggande ämnesområden, såsom växtodling, växtnäring och resistensbiologi. Organisationen kan här givetvis läggas upp och lokaliseras på olika sätt.

För rationell koordination av denna verksamhet, för att ej skapa onödigt många kontaktkanaler för den praktiska växtförädlingen samt för att ga-

rantera fullgod grundundervisning och forskarutbildning bör så mycket som möjligt av långsiktig växtförädlingsforskning läggas in i en enda enhet. Grunden bör härvid vara den nuvarande institutionen för genetik och växtförädling vid Sveriges lantbruksuniversitet. Med ytterligare resurser koncentrerad till institutionen vore det härvid realistiskt att enligt mall från växtskyddet skapa en Ultuna- och en Alnarpsdel.

En plan, som väl ansluter sig till både behov och nuvarande organisation, vore att bygga ut avdelningen för växtförädling med en professur så att korsbefruktande och självbefruktande växtslag fick var sin forskningsinriktad företrädare. På analogt sätt borde avdelningen för genetik få sin särställning gentemot övrig universitetsgenetik markerad genom att inriktas på kulturväxternas (och husdjurens) genetik även här med två företrädare. I detta fall skulle dessa specialiseras i evolutions- och genanalytisk genetik, dvs. i mycket klassisk genetik, å ena sidan samt tillämpad genetik på cellnivå, dvs. genöm-, kromosom- och genmanipulation, å den andra.

Om dessa områden tillfördes resurser enligt utredningens förslag – två professurer, varav den ena den adjungerade professuren i växtförädlings-teori vid Lunds universitet, en docentur, en forskarassistent samt biträdespersonal, assistenttimmar och driftkostnadsanslag – skulle en inriktning både mot klassisk genetik och de nya forskningsområden som nämnts av utredningen bli möjlig. Frågan om hur institutionens personal lämpligen lokaliseras i landet bör avgöras genom förhandlingar mellan lantbruksuniversitetet och berörda förädlingsföretag. En möjlighet vore att till Alnarp lokalisera resistensgenetik samt genetik kring perenna, i synnerhet vegetativt förökade växtslag. I anslutning härtil bör en del av resursförstärkningen tillföras den resistensbiologiska forskningen. För förstärkningen vid Ultuna finns redan lokalbehov tillfredsställt, vid Alnarp bör den samordnas med växtskyddets resistensbiologiska avdelning.

Fördelarna med en organisatorisk friställning och sammanföring av långsiktig, statlig växtförädlingsforskning skulle ej blott ligga i en förenklad kontaktyta på lika villkor för den praktiska växtförädlingen oavsett om denna satsar på export eller på inland. Den skulle inom viss budgetram kunna täcka och bevaka ett vidare fält och fungera mer kontinuerligt. Ett u-landsuppdrag för professor stör med nuvarande och utredningens system allvarligt hela verksamheten från forskning, meningsfull sysselsättning för teknisk personal fram till undervisning.

En kommersiellt helt obunden enhet av tillräcklig dimension skulle även, som tidigare nämnts, underlätta formerna för nordisk samverkan, då just upphovsmannarätten visat sig vara den största stötestenen för samordning av aktiviteter. Här är problemet lika oberoende av om den praktiskt engagerade växtförädlingen har att konkurrera inom landet eller inom ett större, men fortfarande naturligt odlingsområde såsom hela Norden i viss mån är.

Även undervisning och biståndsverksamhet skulle få en bättre organisationsenhet att anknytas till, särskilt om nuvarande system med praktikförläggning för olika kategorier av studerande till de praktiska växtförädlingsanstalterna bibehålles även som personell kontakt- och rekryteringsform. Genom enhetens storlek skulle temporära personalbyten antingen mellan forskning och praktisk växtförädling inom landet eller med andra nordiska länder respektive biståndsländer lättare kunna genomföras utan att löpan- de verksamhet helt måste stanna av.

Särskild nämnd för växtförädlingsfrågor. Initiering och finansiering av grundforskning och närliggande tillämpningar är en uppgift som i första

hand bör åvila forskningsråden. Det vore olyckligt att vid sidan av statens råd för skogs- och jordbruksforskning bygga upp ytterligare ett organ och därmed splittra planering och resursfördelning på ifrågavarande område. För samordning och initiering av praktisk växtförädling kan ett särskilt organ vara behövligt. Lantbruksuniversitetet vill emellertid även här erinra om det starka behov av integrering av växtförädling med praktisk forsknings- och försöksverksamhet inom växtodling, växtskydd, husdjursproduktion m. m. som föreligger. Dessa verksamheter ligger inom lantbruksuniversitetets ansvarsområde. Universitetets styrelse har hittills haft ett övergripande ansvar även för växtförädlingen genom att fastställa forskningsprogram för statsunderstödd sådan verksamhet och att yttra sig om anslagsframställningarna.

Nu berörda förhållanden har lett lantbruksuniversitetet till den uppfattningen att ett för universitetet och statens råd för skogs- och jordbruksforskning gemensamt organ bör inrättas med ungefär den sammansättning som utredningen förordat för växtförädlingsnämnden. Därigenom skulle nödvändig samordning kunna ske mellan lantbruksvetenskaplig forsknings- och försöksverksamhet samt växtförädling. Som utredningen föreslagit bör administration och förvaltning av särskilda medel åvila lantbruksuniversitetet. Detta bör även handlägga beredningsarbetet. Den kraftfulla satsning på forsknings- och utvecklingsarbete, som behövs för att skapa en förädlingsverksamhet inriktad såväl mot exportsidan som mot inhemska behov, kräver dessutom att betydande finansiella medel ställs till förfogande för ändamålet.

3.14 Sveriges lantbruksuniversitet i kompletterande yttrande: Lokalisering.

Modern växtförädling i i-länderna karakteriseras alltmer av en blandushållning. Tendensen är så mycket mer intressant, som den i Europa vuxit fram ur rent privata initiativ och i hela Amerika och Australien ur rent statliga engagemang. Utvecklingsarbetet och här framför allt den mer långsiktiga forskningen har stannat kvar vid och vid upprustning knutits till universiteten. Den rutinmässiga växtförädlingen har på samma sätt koncentrerats till utpräglat kommersiella enheter och detta särskilt sedan upphovsmannarätt tillerkänts för framställning av nya sorter.

Denna nästan universella lösning utifrån två helt olika utgångspunkter måste rimligtvis ha någon rationell förklaring. Det är främst två faktorer, som här spelat in. Den ena beror på strävan att inte knyta de statliga engagemangen till en eller få av flera praktiska växtförädlingsenheter, som behöver assistans av olika slag i fråga om metodutveckling, analyskapacitet etc. Man vill ej a priori vinkla sitt stöd. Den andra faktorn beror på att praktisk växtförädling, om i behov av sådant stöd (jfr här Sveriges utsädesförenings tidigare självständighetssträvanden), alltid finner sin logiska kontakt med de forskande enheterna, medan dessa har mycket svårare att förutse de kontakter, den behöver. Växtförädlingsforskningen har därför organisatoriskt större behov att sammankopplas med andra forskningsområden än till den praktiska växtförädlingen. Detta sammanhänger med att växtförädlingsforskningen har behov av en så ovanligt bred kontaktyta mot andra forskningsområden för sina impulser. Det räcker ej med andra agrara, hortonom eller skogliga forskningsgebit utan även livsmedelsteknologi och så gott som samtliga naturvetenskapliga grundläggande ämnen. Det är symptomatiskt, att man i Amerika sällan skiljer ut växtförädlarna vid universiteten i egna institutioner eller arbetsgrupper utan integrerar dem med växtpatologi, frökontroll, marklära, etc. Det finns faktiskt blott ett en-

da, större undantag från integrationsregeln och det är Plant Breeding Institute i Cambridge, England, där mycket avancerad forskning direkt kopplats samman med sortframställning. Detta undantag är dock endast skenbart, då institutionen ligger i en universitetsstad med alla dess direktkontakter.

Skulle man lära av dess organisatoriska erfarenheter, tyder allt på att av staten understödd växtförädlingsforskning helt bör förläggas till universitetet. Det syns då logiskt att här koppla den till Sveriges lantbruksuniversitet, vars kapacitet måste för närvarande på området bedömas alltför knapp. Beroendeställningen är i hög grad reciprok, då gjorda eller möjliga växtförädlingsinsatser i hög grad påverkar odlingsintensitet, sådd, skötsel, skörd och fortsatt beredning av råvaran. Många forskningsområden skulle dessutom kunna arbeta vida effektivare, om man hade tillgång till beställning av speciella genotyper för studier av problem från fotosyntes, via näringsupptagning, växtföljdsproblem, jordpackning till skördetekniska frågor.

Den hopkoppling av växtförädling med annan forskning vid lantbruksuniversitetet som alltså bedöms som lämplig kan bäst tillgodoses om växtförädlingsforskningen i sin helhet förlades till Ultuna. Särskilt viktig är denna koncentration för undervisning och gemensamt apparatutnyttjande.

Om detta av olika skäl inte är möjligt utan de nya resurserna byggs upp i södra Sverige önskar lantbruksuniversitetet framhålla att en lokalisering till Alnarp är att föredra framför annan lokalisering i Sydsverige. Följande förhållande talar enligt universitetets uppfattning för detta ställningstagande.

1. Självständigheten gentemot och likabehandlingen av samtliga tre dominerande förädlingsföretag – Sveriges utsädesförening, W. Weibull AB och Hilleshøgs Frö AB – bör kunna bäst bevaras om den grundläggande växtförädlingsforskningen förläggs till Alnarp.

2. Den nya verksamheten kan vid Alnarp lätt knytas till universitetets befintliga administration där. Annan möjlig lokalisering i sydvästra Skåne betyder att ännu en administrativ enhet skapas inom det redan starkt decentraliserade universitetet.

3. Vid förläggning till Alnarp vinnes även att växtförädlingsforskningen kan hålla mycket nära kontakt med viktiga delar av lantbruksuniversitetets övriga forskningsområden. Vid Alnarp finns sålunda universitetets resistensbiologiska forskning – – –. Vid Alnarp finns även växtskyddsinstitutionens avdelningar för programbunden forskning i nematologi och virologi. – – –.

Även närkontakt med mera tillämpade forskningsområden kan som bekant vinnas i Alnarp. Institutionen för trädgårdsvetenskap med avdelningar inom köksväxtodling, frukt- och bäroddling samt prydnadsväxtodling – – –. I anslutning till denna institution finns växthusodling och stor erfarenhet därför koncentrerad på detta område. Vidare byggs för närvarande en fytotron som lätt kan utökas.

Vid Alnarp finns även Lunds universitets avdelning för livsmedelsteknik – – –.

Den biträdande professorn i växtmateriallära och hans medarbetare vid institutionen för landskapsplanering är även av intresse. Direkt kontakt kan också nås med husdjursforskningen genom verksamheten vid södra husdjursförsöksdistriktet. Denna forskning är av intresse vid testning av olika växtmaterials dietiska och toxikologiska egenskaper. Som exempel kan nämnas att försök för närvarande pågår med rapsfrö och glukosinulat-

fattigt rapsmjöl. Samverkan kan även etableras med jordbrukssidan via södra jordbruksförsöksdistriktet. Detta har omfattande verksamhet förlagd till Alnarp. Enligt tidigare riksdagsbeslut kommer även hela dess verksamhet att på sikt flyttas från Ugerup i Kristianstads län till Alnarp.

I detta sammanhang bör även nämnas att institutionen för lantbrukets byggnadsteknik bedriver till Alnarp förlagd, omfattande forskning rörande programstyrd klimatreglering i växthus och lagerlokaler. Såväl direktkontakt med denna forskning som utnyttjande av institutionens sakkunskap inom klimatregleringens område – ljus, temperatur, fuktighet, CO_2 -halt osv. – bör vara av intresse för växtförädlingsforskningen.

4. En förläggning av växtförädlingsverksamhet till Alnarp i nära kontakt med forskningen inom köks- och prydnadsväxtodling kan komma att stimulera den nu underdimensionerade svenska förädlingen av köksväxter.

5. Utan att kunna göra jämförelser med lokaltillgången vid andra alt. bör här framhållas att universitetet från första halvåret 1980 kan ställa lokaler till förfogande för den planerade verksamheten. I första hand finns då 640 m² kontors- och laboratorieutrymmen tillgängliga i byggnad från 1939. Denna har tidigare disponerats av f. d. institutionen för frukt- och bärödling. Lokalerna renoverades för ca två år sedan. De rymmer 10 kontorsrum, 3 laboratorier, kök, disk- och lunchrum, förråd samt gift- och kylrum. Ytterligare byggnader finns också.

6. Av kanske mindre betydelse men ändå viktigt att framhålla är att en förläggning av växtförädlingsforskningen till Alnarp ger mycket korta avstånd till den stora forskningspotentialen i Lund samt till genbanken vid Stora Råby utanför Lund. En forskare med bostad i Lundaområdet bör lätt kunna skifta arbetsplats Alnarp-Lund. I detta avseende ger Alnarp flexibla och bekvämare lösningsmöjligheter än en förläggning till Svalöv. Liknande förhållanden gäller för kontakterna via Sturup med lantbruksuniversitetets forskningsresurser vid Ultuna.

3.15 Sveriges utsädesförening: Utredningen har tagit sikte på en förstärkning av grundforskningen inom växtförädlingens område till förmån för den samlade svenska växtförädlingen. Härför har utredningen föreslagit att en professur och institution för kulturväxternas genetik och förädling inrättas. Föreningen vill tillstyrka att detta kommer till stånd. Ur föreningens synpunkt synes dock de resurser som utredningen menat bör ställas till förfogande för detta ändamål alltför små mot bakgrund av vad utredningen anfört i fråga om de omfattande uppgifter som skall lösas av denna funktion. Utredningen har föreslagit att institutionen skall lokaliseras till Alnarp eller Svalöv. Föreningen anser att det är absolut nödvändigt att den nya institutionen lokaliseras i direkt anslutning till en växtförädlingsanstalt antingen således i Svalöv eller i Landskrona. Tidigare har berörts de starka skäl som talar för att den tillämpade växtförädlingsforskningen – så som den förutsatts i det nya företaget i Svalöv – måste intimt samarbeta på ort och ställe med den praktiska växtförädlingsverksamheten. Detta gäller i lika hög grad den föreslagna institutionen för grundforskning. Uppenbara risker bedöms annars föreligga för att verksamheten inte kan utgöra det stöd och den hjälp till växtförädlingsverksamheten som så oundgängligen behövs för att den framtida svenska växtförädlingen skall kunna leva upp till de krav som i nuläget ställs och än mer i framtiden kan förutses framkomma. Föreningen vill därför gå så långt att den ifrågasätter lämpligheten av att institutionen överhuvud kommer till stånd om den skulle bli förlagd till Alnarp. I liknande situationer inom växtförädlingens

område är föreningens erfarenheter ytterst dåliga. En samlokalisering med en växtförädlingsanstalt medförande ett integrerat samarbete med växtförädlingsverksamheten är således enligt föreningens mening nödvändig. Beträffande en lokalisering antingen till Svalöv eller Landskrona anser föreningen att avgörande skäl talar för att institutionen förläggs till Svalöv. I Svalöv förutsätts nämligen att en tillämpad forskning av betydande omfattning dessutom skall bedrivas inom ramen för det nya företaget. Vidare är Svalövsorganisationen i dess egenskap av officiellt växtförädlingsorgan den mest lämpade platsen härför. En lokalisering till Svalöv förefaller därför både rimlig och riktig med hänsyn till statens engagemang i växtförädlingsverksamheten i Svalöv i övrigt. I detta sammanhang anser också föreningen att förutsättningarna för att administrativt knyta den föreslagna institutionen till det nya företaget bör prövas. Utredningen har föreslagit att den bör inordnas i Sveriges lantbruksuniversitet. Förutsättningar för att ur administrativ synpunkt låta den nya institutionen repliera på Svalövsorganisationen med bibehållen helstatlig status måste dock anses vara goda. Främst är det därvid fråga om redovisningstekniska problem som visserligen är grannläga men som utan svårigheter bör kunna lösas.

— — — De forsknings- och förädlingsinsatser som utredningen exemplifierat och som ansetts lämpliga för finansiering med medel från växtförädlingsnämnden menar föreningen är välgrundade och välmotiverade. Trots utredningens synpunkter på att inrättandet av nämnden inte får medföra störningar i nuvarande relationer mellan föreningen och dess intressenter (som aktivt stödjer växtförädlingen med medel) vill föreningen reservera sig för att sådana kan uppkomma. De fortsatta förhandlingarna torde komma att medföra att ett mer konkret underlag om finansieringsmöjligheterna för växtförädlingsnämnden kan framkomma.

I anslutning till behandlingen av växtförädlingsnämnden vill föreningen framhålla att den till sin verksamhet knutit ett antal växtslagsbundna rådgivande nämnder som har till uppgift att medverka i utformningen av målsättning, prioritering mellan olika förädlingsaktiviteter samt inriktning av förädlingsverksamheten. Föreningen förutsätter att denna för föreningen betydelsefulla samverkansform även i det nya företaget kan bibehållas och starka skäl talar dessutom för att den rådgivande verksamheten utökas. Genom att representanter för olika produktionsled i produktionskedjan regelbundet samlas och diskuterar såväl lång- som kortsiktiga förädlingsproblem skapas förutsättningar för att föreningen kan verkställa en så optimal resursavvägning som möjligt. De rådgivande nämnderna har således möjlighet att påverka och styra växtförädlingsarbetet vilket föreningen betraktar som en stor tillgång. Mot denna bakgrund ser föreningen det som angeläget att den tillsatta förhandlingsgruppen verkar för ett fortbestånd och utveckling av dessa aktiviteter och att dessa möjligheter klargörs för olika eventuella intressenter som kan tänkas överväga att påta sig ett ägaransvar i det nya företaget. Förutom att en ägarintressent i konsekvens med sitt åtagande erhåller representation i företagets styrelse kan representanter för intressenten även ges möjlighet att delta i de rådgivande nämnder som i hög grad medverkar vid inriktningen av växtförädlingsverksamheten. Särskilt bör detta vara av intresse för de utomstående organ som aktivt bidrar till finansieringen av olika växtförädlingsinsatser. Vad som här framhållits är ur föreningens synpunkt utomordentligt betydelsefullt och möjliggör att skilda intressen på ett adekvat och rimligt sätt kan sammanvägas i syfte att åstadkomma en så balanserad växtförädlingsinsats som möjligt.

3.16 Sveriges utsädesförening i kompletterande yttrande: Det huvudsakliga skälet för en lokalisering till Svalöv av den föreslagna nya forskningsenheten är emellertid att den skall arbeta effektivt med de problem som är mest angelägna att få belysta för utvecklingen av ny och framgångsrik växtförädlingsmetodik. En sådan forskningsenhet måste arbeta bland växtförädlare med möjlighet till stimulerande daglig kontakt och utnyttjande av deras erfarenhet, samlade kunskap och mest betydelsefullt deras material som utgör grunden för forskningsenhetens insatser.

Ur växtförädlingssynpunkt är det väsentligt att forskningsenheten kan genomföra långsiktiga forskningsprogram och att den ej är uppbyggd på doktorandutbildningens numera gängse treårsprojekt. Man råkar då lätt in i en ryckig "modelforskning" som inte blir konsekvent genomförd och uppföljd. Styrkan i svenska forskningsinsatser på växtförädling och växtgenetik har just varit långsiktigt konsekvent genomförda forskningsarbeten som genom detta skapat värdefullt material som instrument i förädlingsarbetet. Detta har givit en kontinuitet i forskningsinsatserna som har få motsvarigheter som t. ex. i USDA:s kulturväxtbundna genetiska utvecklingsarbete eller hos t. ex. PBI, Cambridge och deras cytogenetiska forskningsprojekt eller hos Max Planck-institutet i Tyskland – alla forskningsenheter utan undervisningsskyldighet.

Som tidigare påpekats hotas kontinuiteten genom den svenska forskarutbildningens omläggning och växtförädlarna har därför önskat en forskningsenhet särskilt ägnad kulturväxternas genetik och förädling. Den behöver inte vara knuten till utbildning men måste vara knuten till praktisk växtförädling.

Att dela enheten på två – en för korsbefruktare och en för självbefruktare – vore ett stort misstag då några av huvudproblemen just gäller kulturväxternas fortplantningsförhållanden – att göra ingrepp i dessa för att nå nytt och bättre sortmaterial t. ex. genom hybrid sorter. Det viktiga är att utreda just fortplantningsprocesserna och deras genetiska styrning. Den vegetativa förökningen är självfallet också intressant och inte minst apomixis – förökning genom frö av moderns arvstyp i effekt likställd med vegetativ förökning. Det vore utomordentligt värdefullt att belysa apomixins genetiska bakgrund. Den kanske bäst genetiskt och cytogenetiskt kända kulturväxten är korn. Detta är tack vare att den använts som huvudsaklig modellväxt i den svenska mutationsforskningens mycket konsekvent uppbyggda arbeten. Detta mutationsmaterial är bl. a. basen för hybridkornsprojekt världen över, dvs. strävanden att göra självbefruktande korn till en korsbefruktare för att utnyttja heterosiseffekter som kunnat ge 25–30% avkastningshöjning i preliminära försök. Om avkastningsökningen uppväger kostnaderna för att producera det nya utsädet är ännu oklart. Forskningsarbetena med korn har öppnat ny möjlighet att få fram haploider spontant i ganska hög frekvens i en speciell genotyp. Detta är av fundamental betydelse för möjligheterna att snabbare selektera absoluta homozygoter av nya kombinationer av viktiga arvsanlag för t. ex. resistens mot olika sjukdomar och förbättrade kvalitetsegenskaper. Metoden är emellertid långt ifrån klar utan fordrar ett intensivt utredningsarbete för att klarlägga den genetiska och cytogenetiska bakgrunden till funktionen. Här har endast lämnats några exempel.

Mot bakgrund av den starka integration som föreligger mellan ovan angivna grundforskning, tillämpad forskning och praktisk växtförädling måste skapandet av en isolerad grundforskningsenhet bedömas som felaktigt. Uppgifterna inom kulturväxtgenetisk forskning är så många och så omfatt-

tande att en rimlig insats endast kan ske i den växtförädlarmiljö där forskning om än av tillämpad art redan bedrivs av de praktiska växtförädlarna och deras specialister.

Det vore också felaktigt att splittra satsningen antingen mellan själv- och korsbefruktare eller mellan olika växtslag, t. ex. lantbruks- och trädgårdsväxter. Det finns i Svalöv en tradition och därmed lokala och personella resurser för denna typ av forskning. Det finns sålunda inte bara växtförädlare, växtecytogenetiker och cytologer utan också tekniskt utbildad personal för dessa forskningsuppgifter — en forskartradition på olika personella nivåer samt ett cytologiskt, cytogenetiskt laboratorium att utnyttja som bas för den ökade satsning som den nya forskningsenhetens inrättande innebär. Det är därför naturligt att bygga vidare på denna samhällets existerande resurs i stället för att börja från början i Alnarp där "växtförädlarmiljö" saknas. Ett omfattande förädlingsmaterial samt växtförädlarnas kunskap och erfarenhet erfordras enligt vår bestämda uppfattning som stimulans och effektiviserande moment för en forskningsenhet som den föreslagna.

3.17 Statens råd för skogs- och jordbruksforskning: Rådet anser sålunda att forskningen på området bör intensifieras, men det synes rådet onödigt att splittra verksamheten på två skilda institutioner. Ej heller förefaller det rådet vara risk för att, även vid personbyte, kulturväxternas förädling skulle glömmas bort vid ett lantbruksuniversitet, men rådet ser gärna en preciserad inriktning av genetik och förädling därvidlag.

Rådet är ense med utredningen om att samordning och samverkan inom växtförädlingen måste ske och att alla intresseriktningar borde kunna tillgodoses i ett organ med representativ sammansättning. Rådet anser dock inte att ett nytt organ, en växtförädlingsnämnd, behöver inrättas, som delvis skulle få arbetsuppgifter och erhålla medel så att det komme att fungera ej blott som ett prioriteringsorgan utan även som ett forskningsråd. För syftet ändamålsenliga samordningsorgan inom området finns. Här kan förutom SJFR nämnas ledningsorganet för den internordiska genbanken och institutionen för genetik och växtförädling, som i remissvaret från SLU föreslagits bli förstärkt. Det kan också hänvisas till möjligheterna att — i likhet med vad är fallet inom andra av lantbruksuniversitetets ansvars- och arbetsområden — tillsätta en samarbetskommitté för växtförädlingsfrågor.

Därest växtförädlingsnämnden ändock skulle organiseras och tilldelas de växtförädlingsavgifter som tidigare tillfallit SJFR måste det likväl bli en samordnad prioritering vid medelstillelningen till växtförädlingsforskningen.

Beträffande bidrag över statsbudgeten framhålles att dessa ej skall vara bidrag till den allmänna verksamheten utan direkt projektbundna. Rådet har intet att erinra mot detta synsätt men vill markera att krav på kontinuitet måste bli tillgodosedda. Här förutsätter rådet att den kommersiella verksamheten ger möjlighet till anställningstrygghet etc. De föreslagna förhandlingarna måste vidare beakta och tillgodose köksväxtodlingens utsädesbehov.

Rent allmänt vill rådet förorda mera forskningsaktivitet inom trädgårdsväxtodlingen. Det synes rådet i vårt land kunna finnas mera utrymme för svenskodlade produkter, vilket vore värdefullt ur bl. a. handelsbalans- och sysselsättningssynpunkt och borde kunna medföra en bättre kontroll av kemiska bekämpningsmedel.

Resistensförädlingen bör enligt rådets mening få en framskjuten plats i

framtida växtförädling, då detta torde kunna medge en minskad biocid användning och därmed mindre skaderisker för jordbrukare och miljö.

3.18 Länsstyrelsen i Malmöhus län: Länsstyrelsen saknar i betänkandet ett försök till en analys av hur stora resurser, som det ur ekonomisk synpunkt kan vara motiverat att satsa ytterligare på svensk växtförädling. Med hänsyn till de stora potentiella utvecklingsmöjligheterna får det anses troligt att en större satsning än den i betänkandet föreslagna är motiverad.

Av återstoden av Sveriges utsädesförening (utvecklings- och forskningsdelen) skulle bildas ett forskningsinstitut på växtförädlingens område. Detta institut skulle ha att bearbeta långsiktiga projekt av forskningskaraktär samt s. k. "inte lönsamma" projekt. På detta sätt skulle man uppnå att Svalövsnamnet kom att bevaras som benämning på den officiella forskningsinstitutionen på växtförädlingsområdet i landet. Forskningsinstitutet skulle kunna utvidga den egna, helt av staten bekostade, verksamheten genom att i samarbete med de olika växtförädlingsföretagen i landet bearbeta långsiktiga projekt, givetvis mot att institutet får en rimlig del – förslagsvis i regel hälften – av forskningskostnaderna för dessa projekt täckta av respektive företag.

Med hänsyn till att växtförädling är en verksamhet, som kan bedömas ha mycket goda framtidsutsikter och kan ge underlag för utvidgad export efter hand som framsteg görs, förutsätter länsstyrelsen att staten inte endast bestrider kostnaderna för den i det följande nämnda nya institutionen utan även anslår minst lika stora reala resurser som för närvarande till verksamheten. Man torde kunna räkna med att det blivande Allmänna svenska utsädesaktiebolaget i den av länsstyrelsen ifrågasatta med växtförädling integrerade organisationen kommer att få anslå mer av egna medel på förädlingsverksamhet än som satsas för närvarande. Detta innebär att det totalt sett kommer att bedrivas en större verksamhet på växtförädlingsområdet än för närvarande i Svalöv.

Utredningen föreslår att det inrättas en professur och institution för kulturväxternas genetik och förädling vid lantbruksuniversitetet. Härigenom skulle en kontinuerlig forskningsverksamhet med inriktning på våra kulturväxter garanteras. Professuren och institutionen föreslås lokaliserade till Alnarp eller Svalöv. Länsstyrelsen förordar en placering i Svalöv. Verksamheten bör bedrivas i nära samverkan med det tidigare av länsstyrelsen föreslagna växtförädlingsinstitutet. Tillfrågade företrädare för växtförädlingen har även framhållit att institutionen bör vara placerad nära den praktiska växtförädlingen. Det är dessutom av lokaliseringspolitiska skäl angeläget med en placering i Svalöv.

Länsstyrelsen ställer sig mycket tveksam till förslaget om att inrätta en särskild nämnd för växtförädlingsfrågor.

Skiljaktig mening av ledamöterna Lars Samzelius, Gösta Håkansson, Arne Lyne och Sten Sternig:

Om den nuvarande konventionella förädlingen av lantbruksväxter vid Sveriges utsädesförening sammanföres med utsädesbolaget på sätt närmare utvecklas i länsstyrelsens yttrande, saknas enligt vår mening anledning att av återstoden av utsädesföreningen (utvecklings- och forskningsdelen) skulle bildas ett särskilt forskningsinstitut på växtförädlingens område. Hithörande forskningsuppgifter bör i stället knytas till lantbruksuniversitetet, som också genom sin fristående ställning torde ha de bästa förutsättningarna att svara för den samordning av växtförädlingsforskningen som enligt utredningen bör komma till stånd.

3.19 Länsstyrelsen i Skaraborgs län: Nämnden ansluter sig till utredningens förslag att grundforskningsinsatserna på växtförädlingsidan förstärks. Den föreslagna professuren i kulturväxternas genetik och förädling bör inrättas. Den bör knytas till lantbruksuniversitetet och placeras i Alnarp.

3.20 Länsstyrelsen i Östergötlands län: Länsstyrelsen instämmer vidare i de av Östergötlands Hushållningssällskap och lantbruksnämnden framförda synpunkterna att en ytterligare professur i genetik lämpligen bör knytas till lantbruksuniversitetet och även lokaliseras där (i Uppsala) i stället för utredningens förslag om Alnarp eller Svalöv.

3.21 Länsstyrelsen i Västerbottens län: Trots det angelägna i en nära förbindelse till förädlingsanstalterna i södra Sverige anser länsstyrelsen det olyckligt att splittra tillgängliga resurser inom växtförädlingsforskningen på ytterligare en liten institution. Det måste vara naturligare att förstärka resurserna vid Ultuna, så att man där får en institution med tillräcklig kapacitet att bearbeta långsiktiga problem hos både själv- och korsbefruktande växtslag och också avdela större resurser för de specifika problem som gäller de nordliga odlingsområdena i landet.

Syftet med den nya nämnden är vällovligt men frågan är, om inte de föreskrivna arbetsuppgifterna kan lösas på enklare sätt. Regelbundna diskussioner av växtförädlings långsiktiga inriktning och arbetsuppgifter är värdefulla och bör stimuleras, men de bör mera informellt kunna föras vid direkta kontakter mellan olika intressenter. Resurser att verkställa önskade forskningsprojekt bör utgå via forskningsråden eller som direkta, specialdestinerade statsanslag.

3.22 Forskningsrådsnämnden: Utredningen understryker att staten har ett generellt ansvar för den grundläggande forskningen. Forskningsrådsnämnden delar denna uppfattning, men vill understryka att den traditionella uppdelningen i grundforskning och tillämpad forskning med olika ansvarsförhållanden i många fall kan vara olycklig. När det gäller att lösa forskningsproblem, som är viktiga ur samhällssynpunkt, är det viktigt att på ett samlat sätt använda de forskningsinsatser, som är nödvändiga, oavsett om de kommer från grundforskningen eller den tillämpade forskningen.

Enligt direktiven har utredningen behandlat växtförädlingen inom jordbruk och trädgårdsskötsel. Forskningsrådsnämnden vill framhålla att växtförädlingsproblematiken även finns inom skogsbruket. För ögonblicket är exempelvis detta aktuellt i samband med etablerandet av energiskogar. För dessa aktiviteter krävs forskningsinsatser, som måste baseras på grundforskning. Även om tekniken i samband med trädförädling delvis skiljer sig från den som tillämpas inom jordbruk och trädgårdsskötsel, så kommer den föreslagna förstärkningen av forskningen att vara gynnsam för hela växtförädlingsområdet. Forskningsrådsnämnden har intet att invända mot förslaget om att inrätta en professur i kulturväxternas genetik och förädling och vill betona, att det är viktigt att den grundläggande forskningen inom växtförädlingsområdet får ett fortsatt stöd.

Nämnden avstyrker däremot förslaget till inrättandet av en växtförädlingsnämnd. Det kan inte anses välmotiverat att inrätta en separat växtförädlingsnämnd, utan de uppdrag som enligt betänkandet skulle åläggas en ny nämnd faller naturligt under statens råd för skogs- och jordbruksforskning (SJFR). Huruvida detta råd t. ex. skall inrätta en särskild beredningsgrupp för att lösa denna funktion bör ankomma på rådet att bedöma. Om

en sådan grupp inrättas bör naturvetenskapliga forskningsrådet vara representerat för att säkra kontakter och samarbete mellan de biologiska grundvetenskaperna och den tillämpade forskningen inom området.

Nämnden föreslår att SJFR tillföres de ekonomiska resurser som i betänkandet föreslås tillföras den föreslagna växtförädlingsnämnden.

Sammanfattningsvis kan sägas att forskningsrådsnämnden ställer sig mycket positiv till utredningens förslag om ett ökat stöd till forskning rörande växtförädling och vill framhålla vikten av att tillräckliga ekonomiska resurser tillföres för detta ändamål.

3.23 Beredningen för u-landsforskning (SAREC): (Se 6.9)

3.24 Tjänstemännens centralorganisation: För att kunna bedriva framgångsrik förädling är det helt nödvändigt att den forskning, utveckling och analyservice, som ligger nära den praktiska förädlingen, ges tillräckliga resurser. I detta sammanhang vill TCO särskilt peka på resistensfrågorna. Att genom resistensförädling kunna minska omfattningen av den kemiska bekämpningen skulle ur miljösynpunkt vara mycket värdefullt.

Utredningen konstaterar att grundforskningen på växtförädlingens område idag spänner över större områden än tidigare och att den svenska forskningen på detta område sackat efter. Behovet av ökade resurser är därför starkt motiverat. TCO instämmer i utredningens förslag om inrättande av en professur i kulturväxternas genetik och förädling vid Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionens arbetsområde skall vara den grundläggande och allmängiltiga forskningen. Det är enligt TCOs mening viktigt att institutionen förläggs mycket nära och i intim kontakt med den praktiska växtförädlingen.

TCO instämmer i utredningens synpunkter att växtförädlingen måste tillföras särskilda medel för forskning och utveckling. Genom att en nyinrättad växtförädlingsnämnd fördelar dessa medel kan en önskvärd samordning ske och dubbelarbete undvikas. Det är också viktigt att betona att anslagen ges under tillräckligt lång tid och att även kostnader för investeringar i t. ex. maskiner och apparater inräknas i anslagen.

Växtförädling med trädgårdsväxter är ur ekonomisk synvinkel en olönsam förädling. I avvaktan på 1974 års trädgårdsnäringsutredning nöjer sig utredningen med att framhålla att det är angeläget att denna förädling bedrivs inom landet. TCO delar denna åsikt och vill särskilt framhålla vikten av resistensförädling varigenom behovet av kemiska bekämpningsmedel skulle kunna nedbringas och riskerna för restsubstanser skulle minska. En sida av förädlingen som idag är starkt försummad är kvalitets- och smakegenskaperna. Här finns behov av utökade resurser.

3.25 Agrifack: Utredningens förslag om inrättandet av en växtförädlingsnämnd inger allvarliga betänkligheter. Visserligen är det troligt att en nämnd av högt kvalificerade experter skulle kunna initiera många nya värdefulla idéer, vilket naturligtvis vore positivt. Däremot är vi kritiska till utredningens uppfattning att en sådan nämnd skulle bedriva en projektbunden verksamhet och att dessa projekt skulle vara av så kortvarig beskaffenhet som 5 år. En sådan nämnd kan inte enligt vår uppfattning garantera en kontinuitet beträffande personal-, laboratorie- och odlingsresurser d. v. s. en basorganisation, som är nödvändig för ett meningsfullt forsknings- och utvecklingsarbete.

I den mån en intensifiering av långsiktigt forskningsarbete inom kultur-

växternas genetik och förädling skall konkretiseras i form av en särskild professur i detta ämne delar vi utredningens uppfattning att denna bör placeras i Lundaregionen. Agrifack anser att Svalöv i så fall är den bästa platsen med hänsyn till de goda möjligheterna till samarbete med den basforskning, som sedan länge bedrivs vid utsädesföreningen.

3.26 Agrifack-klubben vid W. Weibull AB: Vi är positiva till utredningens förslag att stärka växtförädlingsforskningen vid Sveriges lantbruksuniversitet, dock bör detta ske i anslutning till den redan existerande avdelningen för växtförädling som bör byggas ut med en enhet i Alnarp. Den grundläggande växtförädlingsutbildningen bör då förläggas till Ultuna, medan den fortsatta forskarutbildningen förläggs till Alnarp. Härigenom erbjuds större möjligheter än förut till en förstklassig utbildning och fortbildning på växtförädlingens och genetikens område. Dessutom ökar sannolikheten för en nära kontakt och ett nära utbyte mellan de mera praktiskt produktionsinriktat arbetande växtförädlingsföretagen och denna institution.

3.27 Lantbrukarnas riksförbund, Svenska lantmännens riksförbund och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget: Vad gäller den framtida verksamhetens finansiering har utredningen i flera sammanhang tagit upp lämpligheten av att använda regleringsmedel. Detta sker redan i viss utsträckning genom bidrag från regleringsföreningar och via särskilda medel. Dessa medel har dock i regel kortsiktig karaktär och kan med kort varsel försvinna. LRF har inget att erinra emot att vissa särskilda forskningsprojekt som hitintills i begränsad omfattning finansieras via regleringsmedel. Däremot anser LRF det inte möjligt att utvidga och mera permanent finansiera växtförädlingen via införselavgiftsmedel eller andra regleringsmedel. LRF vill understryka att tillgången på införselavgiftsmedel för närvarande och för de närmaste åren bedöms vara otillräckliga för att uppfylla redan i förhandlingarna gjorda åtaganden. Vidare anser LRF av principiella skäl det olämpligt att som utredningen föreslår vid prisöverläggningarna avgöra medelstilldelningen för växtförädlingsverksamhet.

Det andra ledet i utredningsförslaget är en intensifiering av forskningsarbetet inom ämnesområdet kulturväxternas genetik och växtförädling. LRF delar utredningens förslag om att inrätta en särskild professur för kulturväxternas genetik och förädling. LRF finner det angeläget att denna institution lokaliseras i anslutning till en praktisk växtförädlingsenhet så att fortlöpande impulser kan erhållas från denna. Med denna utgångspunkt måste Svalöv vara den lämpliga lokaliseringen. LRF anser det också vara riktigt att institutionen knyts till Sveriges lantbruksuniversitet men ställer sig tveksam till att institutionen blir fristående utan direkt anknytning till redan existerande institution på Ultuna. Som ett alternativ till den föreslagna lösningen vill LRF föreslå inrättandet av en utvidgad institution för genetik och växtförädling med huvudsäte i Skåne och med en mindre enhet på Ultuna. Därvid bör också övervägas om inte denna institution också bör förse med försöksverksamhet. Vissa aktiviteter vid den nuvarande utsädesföreningen skulle kunna bilda grundval för denna. De av utredningen föreslagna förhandlingarna bör kunna omfatta också denna del varvid företrädare för lantbruksuniversitetet förutsätts medverka.

Det tredje steget i utredningsförslaget är inrättandet av en särskild växtförädlingsnämnd med en heltidsarbetande sekreterare som får till uppgift att följa frågorna inom ämnesområdet. Ett ställningstagande till ett eventuellt inrättande av en växtförädlingsnämnd bör ingå i de föreslagna förhandlingarna.

3.28 Kooperativa förbundet: KF anser att man härvid noga bör överväga att förlägga den statliga grundforskningen till lantbruksuniversitetet som dessutom kunde förmedla kunskaper, forskningsrön m. m. till de företag som var intresserade. Självklart måste också grundforskning kunna bedrivas av växtförädlingsföretagen själva och med möjlighet att få statsbidrag. Vidare kommer företagen att även i fortsättningen bl. a. bedriva en mera kortsiktigt inriktad forsknings- och försöksverksamhet i samband med sortframställning m. m. Här anser KF det viktigt med konkurrens på lika villkor mellan företagen. Den här skisserade formen där den mera långsiktiga och statsunderstödda forskningen skulle vara kommersiellt obunden innebär också att den skulle kunna svara för olika slag av officiell information och service av samma slag som sortprövning, frökontroll, växtskydd etc. kan ge. Om denna organisationsmodell används anser KF givetvis att en sammanslagning kan ske av utsädesföreningen och utsädesbolaget, åtminstone vad gäller s. k. kortsiktig forskning, sortframställning och distribution av basutsäde. Staten skulle då inte längre vara direkt engagerad.

Vad slutligen utredningens förslag att bilda en växtförädlingsnämnd beträffar, anser KF att hänsyn måste tas till att det inom växtförädlingsområdet redan finns många samverkansformer och även till det internordiska samarbetet på växtförädlingsområdet. Om en sådan växtförädlingsnämnd utses är det väsentligt att dess uppgifter och befogenheter noga preciseras. Vad gäller dess sammansättning bör – utöver de föreslagna representanterna för forskningsinstitutioner, växtförädlingsanstalten, jordbruksnäringen och den statliga administrationen – enligt KF:s mening även ingå representanter för berörd livsmedelsindustri och för konsumentkooperationen.

3.29 AB Cardo: Vi ser i och för sig positivt på inrättandet av en professur i kulturväxternas genetik och förädling samt uppygget av en forskningsenhet kring denna tjänst. Satsningen är emellertid enligt vårt förmenande alltför blygsam (1,4 milj. kr.) för att kunna få mera påtagliga effekter.

Om, av de 12,5 milj. kr. statsbidrag, som idag går till utsädesföreningen, 5 milj. kr. avsättes som bidrag till olönsam växtförädling i Svalöv och anorstadens, återstår 7,5 milj. kr., som erbjuder möjligheter realisera en icke oväsentlig del av forskningen vid det av oss tidigare föreslagna branschforskningsinstitutet. Även om ett sådant idag inte är realiserbart, borde inga hinder för en helstatlig forskning av nämnd omfattning och förlagd till en för ändamålet skapad institution föreligga.

Vad beträffar placeringen av en nyinrättad forskningsenhet har vi tidigare givit uttryck för uppfattningen att denna inte bör förläggas till Alnarp men att Svalöv väl kan övervägas under förutsättning att forskningsenhetens övergripande och långsiktiga verksamhet kan hållas skild från det praktiska förädlingsarbetet med sin kortsiktiga grödaspecifika forskning. Vi håller fast vid den uppfattningen.

Vi är positivt inställda till inrättandet av en växtförädlingsnämnd med de uppgifter utredningen skisserar. Om en mera omfattande och differentierad forskningsenhet än den utredningen föreslagit trots allt kan byggas upp och får en förläggning och ett huvudmannaskap, som ger en nära kontakt med den praktiska förädlingen, bör emellertid växtförädlingsnämndens uppgifter anpassas härtill.

3.30 Hushållningssällskapens förbund: Förbundet delar utredningens uppfattning om den genetiska grundforskningens betydelse för växtförädlingen och behovet av att förstärka denna forskning. Kostnaderna för den genetiska grundforskningen liksom för annan grundforskning av betydelse för växtförädling samt annan mycket långsiktig forskning bör i första hand bäras av staten, då sådan forskning på sikt kommer hela samhället till godo.

För att förstärka den genetiska grundforskningen föreslår utredningen, att en ny institution med därtill hörande professur i kulturväxternas genetik och förädling inrättas vid Sveriges lantbruksuniversitet och placeras i Alnarp eller Svalöv. Förbundet ifrågasätter, om man på detta sätt bör skapa en helt ny och fristående institution och om inte detta mer kan leda till splittring i stället för samordning. Enligt förbundets uppfattning bör det ställa sig naturligare att bygga ut den nuvarande institutionen för genetik och växtförädling vid lantbruksuniversitetet. En sådan utbyggnad borde kunna ske genom att en enhet av nämnda institution förläggs till Skåne och att den nuvarande professuren delas upp på två samt att forskningsresurserna väsentligt förstärks.

I första hand bör den genetiska grundforskningen och annan för växtförädlingen behövlig grundforskning förläggas till denna utbyggda institution och andra berörda institutioner vid lantbruksuniversitetet. Samtidigt finns det alltid en del mera långsiktiga arbetsuppgifter, som är starkt förknippade med den praktiska växtförädlingen och därför inte utan vidare organisatoriskt kan skiljas från denna. Sådan forskning bör även i framtiden kunna bedrivas vid landets olika förädlingsinstitutioner med hjälp av statliga medel och under tillsyn av lantbruksuniversitetet som den samordnande myndigheten.

Förbundet ifrågasätter nödvändigheten av att en särskild nämnd inrättas för ändamålet. Utslutet torde icke vara att nu rådande system – där växtförädlingsanstalterna årligen överlägger med lantbruksuniversitetet i växtförädlingsfrågor – kunde efter viss omkonstruktion vara användbart även i framtiden. Till lantbruksuniversitetet är och kommer än mer den huvudsakliga grundforskningen att vara knuten. Dels med hänsyn härtill och dels med tanke på universitetets frihet från kommersiella intressen torde universitetet ha de bästa förutsättningarna att svara för samordningen för denna forskning och dess fördelning på universitet och förädlingsanstalterna.

3.31 Sveriges industriförbund: Enligt förbundets uppfattning är det självklart att huvudansvaret för grundforskning och annan långsiktig forskning inom växtförädlingsområdet måste åvila staten, som också väsentligen bör bära kostnaderna för denna. Visst forsknings- och utvecklingsarbete av mera långsiktig art, som är intimt förknippat med den praktiska växtförädlingen, kommer emellertid att behöva bedrivas vid de olika växtförädlingsföretagen. Vi finner det utomordenligt angeläget att dessa kan bedriva sin verksamhet på lika villkor. De bör således ha samma tillgång till framkomna resultat från den statliga forskningen, erhålla statsbidrag efter samma grunder och även i övrigt kunna konkurrera på lika villkor. — —

Den långsiktiga forskningen, för vilken staten bär huvudansvaret, koncentreras till Sveriges lantbruksuniversitets institution för genetik och växtförädling, vars resurser emellertid behöver avsevärt förstärkas. Vi har tagit del av universitetets remissyttrande och instämmer i de önskemål som i detta avseende framförs i yttrandet. Vi vill särskilt peka på angelägenheten av en resursförstärkning i fråga om resistensförädling och resi-

stensgenetik. Vi finner det vidare önskvärt att en särskild institution – med tillräckliga resurser – inrättas i Alnarp.

Enligt förbundets mening bör lantbruksuniversitetet fungera som samordnande organ för svensk växtförädling samt som tillsynsmyndighet för de växtförädlingsföretag som åtnjuter statsbidrag. Vi anser det tveksamt om några fördelar står att vinna genom inrättandet av en växtförädlingsnämnd. Skulle en sådan ändå komma till stånd bör den få en allsidig sammansättning. Förutom representanter för forskningsinstitutioner, växtförädlingsanstalter, jordbruksnäringen och den statliga administrationen bör således även förädlingsindustri och konsumenter vara företrädare i den samma.

3.32 W. Weibull AB: Utredningen betonar genomgående mycket starkt den genetiska grundforskningens betydelse för växtförädlingen. Härvidlag torde inga delade meningar råda inom svensk växtförädling; dock bör påpekas, att icke endast genetisk grundforskning utan även annan grundforskning är av vikt för växtförädlingen. Vi har vid upprepade tillfällen framhållit betydelsen av att den för växtförädlingen grundläggande forskningen ges tillräckliga resurser. Vi har också gett uttryck för uppfattningen, att kostnaderna för grundforskning och annan mycket långsiktig forskning väsentligen bör bäras av staten. Ett av motiven härför är, att resultaten av dessa insatser kommer många olika intressenter och hela samhället till godo. Varje växtförädlingsinstitution bör emellertid ges möjlighet att ta sig an de långsiktiga arbetsuppgifter, "för vilka man har naturliga förutsättningar, och där lösandet av viss given uppgift ter sig nödvändig för att de närmast till hands liggande praktiska arbetsuppgifterna skall kunna utföras på ett för jordbruk och folkhushåll tillfredsställande sätt" (W. Weibull AB:s statsbidragsansökan av den 10 aug. 1977).

Vissa av de mera långsiktiga arbetsuppgifterna är intimt förknippade med den praktiska växtförädlingen och kan organisatoriskt ej skiljas från denna. Hit hör metodutveckling, uppspårning och genomgång av nya genkällor, undersökningar rörande samspelseffekter mellan arv och miljö, studier av sjukdomsresistensens och de olika kvalitetsegenskapernas genetiska karaktär etc.

Ofta nog betonas den genetiska grundforskningen så starkt, att man kan förledas tro, att sedan de grundläggande forskningsproblemen lösts, är det ett enkelt hantverk att med ledning av resultaten framställa värdefulla sorter. Man frestas tro, att utredningen sett på detta sätt på den praktiska växtförädlingen. Utredningen har nämligen i det närmaste avstått ifrån att belysa dess problematik. Denna innebär, att förädlaren med vakenhet och realism beaktar jordbrukets och förädlingsindustrins krav på sortmaterialet och försöker tillämpa grundläggande rön så, att välbalanserade sorter kommer till stånd. Svårigheten är ju, som redan Nilsson-Ehle framhållit, att hos en och samma nya sort kombinera en mångfald goda egenskaper utan att någon i tidigare sortmaterial befintlig väsentlig egenskap går förlorad. För att helt förstå svårigheterna här krävs en omfattande erfarenhet av praktisk växtförädling.

Ingen förädlare torde undgå att vid beslut om att ny sort skall släppas ut få acceptera, att sorten i något avseende har brister. Flertalet förädlare torde också få uppleva att med åren ytterligare svagheter hos sorten kommer fram. Det gäller emellertid, att vid förädlingen och prövningen så noggrant och verklighetsbetonat som möjligt gardera sig mot sådana eventualiteter.

Aldrig så avancerade resultat av grundforskning och långsiktig målforsk-

ning båtar föga, om man inte skickligt kan utnyttja dem och kombinera dem i nya sorter. Det är detta som är växtförädling. Och det är detta som gör det viktigt, att olika förädlares uppslagsrikedom och omdöme får göra sig gällande vid sortframställningen, så att jordbrukaren och trädgårdsodlaren får alternativ att välja mellan. — — —

Det är beklagligt, att utredningen i ett betänkande som är rubricerat "Växtförädling", så föga beaktat den praktiska växtförädlingen och dess problematik.

Det är också beklagligt, att utredningen inte på ett mera ambitiöst sätt tagit upp resistensförädlingen till behandling, speciellt med tanke på utredningens direktiv i denna fråga. Någon analys av den svenska resistensförädlingens nuvarande läge och någon bedömning av dess framtida möjligheter och resursbehov redovisas tyvärr inte av utredningen. I betänkandet påpekas att ett utvidgat stöd till resistensförädling och resistensgenetik har hög prioritet. Trots detta är de utredningsförslag, som berör resistensförädlingen, mycket vagt skisserade.

Vi finner det även anmärkningsvärt, att utredningen inte funnit det lämpligt att ingående behandla kvalitetsfrågorna inom forskning och växtförädling. Den viktiga förvaltningskvaliteten, där under de senaste decennierna internationellt mycket uppmärksammas insatser gjorts från svensk sida, har exempelvis inte med ett ord berörts i utredningen.

Utredningens behandling av Weibullsholm kännetecknas av en anmärkningsvärd brist på intresse och generositet. Man låter på flera ställen förstå, att Weibullsholms insatser för den långsiktiga forskningen på senare år minskat. Så är ingalunda fallet. I vår statsbidragsansökan av den 10 augusti 1977 har vi angivit, att våra totalkostnader för långsiktiga arbetsuppgifter av forskningskaraktär beräknas uppgå till 12–13 % av totalkostnaderna. Med hänsyn till att vårt statsbidrag endast uppgår till ca 4 % av våra kostnader och att vi utöver den långsiktiga forskningen även har att bekosta annan långsiktig verksamhet, främst uppbyggandet av nytt förädlingsmaterial, kan våra kostnader för långsiktig forskning inte anses låga. Ett växtförädlingsföretag med ansvar för sina anställda och för folkhushållet måste iakttaga en viss balans mellan utpräglat långsiktiga och mera kortsiktiga projekt. Önskemålen från dagens jordbrukare och trädgårdsodlare måste beaktas; de behöver ett förbättrat odlingsmaterial. Företaget måste ekonomiskt gå ihop för att ge anställningstrygghet och förutsättningar för fortsatt utveckling. Weibullsholms specialister uppmuntras emellertid på allt sätt till långsiktig forskning, och totalt torde forskningen idag bedrivas väl så intensivt som i någon tidigare period av växtförädlingsanstaltens historia. Den primära arbetsuppgiften, att framställa sorter, måste dock komma i första hand. — — —

Enligt det alternativ, där ett med W. Weibull AB jämförbart Svalöf AB bildas, bör lantbruksuniversitetets institution för genetik och växtförädling svara för merparten av den långsiktiga forskningen. Denna institution, främst avdelningen för växtförädling, har på ett utomordentligt sätt infriat de förväntningar, som ställts på densamma, både när det gäller forskning och forskarutbildning. Många av medarbetarna vid Weibullsholm har erhållit eller erhåller f. n. forskarutbildning vid avdelningen för växtförädling, och vi har de bästa erfarenheter av denna utbildning. I fråga om forskningen, är det anmärkningsvärt, hur effektiv avdelningen för växtförädling varit i beaktande av de blygsamma resurser, som stått till dess förfogande.

Enligt vår mening vore det därför felaktigt att tillskapa en fristående, helt ny institution. Detta bidrar till splittring i stället för samordning.

Vi förordar i stället att lantbruksuniversitetets nuvarande institution för genetik och växtförädling byggs ut med en enhet i Alnarp. I samband härmed bör professuren i växtförädling delas upp på en professur i växtförädling av självbefruktare och en professur i växtförädling av korsbefruktare.

Växtförädling av korsbefruktare är svår och har att ta hänsyn till en helt annan problematik än självbefruktarförädlingen. Säkerligen är detta en orsak till att förädlingen av korsbefruktare, främst av foderväxter, ej på långa vägar varit så framgångsrik som förädlingen av våra viktigaste spannmålsslag. En förstärkning av forskningsresurserna, framför allt genom inrättande av en särskild professur i korsbefruktarnas förädling, borde befrämja bl. a. foderväxternas förädling och därmed även animalieproduktionen.

Avdelningen för växtförädling vid lantbruksuniversitetet har trots sina begränsade resurser gjort uppmärksammade insatser även inom resistensgenetiken. Vi finner liksom utredningen att en ökad satsning på detta område har hög prioritet. Det lovande arbete, som inletts av den nuvarande professorn i växtförädling, vore väl förtjänt att utbyggas genom att en heltidstjänst, förslagsvis en biträdande professur i resistensgenetik, inrättas vid lantbruksuniversitetet.

Vi vill i detta sammanhang även påpeka vikten av att tillräckliga resurser ges till avdelningen för resistensbiologi vid lantbruksuniversitetets institution för växt- och skogsskydd. Det arbete, som utförts vid de enheter, som nu ingått i denna nya avdelning, har varit av stor betydelse för vår resistensförädling.

Om tyngdpunkten av den långsiktiga växtförädlingsforskningen förlägges till Sveriges lantbruksuniversitet får statsmakterna en mycket god överblick över verksamheten och en god samordning kan komma till stånd. Kompletterande statsunderstödd forskning kan och bör bedrivas vid växtförädlingsanstalterna, varvid lantbruksuniversitetet, liksom nu är fallet, bör vara tillsynsmyndighet.

Hur lantbruksuniversitetets resurser i fråga om växtförädlingsforskning bör fördelas mellan Ultuna och Alnarp och hur långt en utbyggnad bör ske, bör i första hand bli föremål för överväganden inom lantbruksuniversitetet, gärna i samråd med växtförädlingsföretagen. Mycket talar för att Alnarp bör erhålla en jämförelsevis stor del av resurserna. Med huvudparten av de anslag över statsbudgeten, som hittills stätt till förfogande för växtförädlingen i Sverige, bör en effektiv enhet som institutionen för genetik och växtförädling kunna göra en betydande insats.

Det synes i alternativet Svalöf AB, ägt av jordbrukskooperationen, föreligga så mycket större anledning att nu göra en stark utbyggnad av lantbruksuniversitetets institution för genetik och växtförädling, som Sveriges utsädesförenings nuvarande laboratorier etc. enligt utredningen är starkt nedslitna och i behov av upprustning för omkring 20 milj. kr.

Lantbruksuniversitetet med dess frihet från bindning till olika kommersiella intressen torde ha de bästa förutsättningar att svara för den samordning av växtförädlingsforskningen, som enligt utredningen bör komma till stånd, dels genom att självt stå för huvudparten av denna forskning och dels genom att som nu vara tillsynsmyndighet över statsunderstödda förädlingsföretag.

Den av utredningen föreslagna växtförädlingsnämnden finner vi vara helt onödig, och den skulle endast komma att bidra till ökad byråkrati, större kostnader och splittring. Nämndens uppgifter, som utredningen f. ö. endast vagt skisserat, torde med fördel kunna tillkomma lantbruksuniver-

sitetet och dess organ. I stället för den föreslagne chefstjänstemannen torde en utökning av lantbruksuniversitetets forskarresurser vara att föredra. Detta skulle säkert ge betydligt större utdelning.

I stället för att tillskapa nya organ, bör man enligt vår uppfattning ta tillvara det tillfälle man har att nu åstadkomma enklast möjliga organisation med lantbruksuniversitetet i centrum och med möjligheter för växtförädlingsföretagen att få vissa statsanslag enligt ovan.

3.33 Trädgårdsnäringsens riksförbund: Förädlingen av köksväxter inom landet har skett framför allt inom företagen Hammenhögs Frö AB och W. Weibull AB. De insatser som här gjorts bedömer förbundet vara mycket betydelsefulla och sortmaterial härifrån används i en inte ringa omfattning såväl för frilandsodling som vid produktion i växthus. Dessa företags verksamheter har, även om de under senare år givits vissa ökade resurser, inte kunnat spänna över hela det behov som föreligger inom köksväxtodlingen. Användningen av utländskt sortmaterial är därför idag mycket stort. Företagen har inte heller haft resurser att avsätta på en mer grundläggande genetisk forskning kring detta material. Verksamheten har i stället i hög grad kommit att koncentreras till de kulturslag som givit den bästa kostnadstäckningen. Förbundet anser det synnerligen angeläget, att en omfattande resursförstärkning ges förädlingen på detta område. Det i enlighet med ovan alltmer accentuerade behovet för alla kulturer att få ett till de svenska produktionsomständigheterna anpassat sortmaterial, kräver att satsningen görs omgående och inriktas såväl på grundforskning som tillämpad förädling. — — —

Beträffande förädlingsverksamheten inom prydnadsväxtsektorn gäller idag beträffande krukväxter, snittblommor och utplanteringsväxter i stort samma förädlingssituation som för köksväxter. I fråga om krukväxter och snittblomssorter är dock det utländska sortinslaget av större omfattning. Förbundet menar, att samma skäl här kan anföras för en utökning av resurserna för denna förädling. — — —

Sammanfattningsvis vill förbundet i fråga om växtförädlingsutredningens förslag hävda att

en kraftig och engagerad satsning görs på såväl genetisk grundforskning som mer tillämpad förädling inom hela trädgårdssektorn;

den föreslagna nya institutionen för kulturväxternas genetik i stället knyts till den redan existerande institutionen för genetik och växtförädling vid lantbruksuniversitetet i form av en särskild avdelning vid Alnarp att arbeta med kulturväxternas — särskilt trädgårdsväxternas — grundläggande genetik;

den föreslagna växtförädlingsnämnden bör anstå tills dess behovet av en sådan kan bättre styrkas.

3.34 1977 års hemslöjdsutredning: Fullföljs de riktlinjer som växtförädlingsutredningen dragit upp är linet att anse som ett växtslag som på grund av sina begränsade omfattningar inte kan finansieras genom intäkter och som genom sin betydelse ur samhällssynpunkt bör få samhälleligt stöd. Ur hemslöjdsutredningens synpunkt är de tyngst vägande skälen för detta hemslöjdens behov. För hemslöjdens del är det angeläget att det praktiska förädlingsarbetet och det till det knutna linkunnandet bibehålls och att sambandet mellan linproduktion, linhantering och textilframställning kan bestå och utvecklas inom landet. — — —

Hemslöjdsutredningen hemställer att Svalövsgruppen medverkar till att

en tjänst inrättas för handläggning av frågor rörande linodling, linberedning och rådgivning i linfrågor för att föra vidare den vid Svalövsinstitutionen bedrivna linverksamheten.

3.35 Professorerna N.O. Bøsemark, K. Fredga, Å. Gustafsson, A. Levan, A. Lima-de-Faria, A. Lundqvist och A. Muntzing: Svensk växtförädling har av tradition haft fruktbärande kontakt med den teoretiska ärftlighetsforskningen. Växtförädlingens behov av vetenskapligt grundad metodik gav stark stimulans åt den genetiska grundforskningen. Svenska forskningsinsatser inom växtgenetik och växtförädling har haft sin styrka i långsiktig, konsekvent genomförd uppläggning. Härigenom har värdefullt material skapats, att användas som instrument i förädlingsarbetet. Denna kontinuitet har varit vida berömd och har sin motsvarighet i Plant Breeding Institute i Cambridge eller i de olika växtförädlingsinstitutionerna inom Max Planck-Institut i Tyskland.

I och med omläggningen av forskarutbildningen vid landets universitet har grunden för denna kontinuitet hotats. Långsiktiga forskningsprogram ryms ej inom ramen för den nutida, nedbantade forskarutbildningen. Forskarstuderande vid landets universitetsinstitutioner för genetik är mer benägna att välja ämnesområden som möjliggör snabbare resultat. Långsiktig forskning över högre växters genetik, och då särskilt kulturväxternas, har kommit i bakvatten, trots att yngre forskare vid olika växtförädlingsinstitutioner fortfarande gör värdefulla forskningsinsatser vid sidan av sin dagliga verksamhet i växtförädlingen. Växtförädlingsutredningen har tagit upp problemet och finner det angeläget, att en upprustning av forskningen kring kulturväxternas genetik och förädling kommer till stånd. Understrukna vill starkt understryka behovet av en sådan upprustning. Vi vill samtidigt framhålla, att den föreslagna forskningsinstitutionen kommer att ha en viktig uppgift i forskarutbildningen, men att den framför allt måste vara knuten till den praktiska växtförädlingen. Mot bakgrund av den starka integration som föreligger mellan grundforskning, tillämpad forskning och praktisk växtförädling finner vi det ofrånkomligt att denna institution lokaliseras i direkt anslutning till en växtförädlingsanstalt. Det är annars uppenbar risk att institutionens verksamhet inte blir till det stöd, som den svenska växtförädlingsverksamheten redan nu, och ännu mer i framtiden, behöver. En sådan forskningsenhet måste arbeta bland växtförädlare, om den skall kunna arbeta effektivt med de problem, som det är mest angeläget att belysa, när det gäller att utveckla ny och framgångsrik växtförädlingsmetodik. Framför allt är det ju växtförädlarnas material som utgör grunden för forskningsenhetens insatser.

Att dela enheten i två – en för korsbefruktare och en för självbefruktare – vore ett stort missgrepp, eftersom några av huvudproblemen just gäller kulturväxternas fortplantningsförhållanden och möjligheterna att göra ingrepp däri för att uppnå nytt och bättre sortmaterial, t. ex. genom hybrid-sorter. Det viktiga är att utreda fortplantningsprocesserna och deras genetiska styrning. Den vegetativa förökningen är självfallet också intressant – inte minst den apomiktiska förökningen genom frö av moderns arvstyp. Det är av grundläggande betydelse att belysa apomixins genetiska bakgrund och möjligheterna att manipulera fortplantningssystemet mellan asexuell och könlig fröbildning.

Det vore också felaktigt att splittra satsningen mellan olika växtslag, t. ex. lantbruks- resp. trädgårdsväxter. Många av de grundläggande problemen – genetisk kartläggning, genetisk ingenjörsteknik och problem

med biokemisk, fysiologisk eller mikrobiell anknytning – är av den art att forskningsenheten odelat måste ägna sig åt kulturväxternas genetik och förädling för att uppnå största slagkraft.

Fästän vi ansluter oss till utredningens förslag, att den nya institutionen för kulturväxternas genetik och förädling bör inordnas i Sveriges lantbruksuniversitet, vill vi framhålla som vår bestämda åsikt, att denna grundforskningsenhet bör förläggas till Svalöv. Om staten även i fortsättningen åtager sig ekonomiskt ansvar för växtförädlingsverksamheten i Svalöv, är det naturligt att statligt understödd grundforskning över kulturväxternas genetik och förädling också förläggs dit. Med tanke på att den statligt understödda grundforskningen skall betjäna landets samtliga växtförädlingsanstalter, måste den inrymmas i en självständig och av anstalterna oberoende institution.

Institutionen skall syssla med långsiktig och övergripande forskning, som syftar till att öka kunskapen om den genetiska, biokemiska och fysiologiska bakgrunden till fenomen och egenskaper av betydelse för växtförädlingen. Under dessa förutsättningar kan man förvänta en verksamhet, där förädlare och forskare med olika organisationstillhörighet kan samarbeta utan hänsyn till dagens konkurrenssituation. Ett tänkbart styrmedel för denna grundforskningsenhet kommer att finnas i den av utredningen föreslagna växtförädlingsnämnden.

3.36 Svalövs kommun: Inom det nya företaget – Svalöf AB – kommer – efter vad kommunen kan förstå – även i fortsättningen forskning och praktiskt växtförädlingsarbete att ha en betydande omfattning. Det torde därför vara naturligt att Svalöv även får den kompletterande institutionen som föreslagits rörande kulturväxternas genetik och förädling. Härigenom skapas verkligen ett svenskt centrum för växtförädling.

Ytterligare skäl för en lokalisering till Svalöv är den tradition på detta område som finns här och det anscende som Svalövsnamnet åtnjuter i internationella växtförädlingskretsar. Svalövsorganisationen tillhör de ledande institutionerna på växtförädlingens område, vilket befasts icke minst genom ett omfattande nät av internationella kontakter världen över. I sammanhanget kan också framhållas de insatser, som "Svalöv" gjort för tredje världen genom utbildning av forskare från utvecklingsländerna och genom de insatser, som "Svalöv" utfört på bilateral basis, vilket såväl FAO som SIDA kan verifiera.

Kommunen vill erinra om att det från ett antal vetenskapliga företrädare framhållits önskvärdheten av att den föreslagna institutionen får en nära förankring till praktisk växtförädling och därigenom kontakt med förädlingsmaterialet och tillfälle till utbyte av erfarenheter med växtförädlarna. Institutionen får även en närhet till de resurser ett Svalöf AB kan ställa till förfogande. Genom att institutionen lokaliseras till Svalöv skapas även förutsättningar för att skapa nära kontakter och framgångsrikt samarbete mellan lantbruksuniversitetet och det nya Svalöf AB.

I Svalöv finns mer än 90-åriga traditioner på växtförädlingens område med allt vad detta innebär i form av personal, lokaler, mark, miljö och känsla från en hel bygd, som växt upp med denna verksamhet i generationer. Dessa förhållanden kan inte direkt mätas i pengar men torde vara synnerligen viktiga för att den föreslagna institutionen skall kunna komma igång med sin verksamhet, fungera väl och redovisa goda resultat.

Svalöv har idag brist på sysselsättning för de i kommunen boende (nettopendlingen uppgår till ca 1300 personer) och än större problem torde

uppträda i samband med bland annat nedskärningen av Öresundsvarvet och nedläggning av textilindustrier i Landskrona, då ett betydande antal av där arbetande bor i Svalövs kommun. Varje ökat sysselsättningstillfälle inom kommunen är därför synnerligen betydelsefullt, då härigenom bättre förutsättningar skapas för mindre pendling och lägre risk för arbetslöshet.

Svalövs kommun anser det därför vara utomordentligt betydelsefullt för kommunen och sysselsättningen direkt och indirekt inom kommunen om ifrågakommande institution förlägges till Svalöv. Samtidigt talar övriga av kommunen och andra instanser framförda synpunkter för en förläggning till Svalöv. Det är därför kommunens förhoppning, att regeringen ska besluta föreslå en sådan lokalisering till kommunen. Vi bedömer en sådan förläggning som en garanti för en fortsatt positiv utveckling för växtförädlingsverksamheten inom landet och för en värdefull sysselsättningseffekt för kommunen.

4 Balsgård

Så gott som samtliga remissinstanser som behandlar utredningens förslag om att verksamheten vid lantbruksuniversitetets försöksavdelning för växtförädling av frukt och bär i Balsgård bör föras till det nya företaget avstyrker förslaget bestämt.

4.1 Sveriges lantbruksuniversitet: Konsekvensen i det, av lantbruksuniversitetet här framförda förslaget, borde bjuda, att även försöksavdelningen för växtförädling av frukt och bär inkorporerades i Svalöv AB, såsom utredningen föreslagit. Hela den historiska utvecklingen av växtförädlingen av frukt och bär från det verksamheten vid Balsgård startades 1941 till förstatligandet 1970 visar dock att den yrkesmässiga odlingen inte är tillräckligt stark att kunna bära ansvaret för den synnerligen långsiktiga och kostnadskrävande växtförädling som här erfordras. Statsunderstödet är därför ett villkor för att verksamheten skall kunna fortsätta, en verksamhet som också har hemträdgårdsodlingen som en viktig avnämarsektor. Med hänsyn härtill och växtslagets särart, den långvariga framställningsprocessen och vegetativa förökningen, är fortsatt anknytning av Balsgård till avdelningen för frukt- och bärödling mest rationell. Att riva upp nuvarande system och förlägga verksamheten till det föreslagna Svalöv AB skulle inte gagna vare sig växtförädlingsverksamheten eller de båda odlarsektorerna. Utredningen har ej heller berört de ekonomiska konsekvenserna med en överflyttning av verksamheten.

4.2 Sveriges utsädesförening: När det gäller utredningens förslag om att frågan för den framtida organisatoriska placeringen av verksamheten vid Balsgård skall tas upp i samband med de föreslagna förhandlingarna om ett samgående mellan utsädesföreningen och utsädesbolaget är föreningen positiv till att så sker.

4.3 Statens råd för skogs- och jordbruksforskning: Vad berör Balsgård vill rådet hänvisa till lantbruksuniversitetets motiveringar och förslag.

4.4 Tjänstemännens centralorganisation: Beträffande verksamheten vid Balsgård vill TCO anförda att denna är etablerad som en integrerad del i lantbruksuniversitetets försöksverksamhet beträffande frukt- och bärödlingen i Sverige och kan icke utan kännbar effekt för försöksverksamheten brytas loss ifrån denna. TCO avstyrker utredningens förslag.

4.5 Kooperativa förbundet: När det gäller avdelningen för växtförädling av frukt och bär i Balsgård anser KF att den bör bibehållas oförändrad.

4.6 Sveriges industriförbund: Förbundet finner det för sin del mycket olyckligt om man nu efter en relativt kort tid ånyo skulle ändra organisationsformen för Balsgård. Vi anser det viktigt att den växtförädling som bedrivs där nu får några år av lugn och ro för att man effektivt skall kunna utnyttja det ganska omfattande material som finns. Eftersom förädlingsverksamheten på Balsgård är av långsiktig karaktär anser vi det självklart att staten tar på sig en stor del av ansvaret och därmed kostnaderna. Dessutom används materialet i stor utsträckning för husbehovsodlingar, varför en finansiering med skattemedel är ytterligare befogad.

4.7 Trädgårdsnäringsens riksförbund: Situationen för vedartade och perenna prydnadsväxter är den att någon förädling ej existerar i landet. I en skrivelse till jordbruksdepartementet den 30 oktober 1974 begärde Svenska Plantskolornas Riksförbund att en sådan verksamhet snarast inrättades. I skrivelsen gavs välgrundade och alltfjämt idag relevanta argument härför. Någon reaktion på skrivelsen har beklagligtvis inte skett. Förbundet vill därför i detta sammanhang i allt hänvisa till skrivelsen, vilken härmed bilägges i kopia med begäran att en sådan förädling nu snarast inrättas. Här inbegripes även förädlingen av perenna prydnadsväxter. Som anförts ovan ligger ett idag mycket stort kommunalt och statligt såväl som allmänt intresse bakom en sådan verksamhet. Förbundet anser, att denna förädlingsverksamhets långsiktiga art motiverar ett fullständigt statligt engagemang. I linje härmed bör verksamheten förläggas till lantbruksuniversitetet och där anslutas till den motsvarande verksamhet som idag bedrivs vid avdelningen för växtförädling av frukt och bär vid Balsgård och som förbundet som framgår nedan menar skall bestå i sin nuvarande form.

— — — Bortsett ifrån att viss personalomsättning kan ha varit störande på verksamheten vid Balsgård anser förbundet, att denna fungerat med hänsyn till resurserna mycket bra och förbundet vill därför bestämt motsätta sig en förändrad lokalisering eller förändrat huvudmannaskap. I stället vill förbundet som ovan nämnts föreslå en resursförstärkning på det sätt som kan ske genom en utvidgning av verksamheten till att också omfatta förädling av vedartat prydnadsväxtmaterial. Om den föreslagna avdelningen för grundläggande genetisk forskning inrättas vid Alnarp förutsätter förbundet att visst samarbete etableras med verksamheten på Balsgård.

4.8 Föreningen för växtförädling av frukt och bär: Den yrkesmässiga frukt- och bärodlingen eller hemträdgårdsodlingen är inte tillräckligt stora avnämmare av vegetativt förökningsmaterial till Balsgårds sorter för att genom växtförädlingsavgifter finansiera den dock nationalekonomiskt sett betydelsefulla verksamheten. Frukt- och bärförädlingens långa omloppstid i kombination med användningen i såväl hemträdgårdar som kommersiella odlingar jämte Sveriges nordliga läge är faktorer som nödvändiggör en statlig helhetssatsning. Skall denna typ av odling kunna leva kvar i stora delar av Sverige behövs en svensk förädlingsverksamhet.

Föreningen önskar också framhålla att växtförädlingen av frukt och bär kräver god kännedom om hela produktkedjan från förökning, odlingstekniska åtgärder, skörd, lagring och produktbehandling fram till konsument vilket gör att verksamheten har de flesta kontakterna med avdelningarna inom institutionerna för trädgårdsvetenskap samt växt- och skogsskydd i

Alnarp, speciellt försöksavdelningen för frukt- och bärödling. Genom att avdelningens växtförädlingsprogram är inlemmat i trädgårdssektionens riksförsöksprogram kan den också utnyttja försöksstationerna inom de tre trädgårdsförsöksdistrikten för selektions- och provningsverksamhet. Det samarbete och utnyttjande av tjänster som nu försiggår inom riksförsöksprogrammets ram med anknytningen till avdelningen för frukt- och bärödling skulle inte vara möjligt enligt det förslag som utredningen framfört. Det är inte realistiskt att förutsätta att man inom Svalöv AB skulle kunna bygga upp en organisation med motsvarande teoretiskt och praktiskt kunnande inom frukt- och bärödling som nu finns vid Alnarp.

Styrelsen för Föreningen för växtförädling av frukt och bär vill avslutningsvis framhålla att den som initiativtagare till och stödförening åt växtförädlingsverksamheten vid Balsgård finner utredningens förslag att överföra densamma till ett kommersiellt bolag, Svalöv AB, synnerligen orationellt. Växtförädlingen av fruktträd, grundstammar och bärväxter bör fortsatt ske i helt statlig regi och tillhöra avdelningen för frukt- och bärödling vid Sveriges lantbruksuniversitet. Verksamheten vid Balsgård bedöms vara av mycket stor betydelse för den framtida frukt- och bärödlingen i Sverige.

5 Nordisk samverkan

De remissinstanser som har tagit upp frågan om nordisk samverkan har genomgående en positiv syn på behovet av och möjligheterna till en ökad nordisk samverkan inom växtförädlingen.

5.1 Statskontoret: En nytilskapad forskningsinstitution torde inte vara det enda medlet att öka insatserna på de av utredningen angivna angelägna forskningsområdena. Statskontoret förordar därför att den samverkan på nordisk basis som redan finns inom jordbruksforskningen ytterligare utvidgas. Den tillfredsställande samordningen beträffande forskarutbildningen inom växtförädlingen tyder på att goda samverkansmöjligheter finns på nordisk basis.

5.2 Lantbruksstyrelsen: Verksamheten vid norrlandsavdelningen torde ha goda förutsättningar att betjäna jordbruket inte bara i norra Sverige utan också i stora delar av Norge och Finland. Även om produktionsvärdet i och för sig är relativt begränsat i dessa områden är växtförädlingen av ett speciellt intresse eftersom det är svårt att frambringa ett till de där rådande klimatiska förhållandena anpassat odlingsmaterial utanför Nordkalotten. Talrika erfarenheter visar att det norrländska jordbruket ofta drabbas hårt av bristen på odlingsmaterial anpassat till områdets kärva förhållanden. Utöver en målmedveten satsning på verksamheten vid norrlandsavdelningen är det därför högst angeläget att ta tillvara alla möjligheter till en bred samverkan mellan de nordiska länderna. En samverkan på personlig basis är givetvis värdefull men torde för att ge maximal utdelning behöva institutionaliseras och stödjas på högsta nivå, närmast under Nordiska ministerrådets auspicier. Ett förädlingsarbete med denna inriktning borde med gott ekonomiskt utbyte även kunna betjäna andra, som direktiven uttrycker det, "länder vilkas klimat liknar vårt".

5.3 Lunds universitet: Nämnden finner att utredningens förslag om en officiell växtförädlingsinstitution i Svalöv samt inrättandet av en växtföräd-

lingsnämnd och en institution för kulturväxternas genetik och förädling möjliggör viktiga insatser i arbetet för en ökad nordisk samverkan kring projekt inom den praktiska växtförädlingen samt inom det grundläggande forsknings- och utvecklingsarbetet.

5.4 Statens råd för skogs- och jordbruksforskning: Nordiskt samarbete är utomordentligt viktigt, något som tidigare energiskt framförts av rådets föregående huvudsekreterare med vetenskaplig inriktning på växtförädling. Sverige är alltför litet och differentierat för att ensamt med rimliga resurser kunna i framtiden behärska hela tekniken, där även de geografiska egenarterna måste beaktas. Norden vore en mera naturlig enhet om gemensam satsning kunde åstadkommas mellan berörda länder.

5.5 Forskningsrådsnämnden: Nämnden ställer sig mycket positiv till förslagen om nordisk samverkan. Här finns mycket att vinna både på utbildnings- och forskningsområdet. Detta förutsätter emellertid en effektiv samordning av gemensamma resurser. Allt bör göras för att skapa en sådan nordisk samverkan. Framför allt skulle det vara värdefullt om man med nordisk bas kunde göra insatser inom u-länderna på växtförädlingsområdet.

5.6 Tjänstemännens centralorganisation: Ett visst samarbete finns redan inom Norden på växtförädlingens område bl. a. beträffande forskarutbildningen. Med tanke på den ökande konkurrens som förväntas internationellt är ett ökat nordiskt samarbete starkt angeläget för att garantera jordbruket det utsäde som är anpassat för våra klimatförhållanden. Speciellt intressant redan nu bör ett samarbete mellan Norge, Finland och Sverige vara med tanke på de särskilda problem som finns i de norra odlingsområdena.

5.7 Sveriges industriförbund: Det kan också finnas anledning att överväga ett nordiskt samarbete när det gäller vissa av dessa växtslag. De naturliga betingelserna i Danmark, Norge, Sverige och Finland borde vara så lika att man väl kan utnyttja ett gemensamt växtförädlingsmaterial.

6 Bistandsfrågor

Flertalet av de remissinstanser som tar upp bistandsfrågor i svaren framhåller den viktiga roll som växtförädlingen spelar i biståndsarbetet. Man menar att utsädesföreningen också efter en omorganisation bör kunna utnyttjas i detta arbete.

6.1 SIDA: Under våren 1978 har SIDA slutit ett avtal med Sveriges utsädesförening (SUF), som innebär att SUF har fått ekonomiska möjligheter att bilda den biståndsenhet som utredningen nämner. Detta avtal innebär att biståndsenheten skall finansieras genom ett schablontillägg på de uppdrag som genomföres av SUF. Skulle emellertid det uttagna tillägget icke täcka de faktiska kostnaderna för samordningsfunktionen (biståndsenheten) kommer SIDA att tillskjuta nödvändiga medel i syfte att trygga dess kontinuitet. Det bör påpekas att SLRs delägarskap i Allmänna svenska utsädesbolaget (ASU) innebär att ASU i dag täcks av det avtal SIDA ingått med Swedfarm. Vid en sammanslagning anser SIDA det rationellt att det

pågående och framtida samarbete där Svalöv är involverat sker via en biståndsenhet vid Svalöv. Beträffande huvudmannaskap för ett Svalöf AB har SIDA ingen mening.

Utredningen har påpekat möjligheterna till samordning med den u-landsavdelning som finns vid lantbruksuniversitetet. Samarbete sker med lantbruksuniversitetet beträffande dokumentation och rekrytering av biståndsarbetare för bilaterala insatser.

Förutom de fördelar en sammanslagning av SUF och ASU har för växtförädling och utsädesproduktion – distribution i Sverige är en sammanslagning positiv ur biståndssynpunkt. Ett sådant företag kommer att kunna erbjuda SIDA ett ur resurssynpunkt bredare samarbete.

Utsädessektorn är ett område som SIDA sedan lång tid tillbaka har stött främst via FAO men även via IAEA och sannolikt kommer åtgärder för att underlätta för u-länderna att själva producera fullgott utsäde att för lång tid framåt utgöra en viktig del i det svenska biståndet inom lantbrukssektorn. I detta sammanhang kommer även Statens centrala frökontrollanstalt och lantbruksuniversitetet att ingå som betydelsefulla länkar då växtförädling i sig sällan är nog för att bonden skall nås av ett förbättrat odlingsmaterial.

Utredningen nämner även att SUF anser det vara svårt att bedriva biståndsinriktad verksamhet då personal får tas från ordinarie förädlingsarbete. I detta sammanhang vill SIDA påpeka att detta är grunden för det samarbete SIDA har med SUF. Skulle detta arbetssätt inte kunna tillämpas kommer en kader av "biståndsförädlare" att upprättas, vilken för sin anställningstrygghet skulle vara beroende av SIDAs mottagarländer. Storleken av Svalövs engagemang måste anpassas till vad organisationen "orkar med". Biståndsenheten skall ses som en administrativt stödjande funktion.

6.2 Lantbruksstyrelsen: Utan tvekan har växtförädlingen stora potentiella möjligheter att förbättra näringsförsörjningen i länder där ett primitivt jordbruk bedrivs. Speciellt i u-landssammanhang är emellertid det betraktelsesättet intressant att växtförädlingen bildar en ram inom vilken den uppnåeliga skörden kan variera. — — — En viss övertro på växtförädlingsens möjligheter att i sig, utan stöd från insatser för produktionstekniska förbättringar kunna åstadkomma radikala produktionsförbättringar har emellanåt kommit till synes i u-ländernas utvecklingsplanering. Av anförda skäl är det mycket angeläget att biståndsinsatser på växtförädlingsområdet väl samordnas med insatser för en förbättrad utsädesförsörjning och produktionsteknik.

6.3 Lunds universitet: Nämnden vill också tillfoga uppfattningen, att vår forskning ej bör strikt begränsas till en inriktning mot lokalt i Norden användbara växtgrupper och sorter. Grundforskning och förädlingsarbete med inriktning på nu eftersatta geografiska områden och växtgrupper borde få en plats i svenskt utvecklingsstöd. Våra starka traditioner och tillgången till kunnigt folk kan på detta område ge betydande utbyte för en måttlig ekonomisk insats.

6.4 Statens centrala frökontrollanstalt: Biståndsverksamhet på växtförädlingsens område bör bedrivas i projektform och bekostas av statliga biståndsmedel. Sådan verksamhet bör regleras genom speciella avtal för att inte äventyra kontinuiteten.

6.5 Sveriges lantbruksuniversitet: Biståndsverksamhet har hittills varit svår att koppla samman med en under företagsekonomiskt tryck verksam, praktisk växtförädling. En tillräckligt stor, samlad forskningsenhet inom Sveriges lantbruksuniversitet skulle här kunna ta ett länge efterfrågat, större ansvar. Biståndsverksamheten inom växtförädling skulle i så fall lättare kunna samordnas med annan som t. ex. inom växtodling eller växtskydd genom att även här låta u-landsavdelningen vid Sveriges lantbruksuniversitet ta administrativt huvudansvar.

6.6 Sveriges utsädesförening: Utredningen anför beträffande föreningens nuvarande biståndsverksamhet att denna bör kunna inrymmas i det nya företaget. Därvid påpekar utredningen nödvändigheten av att alla med denna verksamhet förknippade kostnader i sin helhet bekostas av biståndsmedel. Föreningen delar helt utredningens synpunkter i detta hänseende.

6.7 Statens råd för skogs- och jordbruksforskning: Forskning rörande biståndsinriktad verksamhet bör enligt rådets uppfattning bekostas helt av medel avsatta för dylika ändamål.

6.8 Forskningsrådsnämnden: Nämnden anser, liksom utredningen, att växtförädlingsområdet erbjuder synnerligen goda möjligheter till konstruktiva biståndsinsatser.

6.9 Beredningen för u-landsforskning (SAREC): Utredningens förslag om ett nytt företag, Svalöf AB, innebär i fråga om samordningen mellan växtförädlingsverksamheten i Sverige och i utvecklingsländerna ett annat utgångsläge än tidigare. Samordningen har hittills i huvudsak möjliggjorts genom insatser från Sveriges utsädesförening och framför allt baserats på insatser från forskningssidan vid utsädesföreningen. W. Weibull AB och Hillehøgs Frø AB har engagerats obetydligt. När det skett har det i huvudsak varit tillfälliga insatser från anställda vid de båda företagen.

Det kan förutsättas att ett eventuellt Svalöf AB inte kommer att engageras i biståndsverksamheten på annat sätt än vad hittills varit fallet med W. Weibull AB och Hillehøgs Frø AB. Enligt utredningen skall Svalöf AB engageras i forsknings- och utvecklingsarbete, marknadsföring, serviceverksamhet, biståndsverksamhet m. m. och dess verksamhet kunna delas i förädlingsverksamhet, försäljningsverksamhet och administrativ verksamhet. I stort är detta verksamheter, som mycket liknar verksamheterna vid W. Weibull AB och Hillehøgs Frø AB. Försäljningsverksamheten blir mycket betydelsefull inom företaget. Den är avsedd att baseras på ett system, som bygger på lantmannaföreningarna som försäljningsorganisation. Men därtill kommer en exportenhet som en viktig del av företaget. Genom intensifierade utländska marknadsinsatser beräknas den kunna medföra ökade ekonomiska resurser för företaget. Osökt erinrar man sig i detta sammanhang presentationen av växtförädlarskydd (växtförädlarrätt) i utredningens bakgrundsmaterial och den ekonomiska betydelsen av detta. Bristen på växtförädlarskydd (växtförädlarrätt) i utvecklingsländerna och konsekvenserna av detta med hänsyn till sortskydd kan medföra ovilja hos ett kommersiellt företag att låta sina växtförädlingsprodukter utan vidare utnyttjas i utvecklingsländerna.

Det anförda torde klart visa att biståndsverksamheten på växtförädlingens område i vårt land i första hand måste knytas till de svenska forskningsaktiviteterna inom växtförädling, vilket SAREC finner både riktigt

och angeläget. Med detta i åtanke blir det nödvändigt finna en lösning varigenom den vid Sveriges utsädesförening nu befintliga forskningsverksamheten skall kunna inrymmas i en organisation, där den liksom annan forskningsverksamhet på växtförädlingens område i Sverige skall kunna väl utnyttjas såväl för svenska förhållanden som globalt. Utredningen har inte presenterat någon lösning som fyller detta krav. Man har för att stärka forskningen rörande växtförädling föreslagit att inom ämnesområdet kulturväxternas genetik och växtförädling inrättas en professur och en institution i Alnarp eller Svalöv. Både professuren och institutionen bör falla inom ramen för Sveriges lantbruksuniversitet men bör nära samarbeta med genetiska institutionen vid Lunds universitet som har en enhet i Svalöv. Men denna enhet kommer, om Svalöv AB etableras, att forskningsmässigt bli tämligen ensamstående, såvida man inte vid bildandet av Svalöv AB bryter sönder Sveriges utsädesförening i två delar, en mot praktisk växtförädling inriktad del som förs till Svalöv AB och en på grundforskning specialiserad del, bildar en med särskilda medel finansierad enhet.

Naturligtvis kan man för den på grundforskning specialiserade delen försöka åstadkomma en stiftelse, bildad gemensamt av stat och näring. Men om man bildar ett Svalöv AB har man redan utnyttjat en samverkan mellan stat och näring så långt detta torde vara möjligt. Inte minst framgår detta av utredningens förslag till växtförädlingsnämnd och till sammansättningen av denna.

Utredningens förslag till förstärkning av grundforskningen på växtförädlingens område är både otillräckligt och splittrande. SAREC finner det beklagligt att erfarenheterna av den u-landsinriktade verksamheten vid Svalöv inte närmare presenterats i utredningens förslag. Växtförädling ingår som en viktig komponent bland ett stort antal andra för att främja utvecklingen av u-ländernas livsmedelsproduktion. Sveriges utsädesförening har genom sin utbildning på området gett värdefulla bidrag. Det hade varit motiverat att närmare belysa effekterna av den hittills bedrivna utbildningen i Svalöv samt forskningssamarbetet mellan Svalöv och u-landsinstitutioner. En annan frågeställning är behoven av en svensk växtförädling och dess relation till och samarbete med de internationella jordbruksforskningscentra som finansieras inom ramen för konsultativa gruppen för internationell jordbruksforskning.

Biståndsverksamheten torde få svårt att med den ställning forskningen får i utredningens förslag finna förankring för sina aktiviteter rörande växtförädling. Enligt SAREC's mening bör utredningens förslag rörande grundforskning ändras och vidgas. Den första åtgärden i detta syfte bör vara att den föreslagna professuren och institutionen i kulturväxternas genetik och växtförädling – enligt utredningen förlagd till Alnarp eller Svalöv – knyts till den vid Sveriges lantbruksuniversitet redan befintliga institutionen för genetik och växtförädling. Den bör förläggas till Alnarp och bli den ena av två forskningsavdelningar för kulturväxternas genetik och växtförädling i Skåne. Den andra bör förläggas till Svalöv. Inom den bör samlas den grundforskning på växtförädlingsområdet som nu ingår i Sveriges utsädesförenings verksamhet. De båda forskningsavdelningarna i Alnarp resp. Svalöv bör ingå i en enhet i vilken, förutom dessa avdelningar, som huvudinstitution ingår institutionen för genetik och växtförädling vid Ultuna. De organisatoriska frågor som blir aktuella vid ett sammanförande av grundforskningen rörande kulturväxternas genetik och växtförädling i en enhet är i dagens situation ej klarlagda. De bör tas upp i en särskild organisationskommitté.

När SAREC i sitt yttrande har tagit upp frågan om åtgärder för att skapa en enhet för växtförädlingsforskning i Sverige har detta föranletts av de problem SAREC möter inom biståndsverksamheten rörande forskning om växtförädling och växtproduktion. Den organisatoriska splittringen inom svensk växtförädlingsforskning har visat sig besvärande för planering av biståndsverksamheten. Inom kommersiellt inriktad växtförädling finns endast obetydligt utrymme för forskningssamarbete med utvecklingsländerna. Detta måste därför – som tidigare anförts – i första hand bygga på grundforskningsdelen inom svensk växtförädling. I den organisation som ovan skisserats bör samordnad och avvägd grundforskning kunna etableras och denna forskning bör därjämte genom sin placering vid lantbruksuniversitetet kunna etablera nödvändiga kontakter med forskningen på växtodlings- och växtskyddsområdena. Detta innebär att en särskild växtförädlingsnämnd ej är aktuell.

6.10 Tjänstemännens centralorganisation: Både utsädesföreningen och utsädesbolaget har varit inkopplade i biståndsverksamhet i frågor som rör praktisk växtförädling och utsädesproduktion. TCO är positiv till att det nya företaget även i fortsättningen engageras i denna verksamhet. För att inte i alltför hög grad belasta det nya företags förädlare är det nödvändigt att en biståndsavdelning bildas med en erfaren växtförädlare som chef. En förutsättning för detta är att verksamheten organiseras på lång sikt. Även ur personalsynpunkt skulle denna lösning vara att föredraga, nuvarande objektanställningar för ganska korta perioder är inte tillfredsställande.

6.11 Lantbrukarnas riksförbund, Svenska lantmännens riksförbund och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget: Biståndsverksamheten har varit ett betydande inslag i utsädesföreningens arbete. Växtförädling har visat sig vara en viktig faktor i utvecklingen av olika länders jordbruk. LRF anser att det tillkommer samhället att göra prioriteringarna angående biståndsverksamheten samtidigt som denna i sin helhet bekostas av biståndsmedel.

6.12 Hushållningssällskapens förbund: Förbundet finner det vidare angeläget, att den biståndsverksamhet i form av kursverksamhet m.m. som byggts upp vid Sveriges utsädesförening kan fortsätta. Härvid måste dock utsädesföreningen i framtiden tillförsäkras full kostnadstäckning genom medel avsatta för u-landsbistånd. Samtidigt är det angeläget, att personalresurserna vid utsädesföreningen blir så avpassade att biståndsverksamheten kan bedrivas utan att inkräkta på växtförädlingsarbetet.

7 Rättsliga frågor

Förslaget om harmonisering av skyddstiden för sorter, som faller under växtförädlarrätten, och sorter, som hör hemma i systemet med växtförädlingsavgifter, har i huvudsak fått ett positivt bemötande.

7.1 Lantbruksstyrelsen: I sin utvärdering av det statliga stödet till växtförädlingen berör utredningen inte den principiella frågan om växtförädlingsavgifternas nivå. Förarbetena till gällande författningar om obligatorisk statsplombering och om växtförädlingsavgift diskuterar inte några principer för hur en eventuell anpassning av växtförädlingsavgifterna till kostnadsutvecklingen skall ske. Om avsikten är att systemet med växtföräd-

lingsavgifter skall bestå under överskådlig tid jämsides med växtförädlarrättssystemet är en principlösning av denna frågeställning önskvärd, eftersom vitt skiftande uppfattningar om skäligheten i de nuvarande avgifternas nivå hävdas.

Utredningen berör något frågan om skyldighet att tillhandahålla odlingsmaterial för reproduktion av växtförädlingsprodukter. F. n. föreligger sådan skyldighet för sorter som faller under växtförädlarrättslagen. Enligt lantbruksstyrelsens uppfattning finns risk för att tillgången på utsäde av sorter för vilka växtförädlingsavgift uttages kan begränsas på ett ur allmän synpunkt icke önskvärt sätt om inte samma skyldighet åligger ägare av dessa sorter. Lantbruksstyrelsen vill därför med skärpa understryka den av utredningen framförda uppfattningen att bidrag för sort ur växtförädlingsfonden bör utgå endast under förutsättning att reproduktionsutsäde av sorten ställes till förfogande i samma utsträckning som gäller för sorter skyddade enligt lagen om växtförädlarrätt.

7.2 Statens växtsortnämnd: Förslag föreligger om att som villkor för erhållande av bidrag ur den med växtförädlingsavgifter skapade växtförädlingsfonden skall gälla, att reproduktionsutsäde ställs till förfogande i samma utsträckning, som gäller för sorter skyddade enligt växtförädlarrättslagen. Förslaget torde i enlighet med regleringen i 27 § växtförädlarrättslagen innebära att endast den kan få bidrag ur fonden beträffande en sort som förser marknaden med förökningsmaterial av sorten på skäliga villkor och i den omfattning som är påkallad med hänsyn till folkhushållet eller eljest från allmän synpunkt.

Nämnden har ingen erfarenhet i vad mån behov skulle föreligga av en dylik för sortägaren tvingande regel. Av hänsyn till önskvärheten av att bringa de båda systemen i närmare överensstämmelse med varandra vill dock nämnden tillstyrka förslaget i denna del.

Vidare föreslås beträffande växtförädlingsavgiftssystemet att medel ur växtförädlingsfonden inte skall utgå för en sort under längre tid än som svarar mot den tid som sorten skulle varit skyddad om växtförädlarrätt beviljats för densamma. Sorter varom här är fråga kan statsplomeras och därmed påföras avgifter först sedan de genom växtsortnämndens beslut intagits i rikssortlistan. Skyddstiden enligt växtförädlarrättslagen utgör f. n. 15 år räknat från ingången av kalenderåret efter det att växtförädlarrätt beviljats. Förslaget i denna del – som sålunda skulle innebära att växtförädlingsavgifter tas ut för en sort tidigast från dagen för införandet i rikssortlistan och därefter längst under 15 år räknat från ingången av året efter införandet – tillstyrkes av nämnden.

Nämnden vill emellertid ifrågasätta om – såsom föreslagits i betänkandet – tidsbegränsning kan införas i avgiftsuttaget beträffande äldre sorter, dvs. sorter för vilka växtförädlingsavgiftssystemet redan gäller då den nya ordningen införes.

7.3 Länsstyrelsen i Malmöhus län: Länsstyrelsen finner vidare inte tillräckliga skäl föreligga för ett genomförande av den föreslagna ändringen i det svenska systemet med växtförädlingsavgifter.

7.4 AB Cardo: Vad gäller den föreslagna ändringen av skyddstiden för sorter, som faller under växtförädlarrätten så att denna överensstämmer med skyddstiden enligt lagen om växtförädlarrätt, finner vi denna principiellt riktig. Ändringen bör dock, som också föreslagits av utredningen, tillämpas endast för nya sorter.

7.5 W. Weibull AB: Utredningen föreslår en harmonisering av skyddstiden för sorter, som faller under växtförädlarrätten och sorter, som hör hemma under systemet med växtförädlingsavgifter. Vi finner detta felaktigt. Vi har ingen anledning att ändra på villkoren för det senare systemet, som är ett helt svenskt system utan internationell anknytning och avsett att på bästa sätt stödja svensk växtförädling.

*Bilaga 3***PM angående samarbete mellan staten och jordbrukets föreningsrörelse på växtförädlingsområdet****1 Direktiven**

Departementschefen, statsrådet Dahlgren, anförde bl. a. följande.

1975 års växtförädlingsutredning (Jo 1975:06) har i betänkandet (SOU 1978:23) Växtförädling bl. a. lagt fram vissa förslag rörande växtförädlingsens organisation. Utredningen framhåller att både staten och jordbruksnäringen bör ta ett ansvar för växtförädlingen. Utredningen föreslår bl. a. att staten tar initiativ till förhandlingar med i första hand lantbrukets föreningsrörelse om ett samgående mellan Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget. Det nya företags huvuduppgift skall enligt utredningen vara att bedriva växtförädling på företagsekonomiska grunder.

Förhandlingar föreslås också i syfte att uppnå samverkan beträffande förädling av trädgårdsväxter samt för att inrätta en särskild växtförädlingsnämnd. Nämnden skall genom medel från staten och andra intressenter inom växtförädlingens område initiera och finansiera långsiktiga, målinriktade forskningsprojekt av betydelse för växtförädlingen, lägga ut sådana projekt på lämpliga institutioner, vara ett samsamverksorgan mellan växtförädlingsföretagen m. m.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen be- myndiga- chen för jordbruksdepartementet

att tillkalla en kommitté med högst tre ledamöter med uppdrag att för statens räkning förhandla och – under förbehåll av regeringens godkännande – träffa avtal rörande växtförädlingens framtida organisation och därmed sammanhängande frågor.

2 Bakgrund

Efter uppvaktningar från växtförädlingsanstalter och diskussioner med företrädare för svensk genetik och växtförädling tillkallade i november 1975 dåvarande chefen för jordbruksdepartementet 1975 års växtförädlingsutredning (Jo 1975:06). Den fick i uppdrag att bl. a. pröva förutsättningarna för ett utvidgat samarbete på växtförädlingsområdet inom Sverige. Därvid skulle bl. a. nödvändigheten av en nära kontakt mellan den praktiska växtförädlingen och det långsiktiga forskningsarbetet beaktas.

Utredningen lade den 16 mars 1978 fram sina förslag i betänkandet (SOU 1978:23) Växtförädling. Den föreslog bl. a. att staten skulle ta initiativ till förhandlingar i syfte att föra samman Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget till ett företag. Utredningen framhöll i det sammanhanget att ett fortsatt ansvarstagande från staten och jordbrukets föreningsrörelse för denna verksamhet syntes vara naturlig, men den lämnade inte något detaljerat förslag beträffande ägarförhållandena i det nya företaget. Olika möjligheter borde undersökas, såväl vad gällde förutsättningarna att bredda ägaransvaret som beträffande formerna för det statliga ansvarstagandet.

Utredningen föreslog vidare att en särskild växtförädlingsnämnd borde inrättas. Nämnden skulle stödja forsknings- och utvecklingsarbete i pro-

jektform på växtförädlingsområdet genom en bred samverkan mellan staten, näringen och berörda företag. För att ge nämnden möjlighet att kontinuerligt lämna bidrag till sådan verksamhet förutsattes att medel årligen tillfördes nämnden från staten och jordbruksnäringen. Storleken av dessa tillskott, liksom fördelningen mellan stat och näring, borde regleras i särskilt avtal med en avtalsperiod om minst fem år. Inför den första avtalsperioden borde överläggningarna anknytas till de förhandlingar som föreslås om ett sammanförande av utsädesföreningen och utsädesbolaget. Utredningen föreslog även bl. a. att en institution för kulturväxternas genetik och förädling borde inrättas vid lantbruksuniversitetet antingen i Svalöv eller i Alnarp.

För en fylligare beskrivning av växtförädlingsutredningens förslag, liksom av nuvarande förhållanden i svensk växtförädling, hänvisar Svalövsgruppen till betänkandet (SOU 1978: 23) Växtförädling.

Växtförädlingsutredningens förslag har remissbehandlats under den tid som gruppen har arbetat. De synpunkter som har framförts vid remissbehandlingen och som rör frågor som gruppen har haft att ta upp i sitt arbete har tillsammans med utredningens förslag legat till grund för Svalövsgruppens arbete. Gruppen har dock inte haft i uppdrag att behandla frågan om en förstärkning av lantbruksuniversitetets resurser genom inrättandet av en institution för kulturväxternas genetik och förädling.

3 Behovet av vidgad samverkan

Växtförädlingsutredningen

Växtförädlingsutredningen pekar på den betydelse växtförädlingen hittills haft och framgent kan få för produktiviteten och effektiviteten inom jordbruk och trädgårdsnäring. Vidare framhålls den positiva roll för miljö, folkhälsa och regional utveckling som växtförädlingen med tillräckliga resurser och en målmedveten inriktning kan få. I samspel med utvecklingsarbetet inom andra områden kan betydande resultat vinnas genom en intensifierad verksamhet, såväl i Sverige som internationellt. Samtidigt framhåller utredningen angelägenheten i att de resultat som successivt nås genom växtförädlingen utnyttjas på bästa sätt.

I fråga om ansvaret för växtförädlingen konstaterar utredningen att starka skäl talar för ett ansvar som är gemensamt för staten, lantbrukarna själva och jordbruksnäringen i stort. Utredningen framhåller starkt behovet av en vidgad samverkan mellan såväl de svenska växtförädlingsföretagen som berörda parter i övrigt. Av utredningens diskussion framgår också att de förslag den lämnar bör utgöra inledningen till ett successivt vidgat samarbete inom växtförädlingen.

Svalövsgruppen

Arbetet inom Svalövsgruppen, liksom de förhandlingar som förts med jordbrukets förhandlingsgrupp, har bekräftat det behov av en ökad samverkan mellan stat och näring i syfte att förstärka svensk växtförädling som växtförädlingsutredningen har framhållit. Det är med tillfredsställelse gruppen konstaterar att de förda förhandlingarna lett fram till ett sådant resultat att detta nu bör kunna förverkligas. Detta fördjupade samarbete bör kunna öka förutsättningarna för ett fortsatt framgångsrikt svenskt förädlingsarbete, till nytta för såväl berörda näringar som samhället i övrigt. En

utgångspunkt för detta samarbete är att staten och jordbrukets föreningsrörelse i princip skall delta i samarbetet som likaberättigade parter. De förslag gruppen fortsättningsvis för fram bör kunna leda till en varaktig samverkan, såväl inom det föreslagna företaget som inom växtförädlingsnämnden.

4 Svalöf AB

Växtförädlingsutredningen

Växtförädlingsutredningen konstaterade att flera starka skäl talade för ett närmande mellan den praktiska växtförädlingen vid utsädesföreningen och marknadsföringen vid utsädesbolaget. En integration av dessa verksamheter borde leda till såväl ett bättre samband och samspel mellan dessa funktioner som, totalt sett, en effektivare verksamhet. Härigenom borde möjligheterna att öka spridningen av föreningens sorter öka, med ökade intäkter i den samlade verksamheten till följd. Vissa kostnader borde vidare kunna begränsas genom rationaliseringar. En enhetlig ledning för verksamheten i Svalöv borde i sig också ha positiva effekter.

Beräffande ansvaret för verksamheten i Svalöv anförde utredningen bl. a. att ett fortsatt ansvarstagande från staten och jordbrukets föreningsrörelse föreföll naturligt mot bakgrund av statens och föreningsrörelsens engagemang i verksamheten i dag. Också vikten av att det nya företags verksamhet i första hand grundas på ett långsiktigt ansvar gentemot det svenska jordbruket fördes fram som ett motiv för en samverkan mellan staten och lantbrukarnas organisationer.

Till utredningens nyss angivna ställningstaganden anslöt sig i stort sett samtliga remissinstanser.

Värdering av befintliga tillgångar

Som underlag för förhandlingarna uppdrog Svalövsgruppen efter överenskommelse med företrädarna för jordbrukets föreningsrörelse åt Bohlins revisionsbyrå AB att göra en värdering av tillgångarna i utsädesföreningen och utsädesbolaget. Värderingen, som är utförd per den 31 augusti 1978, är grundad på de vid värderingstillfället senast avlämnade årsredovisningarna, internt redovisningsmaterial m. m. För värderingen av såväl utsädesbolagets som utsädesföreningens jordbruksfastigheter med tillhörande inventarier har en särskild värderingsman anlitats.

Efter avdrag för latenta skatteskulder med 15,3 milj. kr. har värdet av utsädesbolagets materiella tillgångar beräknats till 61,0 milj. kr. Den latenta skatteskulden hänför sig därvid huvudsakligen till jordbruksfastigheter och övriga fastigheter, som tillsammans har värderats till 47 milj. kr. före avdraget. Motsvarande värde på utsädesföreningens tillgångar har, efter avdrag för latenta skatteskulder med 11,7 milj. kr., beräknats till 42,4 milj. kr. Föreningens fastigheter har därvid värderats till 41 milj. kr. före avdraget. Därutöver kommer föreningen under år 1979 att tillföras ytterligare anläggningstillgångar till ett värde av ca 5 milj. kr., som i sin helhet bestrids med AMS-medel.

Värderingen av föreningens och bolagets tillgångar är behäftad med flera moment av osäkerhet. Revisionsbyrån framhåller sålunda bl. a. att man för föreningens övriga fastigheter, som utgör huvuddelen av fastighetsvärdet, schablonmässigt har försökt uppskatta bruksvärdet, eftersom de mer eller

mindre saknar marknadsvärde. Å andra sidan har utsädesbolagets dotterföretag AB Hammenhøgs Frø under en följd av år uppnått bristande lönsamhet, men trots detta har värdet av företaget tagits upp till 10,5 milj. kr. Vidare ägde utsädesbolaget 50% av aktierna i det danska företaget J. E. Ohlsens Enke A/S vid värderingstillfället. Detta engagemang har, enligt revisionsbyrån, inte motsvarat förväntningarna och kan komma att medföra förluster. I substansvärdet för utsädesbolaget ingår aktier i och fordran på detta företag med 2,8 milj. kr. Utsädesbolaget har sedermera övertagit hela ansvaret för J. E. Ohlsens Enke A/S.

I de substansvärden som nämnts ovan ingår bara värdet av materiella tillgångar. I utsädesföreningen finns därutöver betydande immateriella värden i form av sortmaterial och kunskap. Utsädesföreningen får intäkter (licensmedel och royalties) för de sorter som föreningen äger. Om man antar att sortmaterialet har en livslängd av 10 år, leder detta till att nuvärdet av framtida sådana intäkter från befintligt sortmaterial uppgår till ca 14 milj. kr. Då har värdet minskats med kostnaderna för att upprätthålla sortmaterialets status (elitframställning) och med den latent skatteskulden.

Svalövsgruppen

Svalövsgruppen har i sina överväganden och i de överläggningar som gruppen haft med representanter för jordbrukets föreningsrörelse inte funnit anledning att avvika från den uppfattning som växtförädlingsutredningen har framfört. Det har, som ovan framhållits, rätt enighet mellan Svalövsgruppen och förhandlingsgruppen för jordbrukets föreningsrörelse om behovet av ett ökat samarbete mellan staten och jordbrukets föreningsrörelse på växtförädlingsområdet. Överläggningarna har, som framgår av det följande, lett till två avtal om samarbete.

Mot bakgrund av de förda förhandlingarna vill Svalövsgruppen framhålla att den organisation som utsädesföreningen hade vid sin start år 1886 och några år därefter nu åter bör kunna förverkligas. Detta är ett steg som av många skäl ter sig naturligt. Verksamheterna i utsädesföreningen och utsädesbolaget har under årens lopp alltid varit nära integrerade. Utsädesbolaget har hela tiden fungerat som utsädesföreningens marknadsföringsorganisation och sålt dess sorter både i Sverige och utomlands. Såväl föreningen som bolaget har också sina huvudkontor i Svalöv och Svalövsnamnet har i vida kretsar använts som en gemensam benämning på de båda institutionerna. Vid ett flertal tillfällen, bl. a. i offentliga utredningar, har också ett närmare samarbete eller ett samgående mellan föreningen och bolaget föreslagits. Av skilda anledningar har emellertid ett samgående tidigare inte varit möjligt att realisera.

Det är med stor tillfredsställelse Svalövsgruppen konstaterar att det nu är möjligt att åstadkomma den önskvärda organisatoriska integrationen. Svalövsgruppen har således för statens räkning träffat avtal med Svenska lantmännens riksförbund (SLR) om bildande av ett nytt växtförädlingsföretag, Svalöf AB (bilaga 1). Avtalet har i vissa delar biträtt av Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget. Avtalet, som är träffat under förbehåll av godkännande av regeringen och av föreningsstämma i Sveriges utsädesförening, innebär att utsädesföreningen och utsädesbolaget förs samman till ett företag, Svalöf AB, fr. o. m. den 1 januari 1980. Före regeringens godkännande skall åtgärder enligt lag om medbestämmande i arbetslivet ha vidtagits.

Såsom bakgrund till det träffade avtalet anser sig Svalövsgruppen böra göra följande kommentarer.

Mot bakgrund av värderingen och efter förhandlingar har parterna kommit överens om att staten utöver utsädesföreningens tillgångar skall tillskjuta 2 milj. kr. Beloppet skall tillföras SLR och i utbyte erhåller staten 8 000 aktier i utsädesbolaget.

Som framhålls i bifogade avtal är Sveriges utsädesförening för sin verksamhet beroende av statsanslag. När nu staten ingår avtal med SLR om att driva verksamheten i Svalöv vidare i bolagsform med staten och SLR som ägare, förutsätter Svalövsgruppen att utsädesföreningen överlåter samtliga de tillgångar och skulder som omfattas av föreningens rörelse till staten mot att staten åtar sig att fortsättningsvis svara för den verksamhet som föreningen bedriver. Styrelsen för föreningen har för sin del fattat beslut om sådan överlåtelse. Slutligt beslut härom kan fattas vid föreningsstämma med utsädesföreningen.

Svalövsgruppen vill framhålla att utsädesföreningen även efter överlåtelsen har vissa uppgifter, bl. a. att förvalta ett antal stipendiefonder och att bedriva publiceringsverksamhet. Även i övrigt kan föreningen enligt Svalövsgruppens mening ha funktion såsom en ideellt arbetande organisation inom växtförädlingsområdet. Det finns emellertid inte längre någon anledning att staten har inflytande över föreningens verksamhet. Nu gällande bestämmelser om att staten utser del av föreningens styrelse m. m. bör alltså upphävas. Frågan om eventuellt samarbete mellan föreningen i dess nya utformning och det nya företaget bör lösas av dessa båda parter själva.

Sammanförandet av utsädesföreningen och utsädesbolaget sker så, att SLR ombesörjer en till staten riktad nyemission om 104 000 aktier i utsädesbolaget. Som apportegendom överlämnar därvid staten de tillgångar och skulder som utsädesföreningen tidigare överlåtit. Härigenom och genom den föreslagna överlåtelsen av aktier till staten kommer staten och SLR att vardera äga 50 % av utsädesbolaget. Dessa transaktioner förutsätts bli genomförda per den 31 december 1979. Som framgår av den till avtalet fogade bolagsordningen skall företagets namn därefter vara Svalöf AB.

Företagets uppgift skall vara att på företagsekonomiska grunder bedriva växtförädling. Svalövsgruppen och jordbrukets förhandlingsgrupp har varit ense om att detta fordrar ett betydande utvecklings- och rationaliseringsarbete av långsiktig natur inom företaget. Svalöf AB skall därtill mot särskild ersättning kunna bedriva växtförädling som inte är direkt företagsekonomiskt lönsam, men som är angelägen för jordbruket och trädgårdsnäringen eller av andra skäl är angelägen för samhället.

Det överskott som uppkommer i verksamheten skall i första hand användas för att konsolidera företaget, så att Svalöf AB ytterligare kan förstärka sin konkurrenskraft.

Företagets styrelse består, utöver representanter för de anställda i företaget, av åtta ledamöter. Fyra av dessa nomineras av staten och lika många av SLR. Styrelsens ordförande väljes bland de ledamöter som staten nominerar och dess vice ordförande bland de som SLR nominerar.

Såsom förut nämnts är en utgångspunkt för samarbetet i Svalöf AB att staten och jordbrukets föreningsrörelse i princip skall vara likaberättigade parter. Eventuellt uppstådda meningsskiljaktigheter bör i regel kunna lösas i styrelsen. Om så inte är fallet, har förutsatts att frågan hänskjuts till ägarna för diskussioner. För att bolagets verksamhet inte skall kunna äventyras har emellertid i avtalet förts in särskilda regler. Enligt dessa regler tillförsäkras sig staten i för staten angelägna frågor det avgörande infly-

tandet. Som motprestation mot detta erhåller emellertid de av SLR nominerade ledamöterna vetorätt i vissa, för SLR särskilt angelägna frågor.

Det avtal som Svalövsgruppen träffat för statens räkning angående Svalöf AB träder interimistiskt i kraft i och med undertecknandet. Regeringen måste emellertid inhämta riksdagens bemyndigande att godkänna avtalet. Avtalet undertecknas därför under förbehåll av detta godkännande och Svalöf AB kan påbörja sin verksamhet tidigast den 1 januari 1980.

Utsädesföreningen och utsädesbolaget bör emellertid snarast möjligt efter undertecknandet börja fungera som en enhet. En interimistisk styrelse för Svalöf AB bör därför tillsättas i form av en organisationskommitté. Kommittén bör få i uppgift att vidta de åtgärder som behövs som förberedelser inför företagets kommande verksamhet. Viktigare beslut i utsädesföreningen och utsädesbolaget bör också underställas organisationskommittén för godkännande.

Enligt gällande av regeringen godkänt avtal mellan Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget skall marknadsföringen av föreningens sortmaterial skötas av bolaget, varvid uppförökning m. m. ombesörjs av i SLR-organisationen ingående företag. SLR-organisationen har även förstahandsrätten till försäljning av föreningens sorter i Sverige. Detta avtal, liksom de avtal som träffats mellan bolaget och SLR-organisationen, upplöses genom det nu föreliggande avtalet. I detta har det förutsatts att ny överenskommelse i dessa frågor skall träffas mellan Svalöf AB och SLR-organisationen. Det blir organisationskommitténs uppgift att utarbeta detta avtal.

Det är både Svalövsgruppens och jordbrukets förhandlingsgrupps uppfattning att det nu förstärkta samarbetet på växtförädlingsområdet mellan staten och jordbrukets föreningsrörelse kommer att fortsätta under lång tid framöver. Parterna har dock enats om att nya förhandlingar skall tas upp senast inom tio år efter avtalets ikraftträdande om eventuella justeringar i avtalet och om formerna för det fortsatta samarbetet.

Svalövsgruppen har i sitt arbete också undersökt möjligheterna att bredda ägaransvaret i Svalöf AB. Av olika skäl har detta inte bedömts vara genomförbart f. n. Gruppen vill emellertid inte utesluta att det i framtiden kan uppstå situationer, i vilka ett ytterligare vidgat samarbete på växtförädlingsområdet ter sig naturligt. Det bör enligt gruppens mening ankomma på ledningen för Svalöf AB och på ägarna att bevaka denna fråga. I detta sammanhang vill Svalövsgruppen påpeka att den inte har funnit anledning att nu föra några förhandlingar med W. Weibull AB och ett samarbete mellan Svalöf AB och W. Weibull AB i fråga om förädling av trädgårdsväxter. Denna fråga bör i stället tas upp av närmast berörda parter.

5 Växtförädlingsnämnden

Växtförädlingsutredningen

Svensk växtförädling tvingas enligt växtförädlingsutredningen, om den skall kunna hävda sig i den framtida konkurrensen, ägna betydande uppmärksamhet åt en rad grundläggande långsiktiga forskningsprojekt. En ökad verksamhet på dessa områden kan inte nås enbart genom den föreslagna effektiviseringen av utsädesföreningen och utsädesbolaget och inrättandet av en ny professur i kulturväxternas genetik och förädling. Det åsyftade forsknings- och utvecklingsarbetet torde för svenskt vidkomman-

de kunna lösas enbart genom en bred samverkan mellan stat och näring. I detta syfte föreslår utredningen bildandet av en växtförädlingsnämnd.

Växtförädlingsnämnden skall, i syfte att främja svensk växtförädling, dels initiera forsknings- och utvecklingsarbete inom för växtförädlingen avgörande områden, dels ta initiativ till gemensamma projekt.

Växtförädlingsnämndens verksamhet bör enligt utredningen vara projektbunden och bl. a. finansieras genom att medel årligen tillförs verksamheten gemensamt av stat och jordbruksnäring enligt särskilt avtal.

De projekt som kommer till stånd genom nämndens försorg bör uppdras att befintliga växtförädlingsanstalter och vetenskapliga institutioner att genomföra.

Svalövgruppen

Svalövgruppen har för statens räkning i enlighet med vad växtförädlingsutredningen föreslår och med instämmande i utredningens motiv för en ökad samverkan mellan stat och näring, träffat avtal med LRF och SLR om gemensam finansiering av visst växtförädlingsarbete (bilaga 2). Avtalet är träffat under förbehåll av regeringens godkännande. Enligt avtalet åtar sig staten och jordbrukets föreningsrörelse att under åren 1980–1989 anslå medel för att en för jordbrukets och trädgårdsnäringens utveckling eller av andra samhällseliga skäl angelägen växtförädlingsverksamhet skall kunna bedrivas. Avtalet har vissa likheter med de avtal om kollektiv forskning som slutits mellan staten och näringslivet på olika områden.

Enligt avtalet skall staten inrätta en särskild växtförädlingsnämnd, sammansatt av representanter för främst jordbrukets föreningsrörelse, konsumenterna och staten. Som framhålles i avtalet ankommer det på regeringen att utfärda instruktion för nämnden. Det har – i motsats till vad växtförädlingsutredningen föreslagit och med hänvisning till vad som framförts i remissarbetet – förutsatts att nämnden administrativt knyts till lanthushushållsstyrelsen. Förslaget skall ses som en följd av att gruppen tydligare än utredningen förordar en praktiskt förankrad, målinriktad verksamhet.

Nämndens uppgift skall vara att pröva ansökningar från svenska växtförädlingsorgan om bidrag till målinriktade växtförädlingsprojekt. Avsikten är därvid att bidrag skall kunna utgå till projekt, som är angelägna för producenter eller konsumenter eller motiverade av andra samhällseliga skäl och som inte kan förväntas komma till stånd, om bidrag inte utgår. I avtalet har det förutsatts att nämndens prövning skall ske mot bakgrund av en allmän bedömning av nödvändiga insatser inom svensk växtförädling. Nämnden förutsätts därför fortlöpande följa utvecklingen inom växtförädlingsområdet. Nämnden föreslås också få en särskild vetenskaplig grupp till sin hjälp.

Enligt avtalet förbinder sig staten och föreningsrörelsen att under åren 1980–1984 till nämnden årligen anslå medel motsvarande nuvarande bidrag till växtförädling från vardera parten samt därutöver ytterligare 1,5 milj. kr. vardera. Detta innebär att nämnden för tiden den 1 januari–den 30 juni 1980 kommer att disponera ca 14 milj. kr. Vid anslagsberäkningen skall den allmänna prisutvecklingen beaktas. Därvid bör hänsyn bl. a. tas till lönekostnadernas andel av den totala kostnaden för verksamheten.

Som redan har framgått skall nämnden kunna lämna bidrag till samtliga svenska växtförädlingsorgan. Det är då helt följdriktigt att också de bidrag som staten och föreningsrörelsen hittills har lämnat till W. Weibull AB med dotterföretag i fortsättningen fördelas av nämnden. De olika växtföräd-

lingsorganen får härmed möjlighet att konkurrera om bidrag. Samtidigt skall dock nämnden vid sin prövning ta särskild hänsyn till verksamheten inom Svalöf AB.

För åren 1980 och 1981 skall nämnden sålunda lämna bidrag till Svalöf AB som tillsammans motsvarar summan av statens och föreningsrörelsens nuvarande bidrag till föreningen. Under de tre därpå följande åren minskar den garanterade bidragsnivån till företaget. År 1984 uppgår således denna nivå till medel motsvarande hela det nuvarande bidraget från föreningsrörelsen och 75 % av bidraget från staten. Vid bidragsfördelningen därutöver skall särskild hänsyn tas till den organisation som byggts upp inom Svalöf AB. Vid nämndens beräkning av bidrag till projekt, som utförs av Svalöf AB, skall hänsyn i skälighetsomfattning tas till företagets fasta kostnader, vilket inkluderar kapitalkostnader. Det bör i det sammanhanget noteras att Svalöf AB kommer att i viss utsträckning överta utsädesföreningens roll som det officiella, svenska växtförädlingsorganet. Enligt Svalövsgruppens bedömning torde denna konstruktion komma att innebära att de samlade bidragen till Svalöf AB under överskådlig tid i vart fall kommer att bli av nuvarande omfattning, samtidigt som andra växtförädlingsorgan får ökade möjligheter till bidrag. Slutligen bör vid nämndens behandling av inkomna ansökningar växtförädlingsarbetets långsiktiga karaktär särskilt beaktas och kontinuitet vid tilldelningen av bidrag eftersträvas.

Det nu träffade avtalet innebär att det årliga bidraget till växtförädling ökar med 3 milj. kr., varav hälften från föreningsrörelsen och hälften från staten. Vid framtida förhandlingar bör det vara en strävan att följa de allmänna riktlinjer för statligt stöd till kollektiv forskning som redovisats bl. a. i prop. 1968:68 och i prop. 1971:1 bil. 15 (sid. 89) i fråga om denna ökning av resurserna för växtförädling.

Det nu träffade avtalet omfattar enbart bidragen till nämnden för de första fem åren av avtalsperioden. För de följande fem åren förutsätts att förhandlingar ånyo tas upp mellan staten och jordbrukets föreningsrörelse, såväl beträffande storleken av de totala bidragen till verksamheten som beträffande behovet av garanterade åtaganden gentemot Svalöf AB. Det är enligt Svalövsgruppen uppenbart att den nu inledda samfinansieringen av angelägen växtförädlingsverksamhet bör fortsätta också efter det att det nu aktuella avtalet har löpt ut.

Avtal angående Svalöf AB

Parter

Svenska staten och Svenska lantmännens riksförbund (SLR). I vissa delar biträds avtalet av Sveriges utsädesförening (SUF) och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget (ASU).

Inledning

SUF är en ideell förening. Verksamheten består huvudsakligen i att förädla jordbruks- och trädgårdsväxter. Huvudinstitutionen är förlagd till Svalöv. SUF har även en avdelning för trädgårdsväxtförädling i Hammenhög. Intäkter erhålls genom statsbidrag, royalties i form av växtförädlingsavgifter, växtförädlarrättslicenser samt grundavgifter enligt avtal mellan SUF och ASU, anslag för särskilda växtförädlingsinsatser, forskningsanslag, intäkter i uppdragsverksamheten samt vissa övriga intäkter.

SLR äger samtliga aktier i ASU. ASU bildades år 1891 som en särskild försäljningsorganisation ur SUF, som sedan grundandet år 1886 haft hela ansvaret för produkter framtagna i förädlingsverksamheten. Försäljningsansvaret övertogs således av ASU då detta organiserades. ASUs försäljning inom Sverige av lantbruksutsäde sker i första hand genom de till SLR anslutna lantmännenföreningarna. ASU har även två helägda dotterbolag inom trädgårdssektorn och prydnadsväxtsektorn – AB Hammenhøgs Frø med försäljning i Sverige och Finland samt J. E. Ohlsens Enke A/S med försäljning i Danmark och framför allt på export.

Staten, som bidragsgivare till SUF har fört förhandlingar med SLR och Lantbrukarnas riksförbund (LRF) om att sammanföra SUFs och ASUs verksamhet till ett gemensamt ägt företag för att därigenom säkra ett konkurrenskraftigt växtförädlingsföretag, nedan betecknat "Svalöf".

1 Svalöfs verksamhet

1.1

Svalöfs huvuduppgift skall vara att på företagsekonomiska grunder och med krav på skäligen företagsekonomisk lönsamhet och avkastning förse jordbruket och trädgårdsnäringen inom Sverige med de sortmaterial som dessa efterfrågar. Svalöf skall bedriva ett sådant utvecklingsarbete att Svalöf på sikt förblir konkurrenskraftigt såväl gentemot andra svenska som utländska växtförädlingsföretag.

1.2

De närmare planerna för Svalöfs verksamhet skall utformas av dess styrelse och verkställande direktör. Härvid skall särskilt beaktas att nödvändiga rationaliseringsåtgärder skall genomföras så snart detta är möjligt. Parterna utgår ifrån att de inom SUF och ASU för närvarande bedrivna verksamheterna som främst bör komma i fråga för sådana åtgärder är analys- och filialverksamheten i SUF samt verksamheten inom AB Hammenhøgs Frø och ASUs engagemang i J. E. Ohlsens Enke A/S.

1.3

Svalöf skall, utöver den företagsekonomiskt motiverade verksamheten som anges i 1.1 ovan, mot särskild ersättning vilken i första hand skall erhållas från en av staten inrättad särskild växtförädlingsnämnd, kunna bedriva sådan växtförädlingsverksamhet som inte är direkt företagsekonomiskt motiverad men som bedöms angelägen från producent-, konsument- eller andra, allmänt samhällseliga synpunkter. Växtförädlingsnämndens bidrag till Svalöf för tiden den 1 januari 1980 – den 31 december 1984 och finansieringen av dessa bidrag regleras i särskilt avtal mellan staten samt LRF och SLR, träffat i samband med detta avtal. Verksamheten skall bedrivas i projektform.

1.4

Med hänsyn till att Svalöfs verksamhet skall bedrivas enligt affärsmässiga principer, för uppnående av bästa möjliga resultat, förutsätts att överenskommelse mellan part enligt detta avtal och Svalöf skall vila på affärsmässig grund och upptaga affärsmässiga villkor samt godkännas av Svalöfs styrelse. Avtal om förökning samt förstahandsrätt till försäljning av Svalöfs produkter i Sverige skall träffas mellan Svalöf och SLR. Parterna är överens om att det finns ett starkt gemensamt intresse av ett väl fungerande samarbete mellan Svalöf och SLR med anslutna lantmännenföreningar beträffande marknadsföring av Svalöfs produkter.

1.5

Erforderligt nytt kapital i Svalöf, vilket ej erhålles på sätt i punkt 5.2 b) anges eller genom självfinansiering, skall, såvida parterna inte annorlunda överenskommer, anskaffas genom upplåning på allmänna marknaden.

1.6

Bokslutet för Svalöf skall fastställas av dess styrelse och bolagsstämma. Därvid skall eventuellt överskott i första hand användas för behövlig konsolidering, däri inbegripet avsättningar till reserver och fonder, som är lagligen föreskrivna eller eljest företagsekonomiskt motiverade. Här efter eventuellt kvarstående överskott disponeras enligt bolagsstämmans beslut.

2 Överlåtelse av SUFs rörelse till staten

2.1

SUF är för sin verksamhet beroende av statsbidrag. SUFs rörelse har således till stor del finansierats av staten och dess tillgångar till stor del uppkommit genom statsbidrag. Mot bakgrund härav överlåter SUF samtliga de tillgångar och skulder som omfattas av SUFs rörelse till staten utan ersättning per den 1 januari 1980 mot att staten åtager sig att fortsättningsvis svara för den av SUF bedrivna rörelsen.

2.2

I samband med att staten förvärvar samtliga tillgångar och skulder avseende SUFs rörelse från SUF övertar staten ansvaret för samtliga anställda inom SUF och förpliktelser gentemot dem.

3 Överlåtelse till staten av aktier i ASU samt kapitalökning av ASU

3.1

Bohlins Revisionsbyrå AB har utfört en värdering av tillgångarna i SUF och ASU inklusive AB Hammenhögs Frö och J. E. Ohlsens Enke A/S. Underlag för värderingen har varit årsredovisningar, internt redovisningsmaterial och annat internt siffermaterial. I rapporten, som är daterad den 31 augusti 1978 har Bohlins beräknat substansvärdet per den 31 december 1978 för SUF och ASU. Med utgångspunkt från denna utredning och efter förhandlingar har staten och SLR överenskommit om att sammanföra SUF:s och ASU:s verksamheter enligt nedan.

3.2

SLR säljer och staten förvärvar per den 1 januari 1980 8 000 av totalt 120 000 aktier i ASU för 2 milj. kr. Fondstämpel i den mån sådan skall utgå, betalas till hälften av staten.

3.3

SLR skall per den 1 januari 1980 låta ombesörja en ökning av aktiekapitalet i ASU från nuvarande 12 milj. kr. till 22,4 milj. kr. genom utgivande efter nyteckning av 104 000 nya aktier å vardera nominellt 100 kr. och förbinder sig staten att teckna samtliga de nya aktierna till ett värde per aktie som för samtliga aktier motsvarar det totala värdet av nettotillgångarna i SUF per den 1 januari 1980. Dessa tillgångar utgör således apportegendom och skall i ASU:s bokföring intas till det bokförda värdet i SUF per den 31 december 1979. Mellanskillnaden mellan erlagda 10,4 milj. kr. och det bokförda värdet skall tillföras reservfonden. Sedan kapitalökningen i ASU blivit verkställd och vederbörligen registrerad skall utfärdas och till staten överlämnas ett aktiebrev å förenämnda 104 000 nya aktierna.

3.3.1

De nya aktierna skall medföra rätt till utdelning, som kan komma att utgå från det verksamhetsår som börjar den 1 januari 1979 och för följande verksamhetsår.

3.3.2

Erforderliga kostnader inkl. stämpel för aktiekapitalökningen skall bäras av ASU.

3.3.3

Efter genomförandet av ovannämnda aktiekapitalökning skall bolagets aktier ägas av parterna enligt följande:

<i>Aktieägare</i>	<i>Antal aktier</i>	<i>% av aktiekapitalet</i>
Staten	112 000	50 %
SLR	112 000	50 %
	224 000	100 %

3.3.4

I anslutning till genomförandet av ovannämnda aktiekapitalökning skall staten och SLR ombesörja att för ASU antages bolagsordning av den lydelse som framgår av härvid fogade *bilaga*.

3.3.5

Staten och SLR skall per den 1 januari 1980 ombesörja att val av ny styrelse, revisorer och revisorssuppleanter samt verkställande direktör sker i enlighet med vad därom stadgas i punkt 4.1–4.5 nedan.

3.3.6

Kostnaderna för antagande av registrering av ny bolagsordning, registrering av ny styrelse och verkställande direktör samt för andra därmed sammanhängande åtgärder skall betalas av ASU.

3.4

I samband med antagande av ny bolagsordning skall ASUs firma ändras till Svalöf AB. Tidigare i detta avtal och i fortsättningen avses med beteckningen "Svalöf" såväl ASU som ASU med det nya firmanamnet Svalöf.

4 Styrelse, revisorer, revisorssuppleanter och verkställande direktör

4.1

Svalöfs styrelse skall bestå av – förutom personer utsedda i enlighet med nu gällande lag (1972: 829) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar – åtta personer med fyra suppleanter, av vilka staten skall nominera fyra styrelseledamöter och två suppleanter samt SLR fyra styrelseledamöter – varav en som representant för LRF och två suppleanter.

4.1.1

Ordförande i Svalöfs styrelse skall väljas bland av staten nominerade styrelseledamöter och vice ordförande bland av SLR nominerade styrelseledamöter. Styrelsens ordförande skall jämväl vara ordförande på bolagsstämma.

4.1.2

Beslut fattas vid styrelsesammanträde med enkel majoritet. Vid lika röstetal skall ordföranden vid styrelsesammanträdet äga utslagsröst.

4.1.3

Parterna skall verka för samstämmiga beslut mellan parternas styrelseledamöter i Svalöfs styrelse. Skulle samstämmighet inte uppnås skall ordföranden äga utslagsröst. Skulle således ordföranden, i en för Svalöf eller staten väsentlig fråga (disposition av rörelseresultat liksom utseende av verkställande direktör är exempel på väsentliga frågor) konstatera att olika mening föreligger mellan å ena sidan samtliga de av staten nominerade styrelseledamöterna och å andra sidan de av SLR nominerade styrelseledamöterna – och lika röstetal inte skulle uppkomma – skall SLR därför tillse att de av SLR nominerade styrelseledamöterna vid omröstningen medverkar på sådant sätt att ordförandens mening kommer att gälla. Innan beslut fattas i styrelsen i sådan fråga skall frågan bordläggas och förhandling upptagas mellan staten och SLR i avsikt att söka nå en gemensam ståndpunkt. Innan förslag om utseende av verkställande direktör tas upp till behandling i styrelsen skall överläggningar ha skett mellan staten och SLR för att söka nå enighet.

4.1.4

För giltigt beslut i vissa frågor fordras SLRs godkännande enligt punkt 5.2 nedan.

4.2

Antalet revisorer i Svalöf skall vara tre med tre suppleanter. Minst en av revisorerna och dennes suppleant skall vara auktoriserade. Av revisorerna skall SLR äga nominera en revisor och en suppleant för denne medan övriga revisorer och revisorssuppleanter nomineras av staten.

4.3

Part är skyldig att å varje bolagsstämma i Svalöf, där val av styrelseledamot eller styrelsesuppleant respektive revisor eller revisorssuppleant förekommer, rösta i överensstämmelse med nominering enligt bestämmelserna ovan.

4.4

Part som nominerar styrelseledamot eller revisor eller suppleant för revisor äger pakalla vederbörandes entledigande, varvid bolagsstämma i Svalöf skall sammankallas utan dröjsmål för beslut om entledigande, om avsägelse inte sker, samt val av ersättare av den som sålunda lämnar sitt uppdrag.

5 Beslut

5.1

Styrelsen i Svalöf är beslutför endast om minst fem av stämman valda styrelseledamöter är närvarande.

5.2

Styrelsen fattar beslut i enlighet med bestämmelserna i detta avtal och bolagsordningen. I följande frågor erfordras dock för beslut av bolagsstämma eller för giltigt beslut i styrelsen att sådant beslut godkänns av SLR:

- a) ändring av bolagsordningen;
- b) ändring av Svalöfs aktiekapital, utgivande av konvertibla skuldebrev samt skuldebrev förenat med optionsrätt i nyteckning och vinstandelsbevis;
- c) vinstutdelning;
- d) investering i enskilt investeringsobjekt, om investeringsvärdet överstiger 5 milj. kr. Beloppet skall justeras årligen i enlighet med förändringen i konsumentprisindex. Basår skall vara januari 1979. Om konsumentprisindex skulle upphöra, skall istället gälla annat index som kan anses närmast motsvara sålunda upphört konsumentprisindex;
- e) ställande av säkerhet i sådan omfattning att det menligt inverkar på Svalöfs kontinuerliga drift; samt
- f) nedläggande av Svalöfs rörelse eller väsentlig omstrukturering av denna.

6 Hembud, inlösen och rätt för SLR förvärva fast egendom

6.1

Staten utfäster sig att så länge SLR är delägare i Svalöf inte överlåta eller pantsätta eller på annat sätt avhända sig oinskränkt ägande- och förfo-

ganderätt till de aktier i Svalöf som staten förvärvar enligt detta avtal eller på annat sätt. Staten får dock, med bibehållande av sina rättigheter och skyldigheter enligt detta avtal, överlåta aktierna på bolag eller annan juridisk person över vilken staten har det bestämmande inflytandet med undantag för bolag som driver med SLR konkurrerande verksamhet.

6.2

SLR utfäster sig att inte på annat sätt än i punkt 6.3 nedan anges överlåta de aktier i Svalöf SLR behåller och inte heller, utan statens medgivande, till förmån för annan än staten pantsätta eller på annat sätt inskränka sin förfoganderätt till nämnda aktier.

6.3

SLR förbinder sig att inte överlåta sina aktier i Svalöf utan att dessförinnan ha hemjudit dem till inlösen av staten. Hembud skall ske skriftligen och omfatta samtliga SLRs aktier i Svalöf.

6.3.1

I det fall överenskommelse inte träffas om lösenbeloppet för hembjuden aktie, skall detta fastställas av den i punkt 9.2 omnämnda skiljenämnden.

6.3.2

Om staten inte inom en månad räknat från anmälan om hembudet skriftligen anmäler sitt intresse att förvärva de hembjudna aktierna eller inlöser dem inom två veckor efter lösenbeloppets fastställande – antingen genom överenskommelse eller genom beslut av skiljenämnden – skall SLR äga rätt att frånträda sitt anbud och fritt avyttra de hembjudna aktierna inom en tidrymd av sex månader därefter, dock att om lösenbeloppet fastställts antingen genom överenskommelse eller genom beslut av skiljenämnden överlåtelse till tredje man inte får ske för ett pris understigande det sålunda fastställda beloppet. Skulle SLR efter utgången av nyssnämnda sexmånadersperiod åter önska överlåta sina aktier, skall hembud äga rum till staten på sätt som stadgats ovan.

6.3.3

Har staten inte utnyttjat lösningsrätt enligt ovan, skall staten jämväl anses ha avstått från den i Svalöfs bolagsordning stadgade rätten att påkalla hembud och inlösen av överlåtna aktier.

6.4

I det fall parterna gemensamt beslutar att Svalöfs verksamhet skall upphöra, skall SLR ha rätt att till då gällande marknadspris förvärva de jordbruksfastigheter som ASU för närvarande innehar och som Svalöf vid tidpunkten för inlösen fortfarande äger.

7 Avtalets ikraftträdande

7.1

Detta avtal träder i kraft i och med undertecknandet. Verksamheten i Svalöf skall påbörjas den 1 januari 1980 då samtliga transaktioner, dvs. överlåtelse av tillgångar och skulder till Svalöf samt nyemission och statens aktieförvärv skall ha verkställts.

7.2

Parterna är överens om att SUF och ASU skall bedriva sin rörelse under tiden från detta avtals undertecknande till och med den 31 december 1979 på samma sätt som hittills, varvid följande skall iakttagas.

7.2.1

I samband med detta avtals undertecknande skall styrelsen i Svalöf utses i form av en organisationskommitté. Kostnaden för kommittén skall täckas till lika delar av staten och SLR. Beslut av betydelse som rör någon av SUFs eller ASUs rörelser skall träffas genom beslut i organisationskommittén.

7.2.2

SUF och ASU skall från och med avtalsdagen till och med den 31 december 1979 på parternas uppdrag utan annan ersättning än vad som uppkommer i respektive rörelser bedriva verksamheten med dels de tillgångar m. m. som skall ingå i Svalöf enligt detta avtal, dels den personal som förutsätts bli verksam inom Svalöf. Verksamheterna skall fullgöras på sådant sätt att så långt praktiskt möjligt samma verkningar åstadkoms för SUF och ASU som skulle ha uppkommit, om Svalöf redan från avtalsdagen skulle ha drivit sin rörelse i egen regi.

7.2.3

De tillgångar m. m. som Svalöf skall inneha per den 1 januari 1980 får från och med avtalsdagen inte – utan medgivande av organisationskommittén – utnyttjas för annat ändamål än för driften av respektive SUFs och ASUs rörelser. SUF och/eller ASU får inte heller göra några förändringar i personalorganisationen eller anställa ny personal utan organisationskommitténs godkännande.

7.2.4

Svalöf skall per den 1 januari 1980 överta samtliga hos SUF och ASU under tiden från och med avtalsdagen fram till den 1 januari 1980 uppkomna rättigheter och skyldigheter inkl. tillgångar och skulder hänförliga till Svalöf.

7.3

Parterna förbinder sig att från och med avtalsdagen och under tiden fram till den 1 januari 1980 inte vidta några åtgärder som förändrar de förutsättningar som legat till grund för värdering av SUF och ASU i form av vid värderingstillfället använt bokslut och förväntat resultat eller som på annat sätt strider mot avtalet utan att frågan behandlats i organisationskommittén.

8 Avtalstid

Detta avtal äger giltighet så länge båda parter äger aktier i Svalöf för såvitt parterna inte träffar annan överenskommelse. Parterna har sålunda överenskommit att förhandlingar skall upptagas inom tio år från detta avtals ikraftträdande om eventuella justeringar i avtalet och formerna för det fortsatta samarbetet. Så länge någon överenskommelse därom inte har träffats skall detta avtal fortsätta att gälla.

9 Övriga bestämmelser

9.1

I samband med att Svalöf påbörjat sin verksamhet upphör avtal den 27 september 1972 mellan ASU och SUF samt avtal den 30 mars 1976 mellan LRF och SLR.

9.2

Twist rörande detta avtal, dess tolkning eller tillämpning eller därur härflytande rättsförhållande skall hänskjutas till avgörande av skiljenämnd bestående av tre personer. Av skiljemännen skall en, som skall vara ordförande, vara presidenten i Svea Hovrätt eller en av honom utsedd person som innehar eller innehaft högre domarämbete, en utses av styrelsen för Sveriges Advokatsamfund samt en utses av styrelsen för Föreningen Auktoriserade Revisorer.

9.3

Detta avtal förutsätter för att bli giltigt – förutom godkännande av församlingensstämma i Svalöf varigenom SUF överlämnar tillgångar och skulder till staten enligt detta avtal – att regeringen senast den 1 juli 1979 godkänner avtalet. Före denna tidpunkt skall erforderliga åtgärder enligt lag om medbestämmande i arbetslivet ha vidtagits.

Detta avtal har upprättats i fyra likalydande exemplar varav staten, SLR, ASU och SUF tagit var sitt.

Stockholm den 2 februari 1979

För staten:	Svenska lantmännens riksförbund
Allmänna svenska utsädesaktiebolaget	Sveriges utsädesförening
såsom part enligt punkterna 3.3, 3.4, 7.1–7.3, 9.1 och 9.2	såsom part enligt punkterna 2.1, 2.2, 7.1–7.3 och 9.1–9.3

BOLAGSORDNING

§ 1 Bolagets firma är Svalöf Aktiebolag.

§ 2 Styrelsen skall ha sitt säte i Svalövs kommun.

§ 3 Bolaget har till föremål för sin verksamhet att förse jordbruk och trädgårdsnäring med det sortmaterial som dessa näringar efterfrågar samt idka därmed förenlig verksamhet.

§ 4 Aktiekapitalet skall utgöra lägst Tjugo (20) miljoner kronor och högst Ättio (80) miljoner kronor.

§ 5 Aktie skall lyda på 100 kronor.

§ 6 Bolagets styrelse består av åtta ledamöter med fyra suppleanter.

Av dessa skall staten utse fyra styrelseledamöter och två suppleanter samt Svenska lantmännens riksförbund fyra styrelseledamöter och två suppleanter.

Ordförande i bolagets styrelse skall väljas bland de av staten nominerade styrelseledamöterna och vice ordförande i bolagets styrelse bland de av Svenska lantmännens riksförbund nominerade styrelseledamöterna. Styrelsens ordförande skall jämväl vara ordförande på bolagsstämman.

Styrelseledamöter och suppleanter – utöver ledamöter som utses enligt annan lag än aktiebolagslagen – utses å ordinarie bolagsstämma för ett år i sänder. Om styrelseledamot eller suppleant avgår före utgången av den tid för vilken han blivit utsedd får den som utsett den avgångne styrelseledamoten eller suppleanten utse annan i hans ställe för den återstående tiden.

§ 7 Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden i regel en gång i kvartalet och eljest så ofta ärendenas behandling det fordrar. Sammanträde skall ock utlysas när styrelseledamot eller verkställande direktören det påkallar.

Styrelsen är beslutför, när minst fem ledamöter är närvarande.

Beslut fattas vid styrelsesammanträde med enkel majoritet. Vid lika röstetal skall ordföranden vid styrelsesammanträdet äga utslagsröst.

§ 8 Verkställande direktören kan bemyndigas teckna bolagets firma i förening med annan av styrelsen utsedd person. Vad nu sagts skall dock inte inskränka den firmateckningsrätt som tillkommer verkställande direktören enligt 8 kap. 12 § aktiebolagslagen.

§ 9 För granskning av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning och bolagets räkenskaper skall finnas tre revisorer med tre suppleanter. Minst en av revisorerna och dennes suppleant skall vara auktoriserade.

Av revisorerna skall staten utse två revisorer och två suppleanter för dessa samt Svenska lantmännens riksförbund en revisor och en suppleant för denne.

Revisorer och revisorssuppleanter utses å ordinarie bolagsstämma för

ett år i sänder. Om revisor eller revisorssuppleant avgår före utgången av den tid för vilken han blivit utsedd får den som utsett den avgångne revisorn eller suppleanten utse annan i hans ställe för den återstående tiden.

§ 10 Kalenderåret skall vara bolagets räkenskapsår.

§ 11 Kallelse till bolagsstämma skall ske genom brev med posten till aktieägarna tidigast fyra veckor och senast två veckor före stämman.

§ 12 Bolagsstämman öppnas av styrelsens ordförande eller, vid förfall för honom, av annan ledamot av styrelsen.

§ 13 Ordinarie bolagsstämma skall hållas i Stockholm en gång om året under maj eller juni månad.

På ordinarie bolagsstämma skall följande ärenden förekomma till behandling:

- 1) Val av ordförande vid stämman;
- 2) Upprättande och godkännande av röstlängd;
- 3) Val av två justeringsmän;
- 4) Prövning av om stämman blivit behörigen sammankallad;
- 5) Framläggande av årsredovisningen och revisionsberättelsen samt koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen;
- 6) Beslut
 - a) om fastställelse av resultaträkningen och balansräkningen samt koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen,
 - b) om dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda koncernbalansräkningen,
 - c) om ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna och verkställande direktör;
- 7) Fastställande av arvoden åt styrelsen och revisorerna;
- 8) Val av styrelse samt revisorer och revisorssuppleanter;
- 9) Annat ärende som ankommer på stämman enligt aktiebolagslagen eller bolagsordningen.

§ 14 På bolagsstämma må aktieägare rösta för fulla antalet av honom ägda eller företrädde aktier.

§ 15 Av bolagets aktier må allenast viss del, vid varje tid mindre än en femtedel, genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren, eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning inte intagits förbehåll, varom förmåles i 2 § 2 st. av lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m.; dock att utan hinder av det nu gjorda förbehållet aktier må förvärfvas till aktiefond enligt aktiefondslagen (1974: 931) eller av svenskt bolag eller svensk förening, som avses i 18 § inskränkningsslagen.

§ 16 Har aktie övergått till person, som inte förut är aktieägare i bolaget, skall aktien genast hembjudas aktieägarna till inlösen genom skriftlig anmälan hos bolagets styrelse. Åtkomsten av aktien skall därvid styrkas samt, där aktien övergått genom köp, uppgift lämnas om den betingade köpeskillingen.

När anmälan gjorts om akties övergång, skall styrelsen genast skriftligen meddela detta till varje lösningsberättigad, vars postadress är införd i aktieboken eller eljest känd för bolaget, med anmodan till den, som önskar begagna sig av lösningsrätten, att skriftligen framställa lösningsanspråk hos bolaget inom en månad, räknat från anmälan hos styrelsen om akties övergång.

Anmäler sig flera lösningsberättigade, skall företrädesrätten dem emellan bestämmas genom lottning, verkställd av notarius publicus, dock att, om samtidigt flera aktier hembjudits, aktierna först, så långt kan ske, skall jämnt fördelas bland dem, som framställt lösningsanspråk. Lösenbeloppet skall, i brist av åsämjande, avgöras av en skiljenämnd bestående av tre personer. Av skiljemännen skall en, som skall vara ordförande, vara presidenten i Svea Hovrätt eller en av honom utsedd person som innehar eller innehaft högre domarämbete, en utses av styrelsen för Sveriges Advokatsamfund samt en utses av styrelsen för Föreningen Auktoriserade Revisorer. Lösenbeloppet skall erläggas inom två veckor efter lösenbeloppets fastställande.

Om inte inom stadgad tid någon lösningsberättigad framställer lösningsanspråk eller lösen inte erlægges inom föreskriven tid, äger den, som gjort hembudet, att bli registrerad för aktien.

Avtal mellan staten å ena sidan samt Lantbrukarnas riksförbund (LRF) och Svenska lantmännens riksförbund (SLR) å andra sidan angående gemensam finansiering av visst växtförädlingsarbete

1 Ändamål

1.1

Staten och jordbrukets föreningsrörelse representerat av LRF och SLR (föreningsrörelsen) åtar sig att under tiden den 1 januari 1980—den 31 december 1989 anslå medel för att en för jordbruket och trädgårdsnäringen eller för andra, allmänt samhälleliga skäl angelägen växtförädlingsverksamhet skall kunna bedrivas.

1.2

För att handha den avtalade verksamheten skall staten inrätta en växtförädlingsnämnd (Nämnden) fr. o. m. den 1 juli 1979. Nämnden skall vara sammansatt av företrädare för främst föreningsrörelsen, konsumenterna och staten. Det ankommer på regeringen att utse ledamöter och att utfärda instruktion för Nämnden.

Till Nämnden skall knytas en särskild vetenskaplig grupp med uppgift att dels bedöma för Nämnden aktuella växtförädlingsprojekt för vilka medel begärts enligt punkt 2.1, dels vara ett referensorgan för Nämnden vid dess behandling av åtgärder i övrigt för att utveckla svensk växtförädling.

2 Nämndens uppgift

2.1

Nämnden har till uppgift att pröva frågor om tilldelning av medel till växtförädlingsprojekt som är angelägna från producent-, konsument- eller andra, allmänt samhälleliga synpunkter och som inte kan förväntas komma till stånd, om bidrag inte utgår.

2.2

Nämndens prövning av ansökningar om medel skall ske mot bakgrund av en allmän bedömning av nödvändiga insatser inom svensk växtförädling. Nämnden förutsätts därför fortlöpande följa utvecklingen inom växtförädlingsområdet.

2.3

Nämnden förutsätts kunna anslå medel till samtliga svenska växtförädlingsorgan.

3 Statens och föreningsrörelsens bidrag till Nämnden

3.1

Staten skall under tiden den 1 januari 1980—31 december 1984 årligen lämna följande bidrag till Nämnden.

3.1.1

Ett belopp motsvarande dels bidrag som f. n. utgår till Sveriges utsädesförening (SUF), dels bidrag som f. n. utgår till växtförädlingsverksamheten vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt och Algot Holmberg och Söner AB, dels de medel som utgått från de s. k. utomrumsmedlen till potatisförädling. För tiden den 1 januari—den 30 juni 1980 uppgår detta belopp till 10 100 000 kr.

3.1.2

Ett belopp motsvarande 1,5 milj. kr. i 1979/80 års pris- och lönenivå. För tiden den 1 januari—den 30 juni 1980 uppgår detta belopp till 750 000 kr.

3.1.3

Vid beräkning av beloppens storlek för följande år skall den allmänna prisutvecklingen beaktas.

3.2

Föreningsrörelsen skall under tiden den 1 januari 1980—den 31 december 1984 årligen lämna följande bidrag till Nämnden.

3.2.1

Ett belopp motsvarande ett medeltal av de senaste årens bidrag från föreningsrörelsen till växtförädling, vilket belopp beräknats till 4,5 milj. kr. i 1978/79 års pris- och lönenivå. För tiden den 1 januari—den 30 juni 1980 uppgår detta belopp till 2 410 000 kr.

3.2.2

Ett belopp motsvarande 1,5 milj. kr. i 1979/80 års pris- och lönenivå. För tiden den 1 januari—den 30 juni 1980 uppgår detta belopp till 750 000 kr.

3.2.3

Vid beräkning av beloppens storlek för följande år skall den allmänna prisutvecklingen beaktas.

3.3

Varken statens eller föreningsrörelsens bidrag till Nämnden skall vara förenade med villkor på annat sätt än vad som framgår av detta avtal. Det förutsätts att föreningsrörelsens bidrag tas från de medel jordbruket disponerar enligt gällande prisregleringsbeslut, vilka överförs av jordbruksnämnden till regleringsföreningarna.

4 Nämndens bidrag till Svalöf AB**4.1**

Nämnden skall under tiden den 1 januari 1980—den 31 december 1984 lämna bidrag till Svalöf AB enligt följande:

4.1.1

Under de två första verksamhetsåren 1980 och 1981 skall Svalöf AB garanteras projektbidrag, som tillsammans motsvarar summan av nuvarande bidrag till SUF från staten och föreningsrörelsen.

4.1.2

Under de tre följande verksamhetsåren 1982, 1983 och 1984 skall Svalöf AB garanteras projektbidrag som tillsammans motsvarar summan av nuvarande bidrag till SUF från föreningsrörelsen och 92 %, 84 % resp. 75 % av nuvarande bidrag från staten till SUF.

4.1.3

Vid beräkning av Nämndens garanterade bidrag till Svalöf AB skall hänsyn tas till den allmänna prisutvecklingen. Vid beräkning av bidrag till enskilt projekt skall vidare hänsyn tas till, förutom de rörliga kostnaderna, i skälighetsomfattning Svalöf ABs fasta kostnader.

4.2

Vid Nämndens bedömning av ansökningar om bidrag skall, utöver vad som sägs i punkt 4.1, särskild hänsyn tas till den organisation som byggs upp inom Svalöf AB.

5 Ny överenskommelse om bidrag

Inför de sista fem åren av avtalsperioden förutsätts att förhandlingar upptas mellan staten och föreningsrörelsen beträffande storleken av de totala bidragen till växtförädlingsverksamheten och de garanterade åtagandena gentemot Svalöf AB.

6 Övrigt

Detta avtal ingås under förbehåll av regeringens godkännande.

Detta avtal har upprättats i tre likalydande exemplar varav staten, LRF och SLR tagit var sitt.

Stockholm den 2 februari 1979.

För staten:	Lantbrukarnas riksförbund
	Svenska lantmännens riksförbund

Sammanfattning av förslag till ändrad utsädeslagstiftning

Gällande bestämmelser

Lagen (1928: 289) angående handel med utsädesvaror (frölagen), som är tillämplig på köp av frö, som är avsett till utsäde, med undantag för skogsfrö och frö av växter som odlas enbart till prydnad, föreskriver viss uppgiftsskyldighet för säljaren. Denne skall, senast då varan avlämnas, skriftligen lämna uppgift om säljarens namn och adress, om fröets slag, ibland även sort och typ, om fröets renhetsgrad och ogräshalt, utom vad gäller köksväxtfrö, samt om fröets grobarhet. Uppgiftsskyldigheten gäller inte exempelvis då köp sker mellan köpmän i och för deras rörelse. Har inte säljaren redan vid köpet lämnat köparen sådana uppgifter om varan skall säljaren anses ha garanterat att fröet motsvarar av lantbruksstyrelsen fastställda normaltal då det gäller fröets renhet, ogräshalt eller grobarhet.

Enligt frölagen får inte frövara saluhållas till utsäde om den inte i fråga om renhetsgrad, ogräshalt eller grobarhet uppfyller de fordringar som har fastställts av lantbruksstyrelsen. Med stöd av denna bestämmelse har lantbruksstyrelsen fastställt minimifordringar för fröslag som inte omfattas av obligatorisk statsplombering. För köksväxtfrö omfattar dessa minimifordringar endast grobarhet. För frö av ett fåtal köksväxtslag har undantag medgivits från skyldigheten att uppge fröets sort.

Lagen (1976: 298) om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift gäller dels frö som är avsett till utsäde med undantag av skogsfrö och frö av växter som odlas endast till prydnad, dels utsäde av potatis (utsädespotatis). Statsplombering innefattar kvalitetskontroll av utsädet, plombering av förpackning med utsäde och utfärdande av bevis härom.

Enligt lagen ankommer det på regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att föreskriva att utsäde av visst slag får överlämnas till annan eller föras ut ur landet endast om statsplombering av utsädet har skett och att fastställa de villkor som skall gälla för sådan plombering. Statens utsädeskontroll svarar för utförandet av statsplomberingen.

I de med stöd av lagen utfärdade tillämpningsbestämmelserna föreskrivs att statsplombering av utsäde, som är avsett att användas inom landet, och av utsädespotatis, som är avsedd att föras ut ur landet, får ske endast om utsädet efter undersökning visat sig uppfylla vissa av lantbruksstyrelsen uppställda kvalitetsfordringar. När det gäller annat utsäde får statsplombering ske på grundval av enbart varudeklaration enligt föreskrifter som lantbruksstyrelsen meddelar.

I tillämpningsförfordningen föreskrivs vidare bl. a. att utsäden av potatis, stråsäd, trindsäd, vallbaljväxt, vallgräs, beta, kålrot, rova, fodermärgkål, grönfoderraps, raps, rybs, vitsenap eller oljedådra, bortsett från vissa undantagsfall, inte får överlämnas till någon som kan antas använda det till utsäde eller föra det ut ur landet utan att statsplombering av utsädet har skett. Samtidigt föreskrivs att statsplombering får äga rum även för andra slag av utsäden.

Vid export av vallväxtfrö, frö av rotfrukter och köksväxter samt utsädespotatis gäller kungörelsen (1956: 333) med vissa bestämmelser angående utförseln av vallväxtfröer m. m. resp. kungörelsen (1968: 215) med vissa bestämmelser om utförsel av potatis. För export av vallväxtfrö samt frö av rotfrukter och köksväxter krävs tillstånd av lantbruksstyrelsen. För utsä-

despotatis gäller att den inte får föras ut ur riket om den inte uppfyller de fordringar som gäller för lägsta statsplomberingsklass.

Enligt kungörelsen (1959: 211) angående införsel till riket av vissa slag av frön får frö av vallväxter, rotfrukter eller köksväxter inte införas utan tillstånd av lantbruksstyrelsen.

Förslaget

Det av lantbruksstyrelsen, statens utsädeskontroll och statens växtsort-nämnd gemensamt framförda förslaget innebär att en uppgiftsskyldighet i form av kvalitetsdeklaration skall kunna föreskrivas för sådant köksväxtfrö som inte är statsplomberat och för de jordbruksväxtslag som undantagits från obligatorisk statsplombering. Förslaget innebär vidare att kvalitetsdeklaration skall kunna föreskrivas även för prydnadsväxtfrö. Bestämmelserna om kvalitetsdeklaration föreslås införda i lagen om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift och i den med stöd av lagen utfärdade förordningen med samma rubrik. Enligt förslaget kan därigenom 1928 års lag angående handel med utsäde (frölagen) upphävas.

Förslaget innebär i princip den förändringen i fråga om utsädeslagstiftningen att uppgiftsskyldigheten enligt frölagen samt minimifordringarna för frövarukvalitet enligt samma lag slopas och ersätts med en kvalitetsdeklaration. Som skäl för att slopa minimifordringarna anföras att en minimigräns för grobarhet inte nödvändigtvis behöver vara kvalitetsbefrämjande.

De uppgifter som skall ingå i kvalitetsdeklarationen föreslås omfatta förpackarens eller importörens namn och adress, fröets växtart samt fröets grobarhet uttryckt i halt rent grott frö. I vissa fall skall även ingå uppgift om fröets växtsort och innehåll av andra arter. Om växtsort uppges i deklarationen skall krav föreligga på sortäktighet. I fall då möjlighet för grobarhetsbestämning på laboratoriet saknas krävs ingen uppgift om halten rent grott frö. Portionsförpackningar av prydnadsväxtfrö bör av praktiska skäl som regel kunna undantas då det gäller uppgift om grobarhet. Innehåll av andra arter är av intresse främst i frilandskulturer.

Kontrollen att kvaliteten på varan svarar mot givna uppgifter skall enligt förslaget utföras av statens utsädeskontroll genom stickprov ur partier och förpackningar. Sortäktigheten skall undersökas genom stickprovvis efterkontrollodling. För att underlätta kontrollen bör enligt förslaget förpackare och importör registreras hos statens utsädeskontroll. Kontrollmyndigheten bör ges tillträde till förpackningslokal eller annat utrymme för att kunna ta prov av utsäde. Vidare föreslås straffpåföljd om deklarationen inte överensstämmer med kontrollresultaten inom föreskrivna toleranser. Kontrollen skall med vissa undantag inte vara avgiftsbelagd.

Som motiv för förslaget anföras vidare att de strukturella förändringarna i utsädeshandeln sedan frölagens tillkomst är avsevärda. Utsädeshandeln omfattar f.n. ett fåtal företag i jämförelse med 1920-talets utsädeshandel då bl. a. torghandel med frö var omfattande. Utsädeshanteringen är numera en industriell hantering. Konsumenten av utsäde av jordbruksväxter har genom lagen om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift erhållit ett fullgott skydd. Genom införandet av denna lag har uppgiftsskyldigheten enligt frölagen, då det gäller överlåtelse till odlaren, haft betydelse endast för sådant köksväxtfrö som inte är statsplomberat och de jordbruksväxtslag som undantagits från obligatorisk statsplombering. I den ut-

sträckning konsumenten av utsäde av dessa senare växtslag bör ges skydd bör detta ske inom ramen för lagen om statsplombering.

Införandet av kvalitetsdeklaration även för prydnadsväxtfrö motiveras av att detta ofta betingar ett högt värde och att konsumenten även i detta fall bör åtnjuta kvalitetsskydd. Statens utsädeskontroll har tidigare i remissyttrande över betänkande (Ds Jo 1974:16) av utredningen om kontrollanstalterna på jordbrukets område framfört önskemål om att prydnadsväxtfrö borde omfattas av ett sådant i lag reglerat konsumentskydd. Liknande synpunkter framfördes då av lantbruksstyrelsen och trädgårdsnäringen.

Genom kravet på sortäktighet i de fall sort anges i deklarationen förväntas konkurrensen mellan säljarna stimuleras och konsumenterna få bättre frö.

Förslaget innebär slutligen att bestämmelserna om exportreglering i fråga om frö av rotfrukter och köksväxter samt föreskrifterna i kungörelsen (1968: 215) om utförsel av utsädespotatis skall upphävas i samband med att kvalitetsdeklaration av utsäde införs och 1928 års frölag upphävs. Detsamma gäller de bestämmelser som föreskriver särskilt tillstånd för införsel av frö av vallväxter, rotfrukter eller köksväxter. Syftet med dessa regler förutsätts bli tillgodosett genom föreskrifterna om statsplombering och kvalitetsdeklaration.

Sammanställning av remissyttranden över förslag till ändrad utsädeslagstiftning

Förslaget att införa kvalitetsdeklaration av utsäde och att i samband därmed upphäva lagen angående handel med utsädesvaror, den s. k. frölagen från år 1928, tillstyrks eller lämnas utan erinran i flertalet avgivna remissyttranden. Direkta invändningar mot förslaget framförs endast i några av yttrandena. RRV anser sig sålunda på föreliggande underlag inte kunna bedöma behovet av den föreslagna kvalitetsdeklarationen. De ekonomiska konsekvenserna av detta förslag bör enligt verkets mening klarläggas ytterligare. RRV anser vidare att en avgiftsfinansiering av tillsynen bör övervägas om kvalitetsdeklaration på visst utsäde införs. En inte obetydlig del av de statliga myndigheternas avgiftsbelagda verksamhet är av tillsynskaraktär. Den föreslagna tillsynen inom området torde enligt verket principiellt inte komma att avvika från annan statlig avgiftsbelagd tillsyn eller den avgiftsbelagda verksamhet som statens utsädeskontroll bedriver inom statsplomberingssystemet. För att en avgiftsfinansiering skall anses vara motiverad bör dock effekterna på handeln med utsäde och frö bli acceptabla och de förväntade kostnaderna för avgiftsuppbörden stå i rimlig proportion till avgiftsinkomsterna. RRV saknar möjlighet att på föreliggande underlag bedöma dessa frågor. Föreskrifter om avgift torde lämpligen kunna införas i utsädeslagen och utsädesförordningen.

Trädgårdsnäringsens riksförbund tillstyrker förslaget utom på en punkt. Det gäller slopandet av de minimikrav i fråga om grobarhet som lantbruksstyrelsen enligt frölagen haft att fastställa för köksväxtfröer. Förbundet ser det som viktigt att kontrollmyndigheterna årligen följer upp produktionen av utsädet för att kontrollera att grobarheten hos saluhållna fröpartier hålls på en sådan nivå som konsumenterna med hänsyn till det årliga produktionsresultatet i utsädesodlingarna rimligen kan kräva. Förbundet är därför inte berett att utan en mer ingående motivering acceptera ett slopande av minimikraven.

Sveriges utsädesförening föreslår att av köksväxtfrö endast sorter införda i rikssortlistan skall få marknadsföras eller "överlämnas till annan". Till stöd härför anför föreningen att den, delvis med statsanslag, bedriver växtförädling av trädgårdsväxter. Den större delen av insatsen görs för att framställa för svenska produktionsförhållanden väl anpassade sorter. Nya sorter provas i officiell sortprovning såväl med avseende på odlingsvärde som med avseende på sortkaraktärer, främst homogenitet och särskiljbarhet. Sorterna provas för intagning i rikssortlistan före marknadsföring. Det är föreningens policy att endast marknadsföra sorter som införts i rikssortlistan och därmed kunna ge odlarna ett gott skydd beträffande sorternas odlingsvärde. Om man emellertid inte heller framöver behöver ha sorter som marknadsförs värdeprovade i landet, kommer det att bli svårt för föreningen att försvara de relativt stora kostnader som provningen drar med sig. Möjligen kan föreningen tvingas till marknadsförande av sorter utan fullgod värdeprovning för att vara konkurrensduglig såväl kostnadsmässigt som tidsmässigt. För sorter av de växtslag av köksväxter, som odlas på fri-land eller i övrigt under specifika förhållanden för vår klimattyp, är det uppenbart i hög grad önskvärt med obligatorisk värdeprovning och provning för införande i rikssortlistan.

I övrigt understryker föreningen vikten av att bestämmelserna utformas så att utsädesköparen får största möjliga skydd och att ansträngningar att framskaffa ett odlingssäkert sortmaterial av särskilt köksväxter främjas, vilket inte minst är viktigt för vårt land ur beredskapssynpunkt.

I övrigt har förslaget att införa kvalitetsdeklaration och att upphäva frölagen i princip och utan närmare kommentarer tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *LRF*, *TCO*, *Sveriges fröengrossistförening*, *SACO/SR* och *Sveriges fröhandlareförening*.

Av återstående remissinstanser tillstyrker *NO* förslaget, då detsamma inte synes ha några konkurrensbegränsande verkningar.

Konsumentverket säger sig sakna möjlighet att bedöma om påståendet, att en minimigräns för grobarhet inte nödvändigtvis behöver vara kvalitetsbefrämjande, är riktigt. Enligt verket kan det dock allmänt sägas att det från konsumentsynpunkt torde vara av värde att även den som saknar insikt i kvalitetsbedömning av frön är tillförsäkrad en viss minimistandard. Den upplysning om grobarhet som föreslås bli obligatorisk kan för konsumenten vara av ringa värde, om han inte har någon uppfattning om vad den aktuella uppgiften innebär i förhållande till vad som är normalt. Med hänsyn till att kontinuerlig kontroll kommer att ske för att säkerställa att varan motsvarar kvalitetsdeklarationen och att kontrollmyndigheten därigenom har goda möjligheter att bevaka den allmänna kvalitetsnivån finner konsumentverket emellertid att skäl inte föreligger att avstyrka den föreslagna ordningen.

Sveriges lantbruksuniversitet anför att de föreslagna ändringarna, som tillstyrks av universitetet, i stor utsträckning är en samlad anpassning av bestämmelserna till gällande praxis. Ändringarna är utformade så att de väl tjänar syftet med lagstiftningen att ge utsädeskonsumenten ett kvalitetsskydd men också på sikt verka kvalitetshöjande på utsäden som berörs av bestämmelserna.

KF framhåller att förbundets principiella inställning till utsädeslagstiftningen är att den främst skall erbjuda ett tillfredsställande skydd för konsumenterna och inte verka onödigt kostnads- eller prisfördyrande. Samtidigt bör den utformas så att man har motsvarande krav på kvalitetskontrollen av importerade varor som på inhemska varor och så att informationen på förpackningarna till konsumenterna är enhetlig och upplysande. I princip synes det framlagda förslaget vara acceptabelt från dessa utgångspunkter.

Enligt *Sveriges grossistförbund* bör man med de föreslagna ändringarna av hittillsvarande regleringar på området kunna uppnå en viss förenkling samtidigt som förbrukarna får rimlig garanti för ifrågavarande fröers kvalitet.

Sveriges fröodlureförbund anför att de aktuella ändringsförslagen ligger i linje med vad förbundet vid andra tillfällen redan framfört. Det är helt riktigt att frölagen av år 1928 upphävs och konsumentskydd för andra varor än sådana som statsplomeras införs i lagen om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift (utsädeslagen). Att också prydnadsväxtfrö skall omfattas av bestämmelserna anser förbundet vara väl motiverat.

I flera remissyttranden har framförts synpunkter på de föreslagna ändringarna i och tilläggen till förordningen om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift.

Konsumentverket, som inget har att erinra mot förslaget att även prydnadsväxtfrön skall omfattas av lagstiftningen, erinrar om att det i förslaget dock förutskickas att portionsförpackningar av prydnadsväxtfrö av praktiska skäl kan komma att undantas vad gäller uppgifter om grobarhet. Detta kan enligt verket accepteras under förutsättning att av förpackningen framgår hur många sträckmeter eller plantor som innehållet räcker till.

Sveriges fröengrossistförening finner de enligt förslaget ställda kraven på kvalitetsdeklaration riktiga. I särskilda fall när det gäller specialsorter bör dock handeln tillfrågas för att få för konsumenterna riktiga deklarationer. När det gäller konsumentförpackade fröer gäller det att ge en så riktig och lättförståelig information om kvaliteten som möjligt. Föreningen föreslår därför att man tillsätter en kommitté bestående av de remissinstanser som är intresserade att medverka till att utforma en kvalitetsdeklaration som tillvaratar såväl konsumenternas som handelns intressen.

Sveriges fröodlareförbund utgår från att den myndighet som skall meddela föreskrifter om vilka uppgifter som skall lämnas vid kvalitetsdeklaration i största möjliga utsträckning bevakar konsumentskyddsaspekten samtidigt som hänsyn tas till vad som är praktiskt genomförbart.

SACO/SR föreslår att även uppgift om halten rent frö skall ingå i kvalitetsdeklarationen. Detta motiveras med dels att denna måste anses var väsentlig i deklarationen, dels att den ändå måste tas fram för att kunna bestämma rent grott frö. *SACO/SR* anser att uppgift om rent grott frö för utsäde av prydnadsväxter endast skall lämnas beträffande arter för vilka det finns en internationellt erkänd analysmetodik. Varudeklaration för en viss art bör enligt *SACO/SR* vara samstämmig oavsett typ av förpackning.

Sveriges fröhandlareförening framför ett flertal synpunkter och förslag i fråga om de uppgifter som skall lämnas i kvalitetsdeklarationen. Enligt föreningen är vidare en obligatorisk köksväxtsortlista på relativt kort sikt ett önskemål och skulle i lagens anda förstärka konsumentskyddet. Bl. a. bör i sådant fall växtslagets resp. sortens eller varietetens lämplighet för svenskt klimat, särskiljbarhet, homogenitet, stabilitet och andra egenskaper dokumenteras. Nuvarande i vårt land marknadsförda sorter skall automatiskt vara kvalificerade för intagning i listan. Ett provningssystem som överensstämmer med det som tillämpas inom EG-området är önskvärt.

I övriga yttranden har förslagen till ändringar i tillämpningsbestämmelserna lämnats utan erinran.

Förslaget att upphäva kungörelsen angående införsel till riket av vissa slag av frön har avstyrkts av flera remissinstanser.

KF anför att de föreslagna ändringarna av frölagen och lagen om statsplombering i princip synes vara acceptabla från bl. a. den utgångspunkten att utsädeslagstiftningen främst skall erbjuda ett tillfredsställande skydd för konsumenterna. I praktiken anser förbundet det dock tveksamt om så blir fallet, om nuvarande bestämmelser angående införsel av frö skulle upphöra att gälla. Förbundet hyser den åsikten att stor sannolikhet då föreligger att en postorderförsäljning av importerade fröer uppstår, på liknande sätt som nu äger rum för blomsterlökar m.m. Härvid måste man räkna med risken att sortäktheten inte kan garanteras eller att t. ex. ogräsfrö, flyghavre och liknande kan komma att införas i landet. Förbundet anser därför att man med hänsyn till såväl konsument- som producentintressena åtminstone tills vidare bör bibehålla någon form av importlicens för köksväxtfrö och prydnadsväxtfrö. Förbundet föreslår att man söker åstadkomma en viss förenkling av nuvarande licenstvång, t. ex. genom ett registreringsförfarande eller på annat sätt.

Sveriges grossistförbund anför att inom branschen verksamma grossistföretag har anmält att det enligt deras åsikt föreligger risk att en omfattande i utlandet baserad postorderhandel i fröer riktad mot svenska förbrukare kan uppkomma om importlicensförfarandet upphör. En sådan handel skulle enligt företagens uppfattning bli svår att effektivt kontrollera från kvalitativ synpunkt. Förbundet anser att denna aspekt kan behöva ytterligare utredas.

Enligt *Sveriges fröengrossistförening* kommer såväl kontroll som skydd

för konsumenten att bli betydligt sämre än f. n. Förslaget att slopa licens tvånget kommer att medföra att man helt förlorar kontrollen över vad och vilka kvantiteter och kvaliteter köksväxtfrö som kommer att importeras. För att ge konsumenterna största möjliga skydd föreslår föreningen att licens tvånget bibehålls, men med en viss förändring enligt följande förslag. Lantbruksstyrelsen låter registrera samtliga de fröföretag som regelbundet importerar köksväxtfrö. Registrerade företag är sedan skyldiga att vid varje importtillfälle anmäla kvantitet och sort till lantbruksstyrelsen. Statens utsädeskontroll kan vid ankomsten av frö ta ut de prover som behövs för analys och för efterkontrollodling, som bör ske även i fortsättningen. Detta medför ett smidigare system för såväl myndigheter som företag. Önskar privatpersoner eller andra inte registrerade företag importera köksväxtfrö, bör man däremot före införsel ha godkänd licens i likhet med nuvarande system. När det gäller import av färdigpackade fröpåsar bör detta förbjudas med tanke på den stora risk som finns att få in för såväl lantbruket som konsumenterna olämpliga sorter och svårbekämpade ogräs.

Sveriges fröodlareförbund anser att gällande införselbestämmelser i fråga om vallfrö bör kvarstå. Som skäl härför anför förbundet att numera tillämpad ordning, såväl för årligen återkommande fröprisförhandlingar som fastställande av årliga odlingsstöd, kräver noggrann och verklighetsnära kännedom om aktuellt marknadsläge. Förbundet förmodar att varken utsädesföretagens två gånger om året lämnade lagerdeklarationer eller uppgifter från statsplomberingen kan ge en tillräckligt aktuell och relevant bild av situationen på vallfrömarknaden. Tillståndsgivande myndighet är genom sakkunnig knuten till vallfröodlingens stödorgan. Detta förhållande med möjlighet till intim uppföljning av aktuellt läge på importsidan upplever företrädarna för den svenska vallfröodlingen som en stor fördel.

För frö av köksväxter och rotfrukter tycks inte samma skäl som anförts i fråga om vallväxter föreligga för bibehållna importbestämmelser. I fråga om rotfrukter bör föreliggande krav om statsplombering och rikssortlisttillhörighet vara tillfredsställande för såväl utsädesförbrukare som inhemsk växtförädling och förekommande svensk utsädesproduktion. Import av köksfröväxt oavsett sort och med nu föreslagna slopade införselbestämmelser ter sig diskutabel bl. a. med hänsyn till en upprätthållen svensk växtförädling på området. Krav om rikssortlisttillhörighet med åtföljande omständlig och dyrbar sortprövning torde dock vara svårt att få till stånd. I sammanhanget borde enligt förbundets mening dock diskuteras ett system med att efter vissa kriterier på en officiell lista förteckna sådana köksväxtsorter, som anses vara godtagbara för användning i och import till Sverige.

Om införselbestämmelserna för köksväxter slopas finns enligt *SACO/SR* risk för att frövaror innehållande snärjearter och flyghavre kan spridas i landet. Lagen om skydd mot flyghavre synes ge viss möjlighet att undersöka importpartier för flyghavreförekomst. Denna lag omfattar emellertid inte "frö av art som endast odlas till prydnad".

Sveriges fröhandlareförening anser att importkontrollen över köksväxtfrö bör – som konsumentskydd – kvarstå i minst nuvarande omfattning.

I övriga yttranden har förslaget att upphäva införselkungörelsen tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Enligt *Sveriges fröodlareförbund* synes förslaget om upphävande av exportregleringen i fråga om köksväxt- och rotfruktsfrö motiverat. Förbundet finner också starka skäl föreligga för ett bibehållande av utförselbestämmelserna beträffande vallfrö.

Även *Sveriges fröhandlareförening* tillstyrker att exportregleringen för köksväxt- och rotfruktsfröer upphävs.

Övriga remissinstanser har lämnat förslaget beträffande upphävande av exportbestämmelserna utan erinran.